

Drunkningsolyckor 2021

Y2021-S1

FÖRORD

Olycksutredningscentralen beslutade den 19 oktober 2020 att med stöd av 2 § i lagen om säkerhetsutredning av olyckor och vissa andra händelser (525/2011) inleda en temautredning av drunkningsolyckor som inträffat 2021. Med temautredning avses en gemensam utredning av flera liknande olyckor eller tillbud.

Syftet med säkerhetsutredningar är att öka den allmänna säkerheten, förebygga olyckor och tillbud samt förhindra skador till följd av olyckor. Säkerhetsutredningar görs inte i syfte att peka ut det juridiska ansvaret.

Till ledare för utredningskommissionen utsågs specialutredare Timo Naskali. Till medlemmar utsågs följande sakkunniga:

- Mika Hatakka (psykologi)
- Juho Henttonen (polisverksamhet och utredning)
- Jussi Kangasmaa (teknik)
- Ari Kurppa (dykning och simundervisning)
- Knut Lehtinen (räddningsverksamhet)
- Petri Pelkonen (polisverksamhet och utredning)
- Sami Raappana (sjöfart)
- Antti Virtanen (medicin) och
- Mikko Virtanen (prehospital akutsjukvård).

Utredningsledare var ledande utredare Kai Valonen. I jourarrangemangen och arrangemangen för insamling av information deltog specialutredarna Heikki Harri och Hannu Hänninen. Infografiken gjordes av sakkunnig Kari Ylönen och grafiker Sole Lähti.

Under utredningen samarbetade Olycksutredningscentralen med Nödcentralsverket, polisen, räddningsverken, den prehospitala akutsjukvården och Gränsbevakningsväsendet. Samarbetet möjliggjorde snabb tillgång till anmälningar och tilläggsuppgifter.

Uppgifter om vädret och isläget tillhandahölls av Meteorologiska institutet och Finlands miljöcentral. Dessutom utbyttes många uppgifter med anknytning till drunkningsfenomenet med Finlands simundervisnings- och livräddningsförbund.

Rapporten innehåller en redogörelse för de utredda fallen samt säkerhetsrekommendationer till behöriga myndigheter och andra aktörer om åtgärder som behövs för att öka den allmänna säkerheten, förebygga nya olyckor och tillbud, förhindra skador och effektivisera räddningsmyndigheters och andra myndigheters verksamhet.

De mest centrala aktörerna har getts tillfälle att ge sina utlåtanden om utkastet till utredningsrapport. Utlåtandena har beaktats i utarbetandet av utredningsrapporten. En sammanfattning av utlåtandena finns i slutet av utredningsrapporten.

Utredningsrapporten och sammanfattningen har publicerats 22.6.2022 på Olycksutredningscentralens webbplats på adressen www.turvallisuustutkinta.fi/sv/index.html.

INNEHÅLL

FÖRORD	2
1 BESKRIVNING AV UTREDNINGEN	5
1.1 Temautredningens arrangemang samt klassificering och val av material	5
1.2 Granskningsperiodens särdrag	5
1.3 Antalet drunkningar i statistiken	8
2 DRUNKNINGSOLYCKOR 2021	9
2.1 Allmän beskrivning av materialet	9
2.2 Ålder och kön	10
2.3 Verksamhetens karaktär	12
2.3.1 Simma, doppa sig och svalka sig	13
2.3.2 Att hamna i vattnet från en strand eller brygga	17
2.3.3 Trafik med vattenfarkost	20
2.3.4 Gå genom isen	24
2.3.5 Badtunnor, badkar och duschar	27
2.3.6 Vägtrafik	28
2.3.7 Apparatdykning	28
2.4 Plats och vattenområde	29
2.5 Rusmedel	31
2.6 Räddningsutrustning	33
2.7 Hälsotillstånd och funktionsförmåga	34
2.8 Verksamhetens risknivå	36
2.9 Tidpunkt	37
2.10 Simkunnighet	41
2.11 Fall med flera offer	43
2.12 Räddnings- och hjälpmöjligheter	43
3 ANALYS	45
3.1 Centrala riskfaktorer och -situationer	45
3.2 Nedsatt funktionsförmåga	46
3.3 Plötsligt försämrat hälsotillstånd (inte känt i förväg)	47
3.4 Inga andra som ser eller hjälper eller ingen räddningskapacitet	47
3.5 Dålig funktionsförmåga på grund av kraftig berusning	47
3.6 Ingen flytväst eller inga ispiggar	47
3.7 Dålig eller obefintlig simkunnighet	48
3.8 Svåra förhållanden och fysiska hinder för räddning	48
4 SLUTSATSER	50

5	SÄKERHETSREKOMMENDATIONER.....	52
5.1	Vattensäkerhetsarbetets innehåll och arbetsfördelningen.....	52
5.2	Rekommendationer i temautredningen 2010–2011.....	53
	KÄLLFÖRTECKNING	55
	SAMMANFATTNING AV UTLÅTANDEN OM UTKASTET TILL UTREDNINGSRAPPORTEN.....	56

1 BESKRIVNING AV UTREDNINGEN

1.1 Temautredningens arrangemang samt klassificering och val av material

Denna temautredning är en fortsättning på temautredningen som genomfördes 2011. Då granskades alla dödsfall där vatten var inblandat. Temautredningen 2021 begränsades till drunkningsolyckor. Informationsanskaffningen ordnades noggrannare i syfte att få bättre information om händelserna och förhållandena som lett till drunkningen.

Fall från många olika källor samlades till utredningsmaterialet, vilket innebär att urvalet är heltäckande och exakt. Olycksutredningscentralen (OTKES) kom överens med olika samarbetsmyndigheter om att de ska anmäla varje misstänkt drunkningsolycka till Olycksutredningscentralens jourhavande. Anmälan önskades inte om fall där den motiverade slutsatsen var att det var fråga om självmord, brott mot liv eller dödsfall på grund av sjukdom. Utredningskommissionens sakkunniga begärde mer information om fallen, och på basis av denna information hamnade **165** fall på listan över drunkningsolycksfall. Totalt preliminärt undersökta fall föll bort, eftersom de visade sig vara något annat än drunkningsolyckor. Största delen av dessa fall var sannolika självmord.

Fallen överläts till en medlem i utredningskommissionen eller en av Olycksutredningscentralens utredare för undersökning. Det typiska förfarandet var att den som undersökte fallet ringde en myndighet som varit på plats eller annars hade kunskap om fallet och begärde information, fotografier och skriftligt material. Förfarandet varierade något beroende på fallet. Centrala material var S-anmälan i anslutning till polisens utredning av dödsorsak samt larmredogörelsen och olycksredogörelsen i räddningsväsendets Pronto-databas. Uppgifterna från den rättsmedicinska undersökningen var tillgängliga när de blivit klara. Uppgifterna inkluderade bland annat rättskemiska resultat och tidigare hälsouppgifter.

Medlemmarna i utredningskommissionen registrerade informationen som erhållits om fallet i en tabell och lagrade bakgrundsmaterialet. Uppgifterna klassificerades på olika sätt, till exempel enligt verksamhetens syfte, tidpunkten, platsen, personens ålder och andra bakgrundsuppgifter.

I en del av fallen var det omöjligt att fastställa om personen hade överlevt sin sjukdomsattack om hen inte hade befunnit sig vid vattnet och drunknat vid den aktuella tidpunkten. Åtta sådana fall fanns med i materialet. En del av dessa har registrerats i dödsorsaksstatistiken som dödsfall på grund av sjukdom. Med andra ord hade personen kunnat överleva om hälsoproblemen hade uppstått på torra land.

Bland de preliminärt undersökta fallen fanns också sådana där dödsfallet orsakat av sjukdom med säkerhet skulle ha inträffat även på torra land. Dessa fall utelämnades från materialet.

I materialet inkluderades även fall som inte skulle ha framkommit via drunkningsstatistiken. Det beror på att distinktionen mellan drunkning, dödsfall på grund av sjukdom eller andra skador i många fall är föremål för tolkning.

Fall där en person som hittades i vattnet 2021 hade drunknat under 2020 utelämnades från materialet. Två av fallen från slutet av 2021 var sådana att en drunkningsolycka sannolikt hade inträffat, men personerna var försvunna under en lång tid. Dessa fall finns med i materialet.

1.2 Granskningsperiodens särdrag

Coronapandemin påverkade människors vardag hela år 2021. Utlandsresorna var färre än vanligt och färre turister befann sig i Finland. Resor inom landet, stugliv och båtliv var mer

populärt än vanligt. Utredningskommissionen bedömer på basis av informationen om fallen att coronapandemin hade liten inverkan på antalet drunkningar. I de flesta fallen gav händelsens karaktär och till exempel personens ålder en fingervisning om att verksamheten följde en verksamhetsmodell som pågått i årtal eller till och med i decennier.

Sommaren 2021, dvs. juni-augusti, var det varmare än normalt i hela landet och i landets södra och mellersta del i allmänhet rekordvarmt. Samtidigt var även ytvattnet varmt. Det heta vädret lockade sannolikt människor i sämre skick än i vanliga fall till vattnet för att svalka sig. Dessutom ökar hetta risken för hälsoproblem, vilka i många fall orsakade svårigheter vid vattnet som ledde till drunkning.

Temperaturerna i maj var som helhet genomsnittliga eller under genomsnittet, med undantag för fem dagar med värmebölja. Månaden var sällsynt eller till och med exceptionellt regnig i en stor del av landet.

I juni var det rekordvarmt eller exceptionellt varmt i hela landet förutom Lappland. Medeltemperaturen i Finland i juni var högst i mätningshistorien och antalet dagar med värmebölja var sammanlagt 25. Siffran är den högsta i det digitaliserade temperaturmaterialet som börjar från år 1961. Typiska år har juni åtta dagar med värmebölja. Under midsommarveckan uppmättes temperaturer över 30 grader ända upp till Kajanalands och Norra Österbotten. Det regnade väldigt lite i synnerhet i landets södra och mellersta delar.

Det ytterst varma vädret fortsatte ända fram till mitten av juli, då vädret blev mer omväxlande. Medeltemperaturen i juli var ändå betydligt högre än i genomsnitt i hela landet. I en stor del av landet var juli en sällsynt eller exceptionellt varm månad. Antalet dagar med värmebölja var 24. Det var inget rekord, men klart över genomsnittet, som är 16 dagar. I en stor del av landet regnade det mindre än vanligt och var soligare än normalt.

I juni-juli inföll den längsta sammanhängande värmeböljan i Finland sedan 1961. Värmebölja uppmättes i Kouvola 31 dygn i rad.

Augusti var svalare och regnigare än i genomsnitt i nästan hela landet. Det var värmebölja en dag.

Meteorologiska institutet gjorde granskningar med vissa kriterier för bra väder, vilka inkluderar en högsta dagstemperatur på 22 grader, åtminstone tre timmar solsken och mindre än 1 mm regn. Granskat ur detta perspektiv har det åtskilliga gånger under de senaste decennierna varit fler dagar med bra väder än sommaren 2021. Villmanstrand användes som exempel.

Ytvattnets temperatur hade i början av juni 2021 stigit till 15–19 grader vid observationsstationerna i Södra Finland, i Mellersta Finland var temperaturen 13–19 grader och i Norra Finland 6–18 grader. Temperaturerna var nästan överallt varmare än i genomsnitt. Under juni värmdes ytvattnet upp ännu mer tills stormen Vieno gjorde så att vattnet blandades och svalnade.

Under midsommarveckan steg ytvattnets temperatur på många ställen till en nivå som var 4–7 grader varmare än i genomsnitt. Då var vattnet i Södra Finland 21–24 grader och i Mellersta Finland 18–23 grader. Längre norrut var vattnet svalare i juni, men blev varmare än i genomsnitt i juli.

I juli var ytvattnet rekordvarmt och temperaturer på över 25 grader uppmättes på många ställen. Ytvattnet var i hela Finland åtskilliga grader varmare än de genomsnittliga värdena för tidpunkten. I mitten av juli var vattnet i insjöarna dessutom varmt på ett anmärkningsvärt djup. Mot slutet av juli sjönk ytvattnets temperatur till det genomsnittliga värdet eller lägre. I

augusti-september var ytvattentemperaturerna i regel i närheten av medelvärdet för årstiden eller något svalare.

Isläget kan påverka antalet personer som drunknar genom att gå genom isen. Förvintern 2020–2021 var mild, och därför kunde istjockleken i sjöarna i Södra Finland mätas på ett säkert sätt först den 20 januari. Istjockleken var 10–20 cm, vilket är 10–15 cm mindre än i genomsnitt för tidpunkten. I Mellersta Finland var istjockleken 10–30 cm, vilket är 5–20 cm tunnare än i genomsnitt. De stora insjöfjärdarna var fortfarande isfria. Också i Norra Finland var istäcket tunnare än normalt. På ett sätt som är typiskt för förvintern fanns det förrådiska variationer i istäcket i olika delar av samma vattendrag också på ett litet område. På många ställen hade det fallit snö på isen, vilket fördröjde istäckets tillväxt. Snötäcket fördröjde isens tjocklekstillväxt även i februari och ökade bildningen av stöpis i början av mars. Stöpis är frusen issörja som är betydligt svagare än kärnis.

På observationsplatserna i södra och mellersta Finland förändrades istäcket i slutet av mars så att gränsen mellan stöpis och kärnis inte kunde observeras, dvs. istäcket hade börjat bli svagare i sin helhet. Den 10 april hade isen i de sydligaste sjöarna redan smält och i slutet av april var isläget så dåligt att mätningar av isens tjocklek kunde göras endast norr om linjen Pello-Suomussalmi. Smältningsperioden inföll tidigare än i genomsnitt i södra och mellersta Finland och isen lossade också något tidigare än normalt i mellersta Lappland. Isvintern var kortare än i genomsnitt.

I slutet av granskningsperioden började vintern 2021–2022, och säsongen för mätning av istjockleken började i mitten av november i Norra Finland. De stora sjöarna hade då frusit, men isläget var på många ställen svagt. Av observationsplatserna i Lappland var istäcket tillräckligt starkt för mätning endast vid Kevojärvi. I landets södra och mellersta delar fanns det is i slutet av november, men i allmänhet var isen i vattendragen söder om Uleåborg för svag för att kunna mätas på ett säkert sätt.

I början av december stärktes istäcket något av en köldperiod, men det förekom fortfarande svag is i södra och mellersta Finland och istjockleken varierade kraftigt i olika delar av vattendragen på ett sätt som är typiskt för förvintern. Dessutom fördröjdes istäckets tjocklekstillväxt i Östra Finland av ett rikligt snöfall alldeles efter att vattendragen hade frusit. I slutet av december tjocknade isen i synnerhet i Södra Finland till omkring 25–35 cm och vid mätningarna i slutet av december var istäcket starkare än i genomsnitt eller i närheten av genomsnittet. I mellersta Finland varierade isens tjocklek mellan 20–30 cm och med undantag för några observationsplatser var istäcket genomsnittligt eller tunnare än i genomsnitt. Situationen var densamma vid observationsplatserna i Norra Österbotten och Kajanaland, där istjockleken varierade mellan knappt 20 cm och 30 cm. Vid observationsplatserna i Lappland varierade den totala istjockleken mellan 35–50 cm och var i närheten av den genomsnittliga tjockleken för tidpunkten. Från olika håll i Finland kom det dock fortfarande observationer om att istäckets tjocklek varierade avsevärt, att isen var farligt tunn på strömma ställen och insjöfjärdar samt att även råkar förekom.

Början av isvintern 2021–2022 var i hela Finland närmare en genomsnittlig isvinter jämfört med vintern innan, men isläget var i såväl Norra och Mellersta Finland som Södra Finland ganska länge svagt och varierande efter att isen lagt sig. I slutet av december var istjockleken i Södra Finland och Lappland genomsnittlig eller till och med tjockare, i Mellersta Finland och Norra Österbotten genomsnittlig eller tunnare.

1.3 Antalet drunkningar i statistiken

I Finland har trenden länge varit nedåtgående när det gäller antalet drunknade. På 1970-talet drunknade i genomsnitt 360 personer per år. Därefter följde en jämnare period och under 1980- och 1990-talet drunknade i genomsnitt 240 personer varje år. Under 2000-talets första decennium drunknade i genomsnitt 200 personer per år. De senaste tio åren har i genomsnitt 147 personer per år avlidit i drunkningsolyckor. Enligt statistiken för de senaste 50 åren har cirka 12 000 personer avlidit i drunkningsolyckor. Av dessa var 88 procent män.

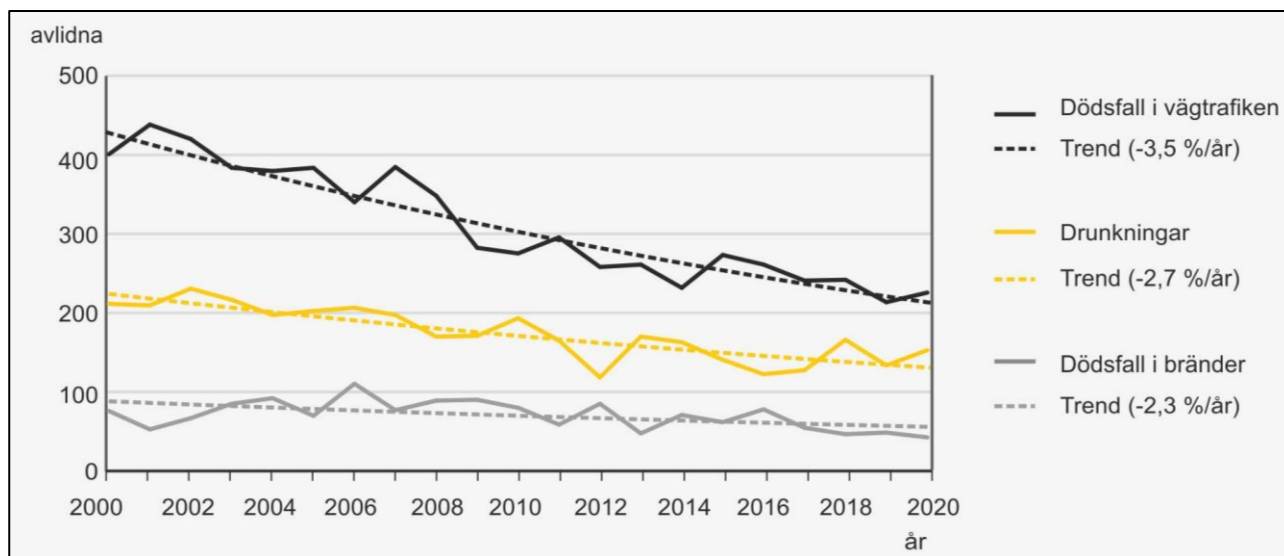

Bild 1. Olyckorna som leder till dödsfall har i allmänhet minskat. Säkerhetsutvecklingen inom vägtrafiken har varit bättre än för andra olyckstyper. (Bild: OTKES, uppgifter: THL/dödsorsaksstatistik)

I Finland inträffar fler drunkningsolyckor än i Sverige och Norge. Antalet drunknade i proportion till befolkningen har åren 2009–2019 varierat mellan 1,6–3 drunknade per 100 000 invånare i Finland. År 2021 drunknade 3,0 personer per 100 000 invånare i Finland. I Sverige har motsvarande siffra under de senaste åren varit 1,1 och år 2021 var siffran ännu lägre, 0,9.¹ I Norge har 1,6 personer per 100 000 invånare drunknat per år under 2010-talet och år 2021 var siffran 1,4.² I Norge är drunkningsfallen koncentrerade till i synnerhet landets norra delar. Beträffande åldersfördelningen motsvarar siffrorna i Finland och Sverige långt varandra.

Antalet drunknade i olika källor avviker från antalet fall som behandlas i denna utredning. Det påverkas av att sjukdoms- och olycksdödsfallen är svåra att tolka samt av att ett möjligt självmord i vissa fall är svårt att identifiera. Ibland kan det skapa oklarhet att exempelvis ett dödsfall som inträffat på en båt inte beror på vattnet utan till exempel på andra skador som uppstått vid en kollision med båten. Ofta har också andra faktorer vid sidan av vattnet bidragit till dödsfallet, men i statistiken får endast en dödsorsak finnas med.

¹ Svenska Livräddningssällskapet. 11.5.2022. <https://svenskalivreddningssallsskapet.se/sakerhet/drunkningsstatistik>.

² Redningsselskapets drunkningsstatistik. 11.5.2022. <https://rs.no/drukning>.

2 DRUNKNINGSOLYCKOR 2021

2.1 Allmän beskrivning av materialet

I utredningskommissionens granskning var antalet drunkningsolyckor under 2021 **165**.

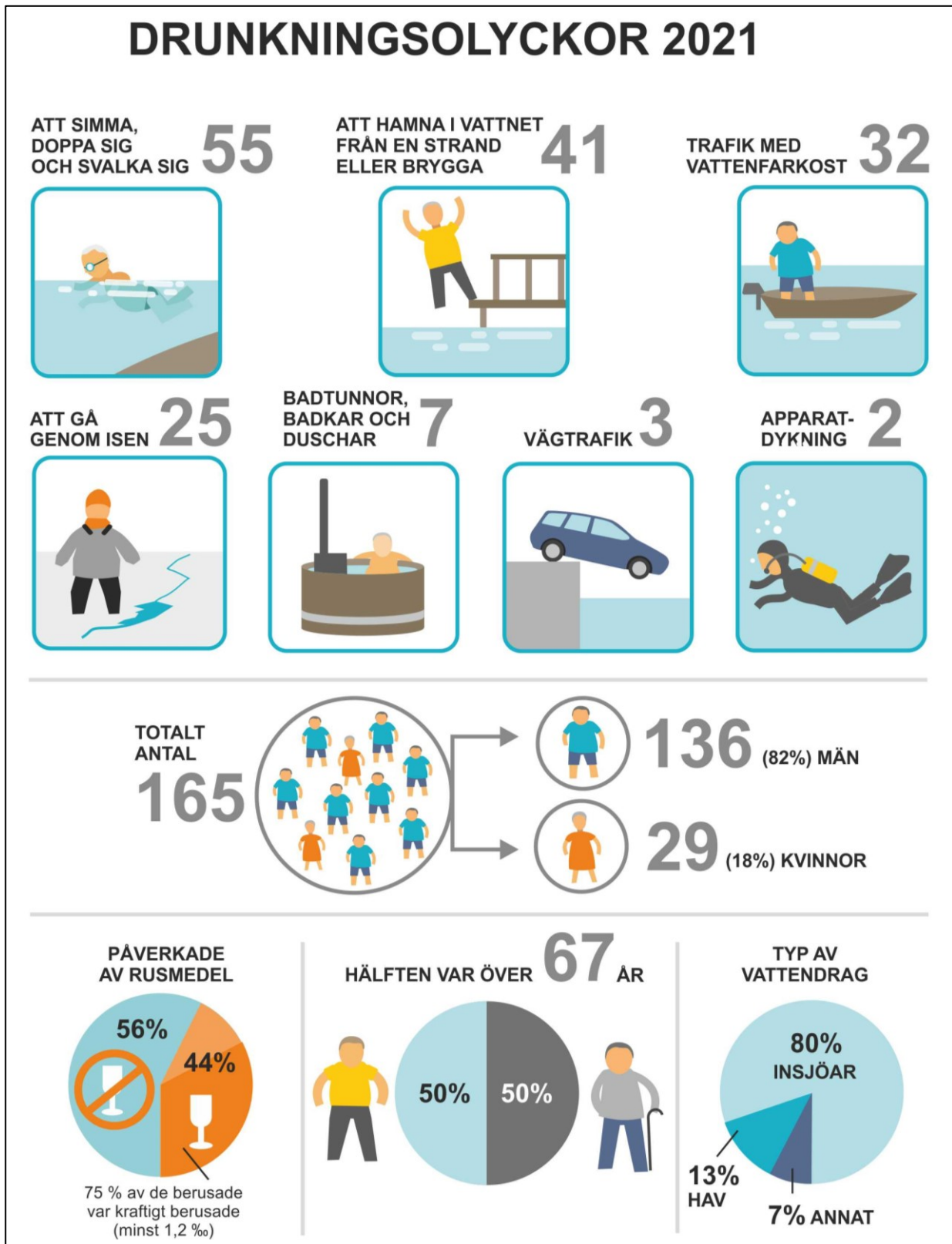

Bild 2. Allmän beskrivning av hela materialet. (Bild: OTKES)

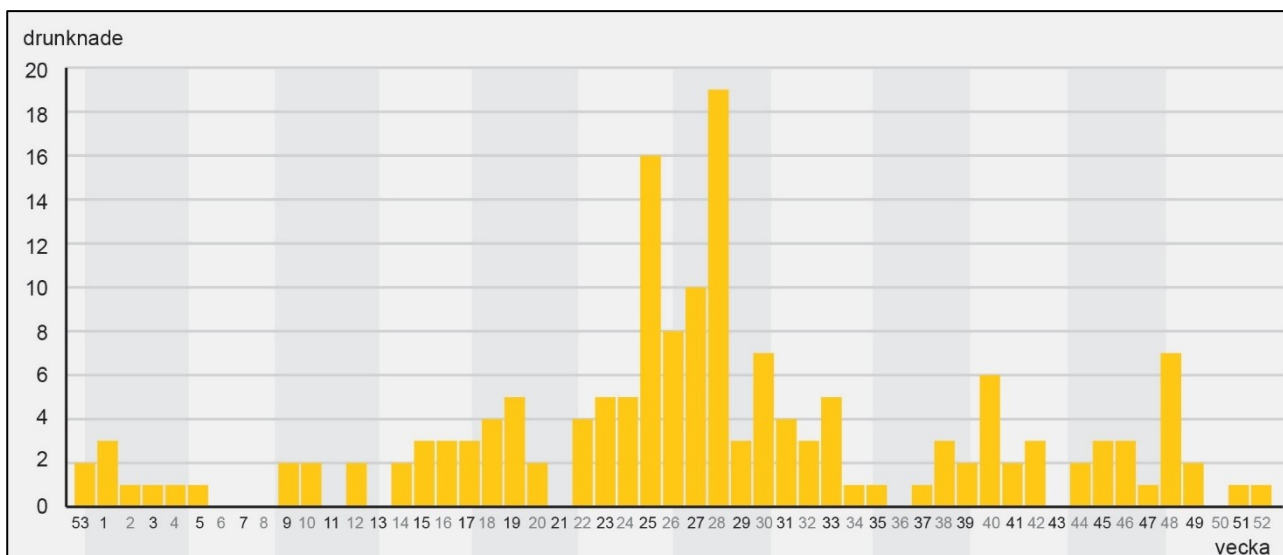

Bild 3. Drunkningsolyckorna 2021 fördelades över nästan hela året. De veckovisa variationerna är stora. Månaderna har markerats med grå bakgrund. Den livligaste veckan inföll i juli. (Bild: OTKES)

2.2 Ålder och kön

När det gäller åldersfördelningen för dem som avlidit i drunkningsolyckor låg tyngdpunkten på äldre personer. Medelåldern var 64 år. Männens andel var 82 procent och deras medelålder var 63 år. Motsvarande andel för kvinnorna var 18 procent och medelåldern bland kvinnorna 66 år. Medianåldern var 67 år. Det innebär att hälften av de drunknade var över 67 år. Av kvinnorna var 65 procent över 64 år. Kvinnornas andel av de drunknade var störst i de äldsta åldersgrupperna. Av männen var över hälften över 64 år, dvs. 54 procent.

Nästan en tredjedel, eller 30 procent, var över 75 år. Antalet personer över 80 år var 38, vilket är 23 procent av alla drunknade. Fyra var över 90 år. Av dem var tre män och en kvinna. Den äldsta var 94 år gammal.

Över en fjärdedel (28 %) var yngre äldre, dvs. 65–74-åringar. Antalet personer i arbetsför ålder, dvs. 18–64-åringar, var 68 (41 %). Sex (4 %) var unga vuxna, dvs. 18–29-åringar. Av dessa hade alla sex en bakomliggande sjukdom eller var kraftigt berusade.

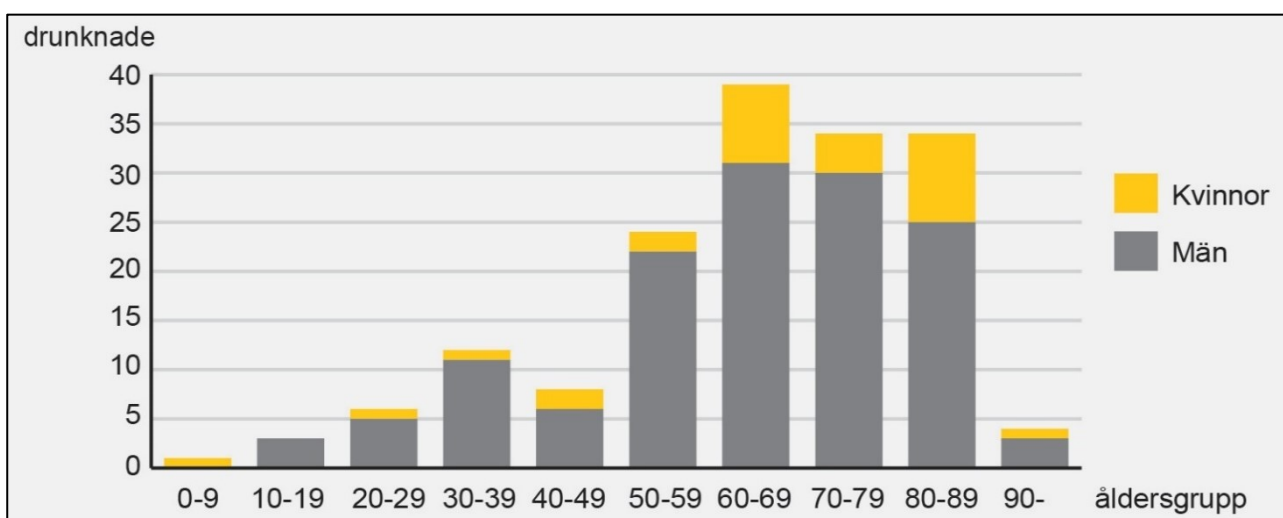

Bild 4. Åldersgrupperna för de drunknade klassificerade enligt kön. (Bild: OTKES)

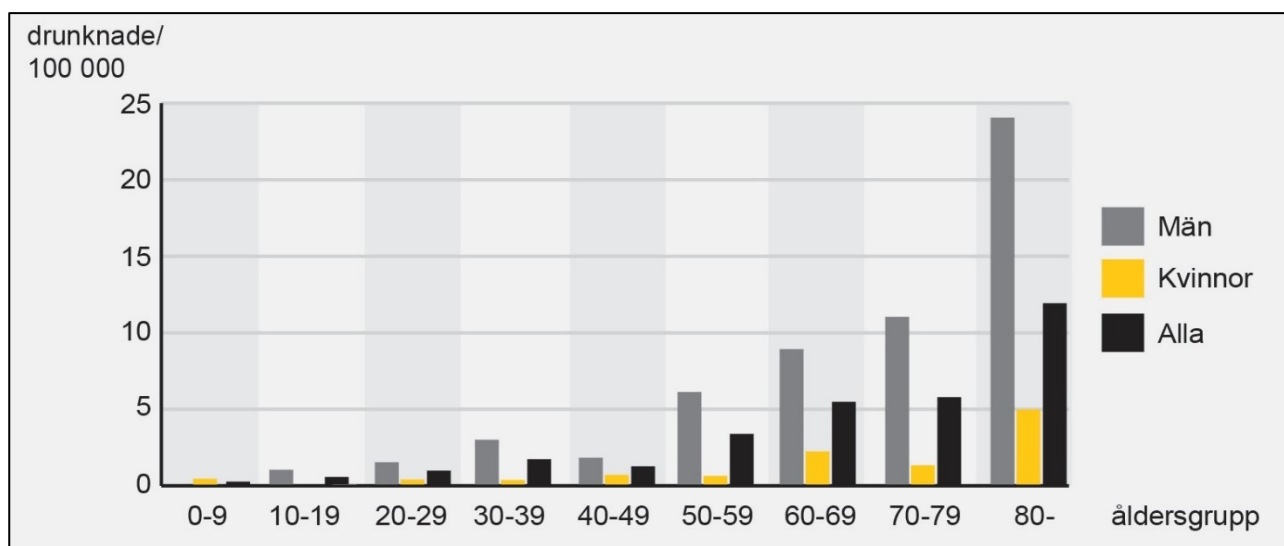

Bild 5. Åldersgrupperna för de drunknade klassificerade enligt kön i proportion till åldersgruppens storlek. (Bild: OTKES, befolkningsuppgifter: Statistikcentralen³)

Av de drunknade i arbetsför ålder hade närmare en tredjedel begränsad funktionsförmåga på grund av försvagat hälsotillstånd. Av de återstående två tredjedelarna var fyra femtedelar berusade. Således var tio av de drunknade i arbetsför ålder personer vars funktionsförmåga var normal med avseende på händelsen och personen hade inte heller använt rusmedel. Visserligen hade också en del av dessa personer journalanteckningar om problem med den mentala hälsan, andra sjukdomar eller medicinering.

När det gäller kvinnor är drunkningsfallen inriktade på simning, i synnerhet att doppa sig eller svalka sig i samband med eller utan bastu. När det gäller män hade drunkningarna förutom det ovan nämnda att göra med i synnerhet att gå genom isen, trafik med vattenfarkoster i olika syften och fall i vattnet till exempel från en båtbygga. Ingen kvinna gick genom isen. Även alla drunkningar med anknytning till vatten- och landfarkoster och fiske eller jakt drabbade män.

Fyra personer under 18 år drunknade. Deras åldrar var 9, 14, 15 och 16. Alla var nyktra. Den yngsta och den äldsta av de minderåriga hade invandrarbakgrund, vilket kan påverka simkunnigheten. Båda var icke-simkunniga och hamnade på för djupt vatten på stranden.

15-åringen kunde simma. Hen fick svårigheter när hen simmade mitt i ett grustag. Orsaken till svårigheterna är inte känd, men den kan ha att göra med överraskande trötthet under en varm dag. Inga hälsoproblem är kända. 14-åringen hade för sin del en svår utvecklingsstörning. Hen försvann hemifrån och hamnade i en älv.

Antalet barn, dvs. personer under 18 år, som drunknar har minskat under de två senaste decennierna. Det största årliga antalet inträffade 2002, då 16 minderåriga drunknade. I början av årtusendet inföll sju år då åtminstone tio barn drunknade. Sedan 2008 har antalet varit högst åtta. Sådana år var 2008 och 2019. Fram till 2020 fanns det fem år då färre än fem barn drunknade. Genomsnittet åren 2000–2020 var 7,3 drunknade barn per år och åren 2010–2020 var genomsnittet 5,3. I Sverige var motsvarande siffra för det senaste decenniet 8, dvs. i proportion till folkmängden drunknade färre barn i Sverige än i Finland. På

³ Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur. ISSN=1797-5379. Helsingfors: Statistikcentralen. 4.4.2022. http://www.stat.fi/til/vaerak/meta_sv.html.

bäddavdelningarna i Finland har under de senaste åren cirka tio barn per år vårdats på grund av att de hamnat i vattnet.

2.3 Verksamhetens karaktär

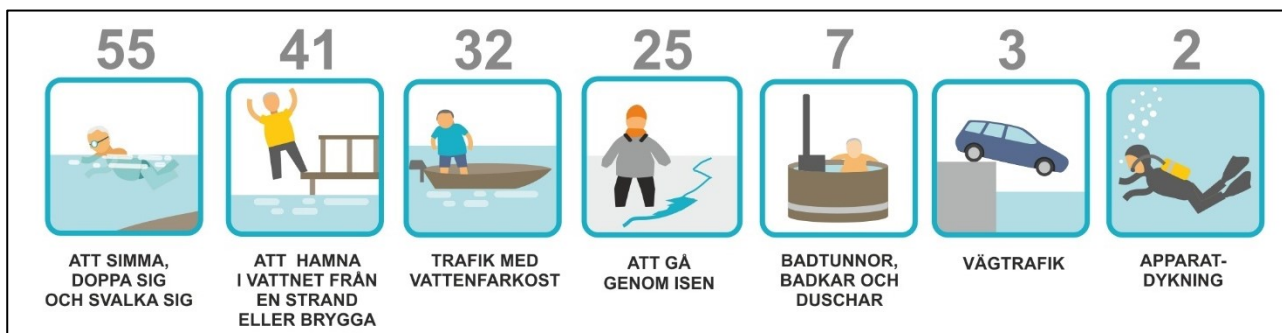

Bild 6. Drunkningsdödsfallen 2021 klassificerade enligt verksamhetens karaktär. (Bild: OTKES)

Nästan alla drunkningar hade anknytning till människors fritid, i regel på en stuga eller i närheten av hemmet. Endast i tre fall hade händelsen drag av arbetsuppgift. Dessa fall hade anknytning till fiske, körning med snöskoter i samband med renskötsel och städning av en älvbotten genom dykning.

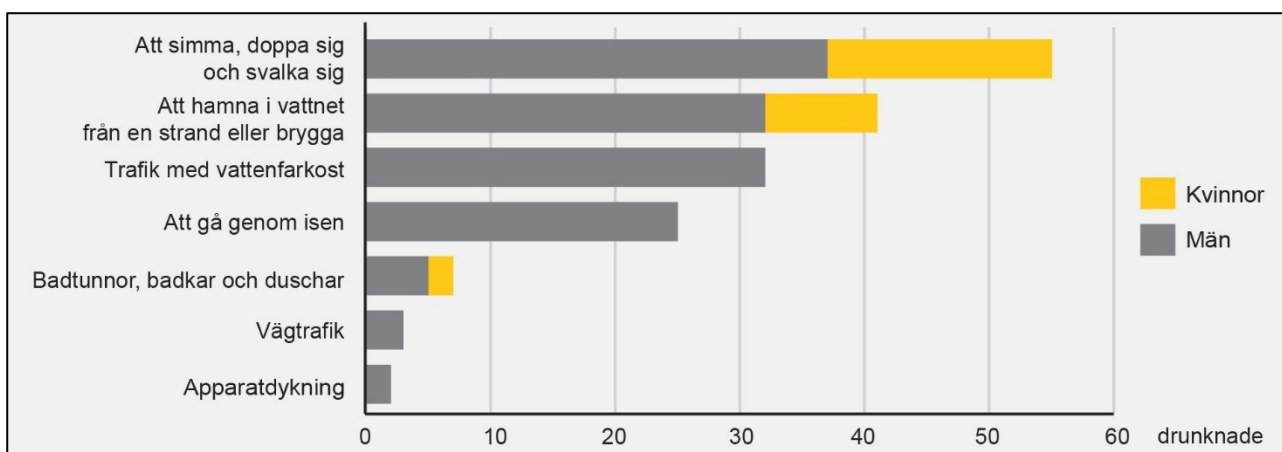

Bild 7. De drunknade klassificerade enligt verksamhetens karaktär och könet. (Bild: OTKES)

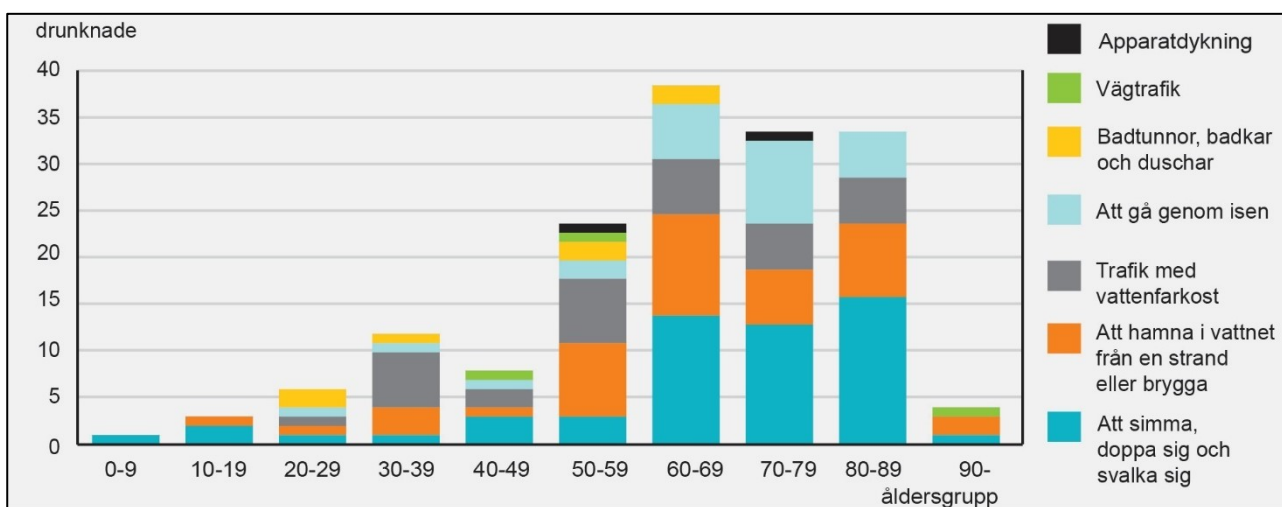

Bild 8. De drunknade klassificerade enligt åldersgrupp och verksamhetens karaktär. (Bild: OTKES)

2.3.1 Simma, doppa sig och svalka sig

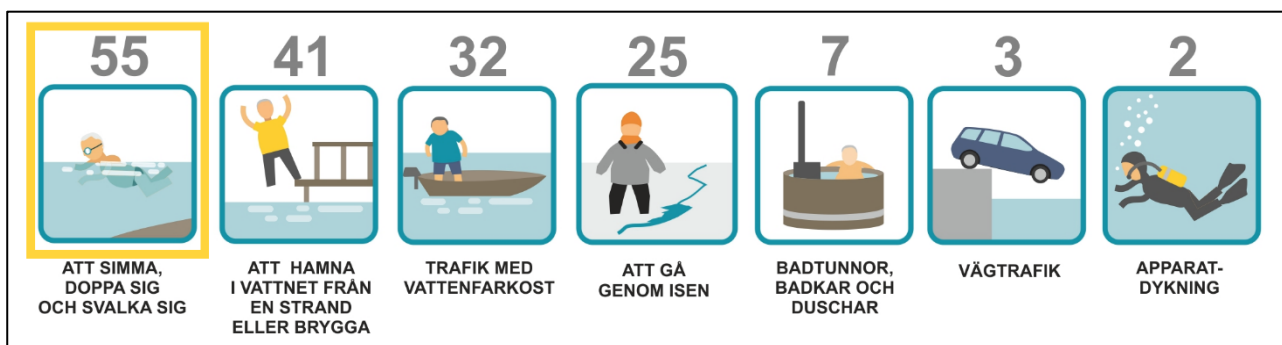

Bild 9. Att simma, doppa sig och svalka sig var den vanligaste händelsetypen. Dessa stod för en tredjedel av fallen. (Bild: OTKES)

Att svalka sig i vattnet, doppa sig och simma är den vanligaste händelsetypen som beskriver verksamhetens karaktär. Antalet sådana fall var 55 (33 %). Av alla kvinnor i materialet drunknade största delen (62 %) i samband med dessa fall och av männen i materialet en dryg fjärdedel (27 %). De drunknade var ofta äldre och hade underliggande sjukdomar, bland annat hjärt- och kärlsjukdomar. I hälften av fallen hade personen alkohol i blodet. Nästan alla av fallen inträffade i insjöar.

Ingen heltäckande information om de drunknades simkunnighet var tillgänglig. I 32 av fallen där personen hade simmat, doppat sig eller svalkat sig i vattnet nämndes det att personen var simkunnig. I fem av fallen uppgavs det att personen inte kunde simma. Ingen information var tillgänglig för 17 personer. I praktiken var alla fall sådana att simkunnighet hade kunnat vara till nytta. Personerna hade dock drabbats av problem i vattnet, vilka ledde till att även simkunniga drunknade. I två av fallen hade en person som inte kunde simma hamnat på för djupt vatten när hen doppade sig. I ett sådant fall är också begränsad simkunnighet till nytta.

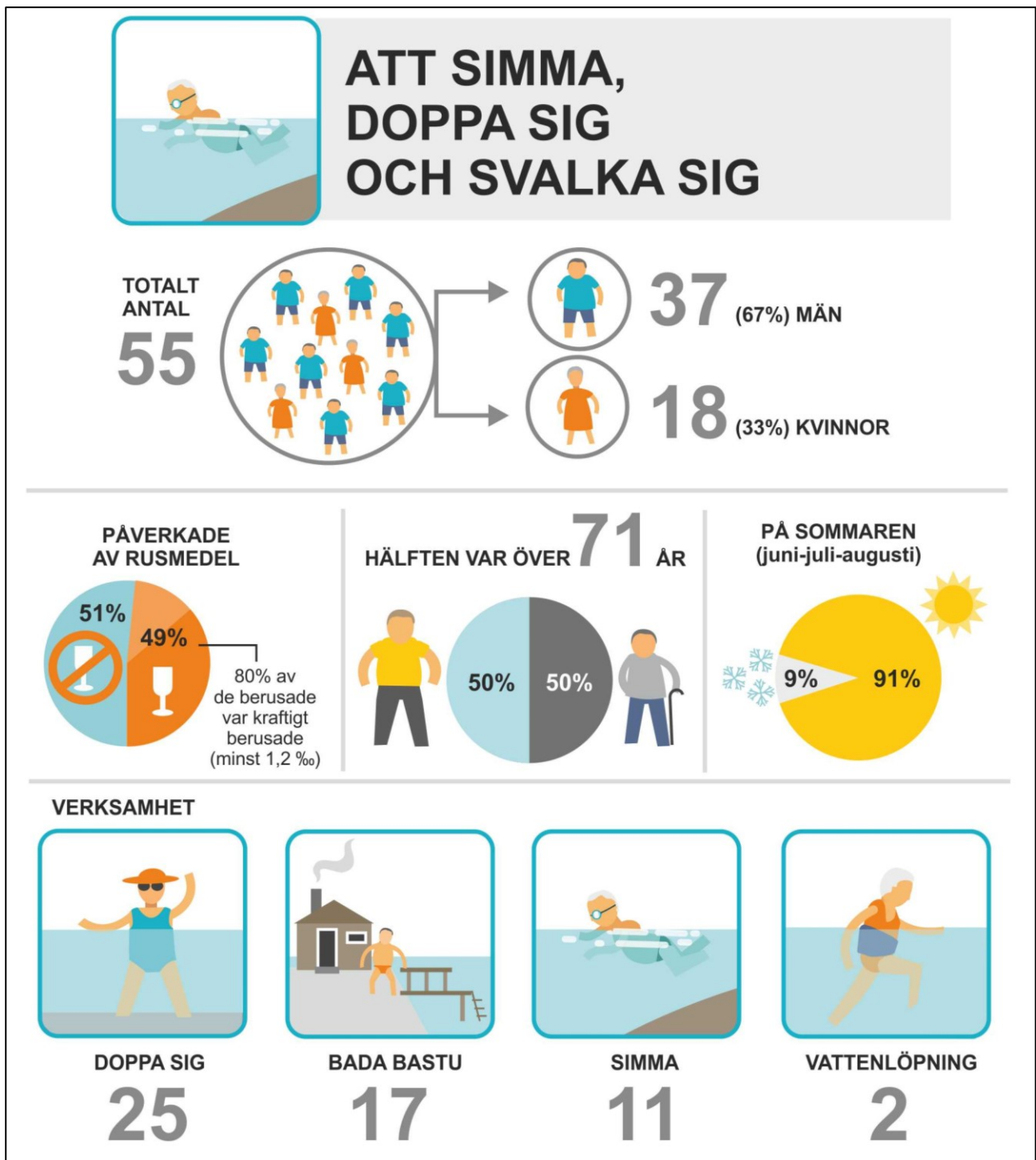

Bild 10. Allmän information om personer som drunknat när de simmat och doppat sig. (Bild: OTKES)

Det var typiskt att personen hade gått till vattnet för att doppa och svalka sig och inte egentligen för att simma till exempel i motionssyfte. Av fallen hade 25 anknytning till att doppa sig. I 14 av dessa fall inträffade drunkningen högst 10 meter från stranden eller bryggan. Åtta personer drunknade längre ut, på 11–50 meters avstånd. En person på en supbräda befann sig längre ut från stranden. I två av fallen finns det ingen närmare information om avståndet. De flesta (16/25) var över 64 år.

Exempel på drunkningar med anknytning till att doppa sig:

En äldre man skulle kvällssimma från badstegen på en båt som ankrats vid stranden. Hans maka sov i kajutan. Makan vaknade några timmar senare och började leta efter sin man. När hon inte hittade mannen i båten eller på stranden, ringde hon sin son som kom till platsen med båt. Mannens glasögon och kläder hittades i båten. En närstående som kommit för att hjälpa upptäckte en människa under vattnet cirka sex meter från båten. Mannen var kraftigt berusad.

En över 70-årig man hade en varm dag åkt ut med roddbåt till en holme för att utföra underhållsarbeten på en stuga. Han ringde hem och sade att han ännu skulle gå och simma innan han kommer tillbaka. När mannen inte började komma hem, blev maken orolig och ringde nödcentralen. Förbipasserande i en båt hittade mannen flytande naken i närheten av sin båt och bryggan. När räddningsverket anlände till platsen var mannen fortfarande i vattnet, eftersom man inte hade lyckats lyfta upp honom i båten. Mannens kläder och väska låg i båten. Mannen hade en dold sjukdom.

En äldre man skulle svalka sig i vattnet en varm dag. En utomstående kvinna som var på väg för att simma såg att något skymtade i vattnet, men på grund av vågorna var hon inte säker på vad det var. Kvinnan simmade parallellt med stranden och såg igen en skymt av något ljust. Hon insåg att en människa befann sig i vattnet. Hon ropade på hjälp och mannen kunde fås upp ur vattnet. Personerna på plats försökte återuppliva mannen. Han hade sjukdomar och medicinering. Dessutom var han kraftigt berusad.

En betydande andel av drunkningarna hade anknytning till att svalka sig i samband med bastubad. Antalet sådana drunkningar var 17. Av dessa inträffade 11 på 0–10 meters avstånd från stranden. Det var typiskt att personen badade bastu ensam eller hade gått ut i vattnet före de andra eller blivit kvar i vattnet när de andra gick in i bastun. Det väsentliga var att ingen annan just då fanns på plats och såg när personen hamnade i svårigheter (15/27).

Exempel på drunkningar med anknytning till bastubad:

En äldre man gick för att simma efter bastun och personen som var med honom blev kvar i bastun. Personen i bastun följde efter, men blev kvar en stund på terrassen och pratade med en tredje person. Personen som följt efter upptäckte att mannen inte syntes till någonstans och började leta efter honom. När mannen inte kunde hittas, ringde personen nödcentralen. Räddningsverkets yräddare hittade mannen i vattnet på 1,5 meters djup vid bryggänden. Mannen hade då varit i vattnet i cirka en halvtimme. Mannens funktionsförmåga var lindrigt nedsatt på grund av en dold sjukdom.

En medelålders man som befann sig ensam vid sin stuga hade badat bastu vid stugan. En närstående till mannen åkte till stugan på kvällen för att kontrollera varför mannen inte svarar i telefonen, och hittade mannen livlös i vattnet i närheten av bryggan. Bastuugnen var redan kall, bastudörren öppen och handduken på verandan. Mannen var kraftigt berusad.

Ett äldre par badade bastu på en holme. Kvinnan gick till sjön bredvid bastun för att simma. Efter några minuter följde mannen efter och upptäckte att kvinnan låg livlös i vattenbrynet. Mannen höll upp kvinnans huvud och ropade på hjälp. En granne som kom med roddbåt från grannholmen för att hjälpa till gjorde nödanmälan och inledde återupplivningsåtgärder. De gav inget resultat. Kvinnan var livlös när den prehospitala akutsjukvården anlände. Hennes funktionsförmåga var avsevärt nedsatt på grund av sjukdomar.

Skillnaden mellan att doppa sig och att simma är inte entydig, men 13 personer simmade i motionssyfte eller annars och av dem sysslade två med vattenlöpning. Också när det gäller fallen med anknytning till simning inträffade hälften av dem mindre än 10 meter från stranden eller bryggan. Största delen av de drunknade var över 64 år (9/13).

Exempel på drunkningar med anknytning till simning:

Två äldre kvinnor skulle simma. Den ena av kvinnorna återvände till bryggan vid stranden och upptäckte att den andra kvinnan, som var över 80 år och hade en synskada, simmade på rygg längre bort från stranden. Kvinnan på bryggan försökte ropa att den andra kvinnan skulle vända tillbaka mot stranden, men hon reagerade inte på ropen. Efter att ha upptäckt att kvinnan som simmade längre ut hade problem, sprang kvinnan på bryggan till grannen för att hämta hjälp. Grannen gjorde nödanmälan, hämtade den livlösa kvinnan från vattnet till stranden och inledde återupplivningsåtgärder. Kvinnan hade hunnit vara i vattnet och delvis

under vattenytan 5–10 minuter. Den prehospitala akutsjukvården fortsatte återupplivningen, men den gav inget resultat.

En äldre man var på sin sedvanliga simtur vid en badstrand nära hemmet och simmade från stranden mot öppet hav. Hans närstående hade ofta sagt åt honom att simma längs stranden, men trots deras uppmaningar hade han alltid simmat från stranden mot öppet hav och tillbaka. Mannen hittades cirka 30–50 meter från stranden. Mannen hade en stark simbakgrund och hade simmat på öppet hav i tiotals år. Han hade en dold sjukdom.

En grupp tonåringar simmade från strand till strand i en vattenfylld grustäkt, en sträcka på cirka 100 m fram och tillbaka. En av ungdomarna blev uppenbarligen trött eller fick problem, eftersom hen började ropa och snabbt sjönk under vattenytan. De andra trodde först att hen skojade. Räddningsverkets dykare hämtade den drunknade djupt från grustäktens botten. Den drunknades simfärdigheter var goda enligt vännerna.

En medelålders man tillbringade en kväll på stugan tillsammans med sina släktingar. Släktingarna hade lämnat stugan under kvällen. I något skede, möjligen nästa dag, hade mannen gått och simmat ytterst berusad. Mannens bror åkte dit för att kontrollera situationen, när han inte hade fått kontakt med sin bror. När han gick ut på bryggan såg han att hans bror hade drunknat och flöt nära bryggan. Räddningsverkets yrträdare tog mannen till stranden via en omväg, eftersom bryggan var hög och inte hade någon stege. Den drunknades glasögon och kläder låg i bastuns farstu och bastun var redan kall. Mannen hade en sjukdom som åtminstone inte tidigare hade orsakat några symptom.

Bild 11. Händelseplatser med anknytning till simning, dopp och svalkning i vattnet. (Bilder: polisen)

2.3.2 Att hamna i vattnet från en strand eller brygga

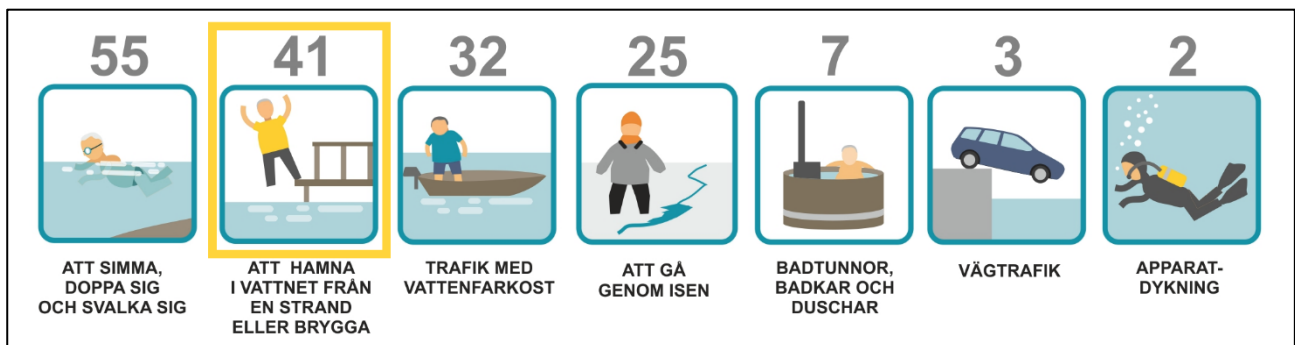

Bild 12. Att hamna i vattnet från en strand eller brygga var den näst vanligaste händelsetypen. En fjärdedel av fallen var sådana. (Bild: OTKES)

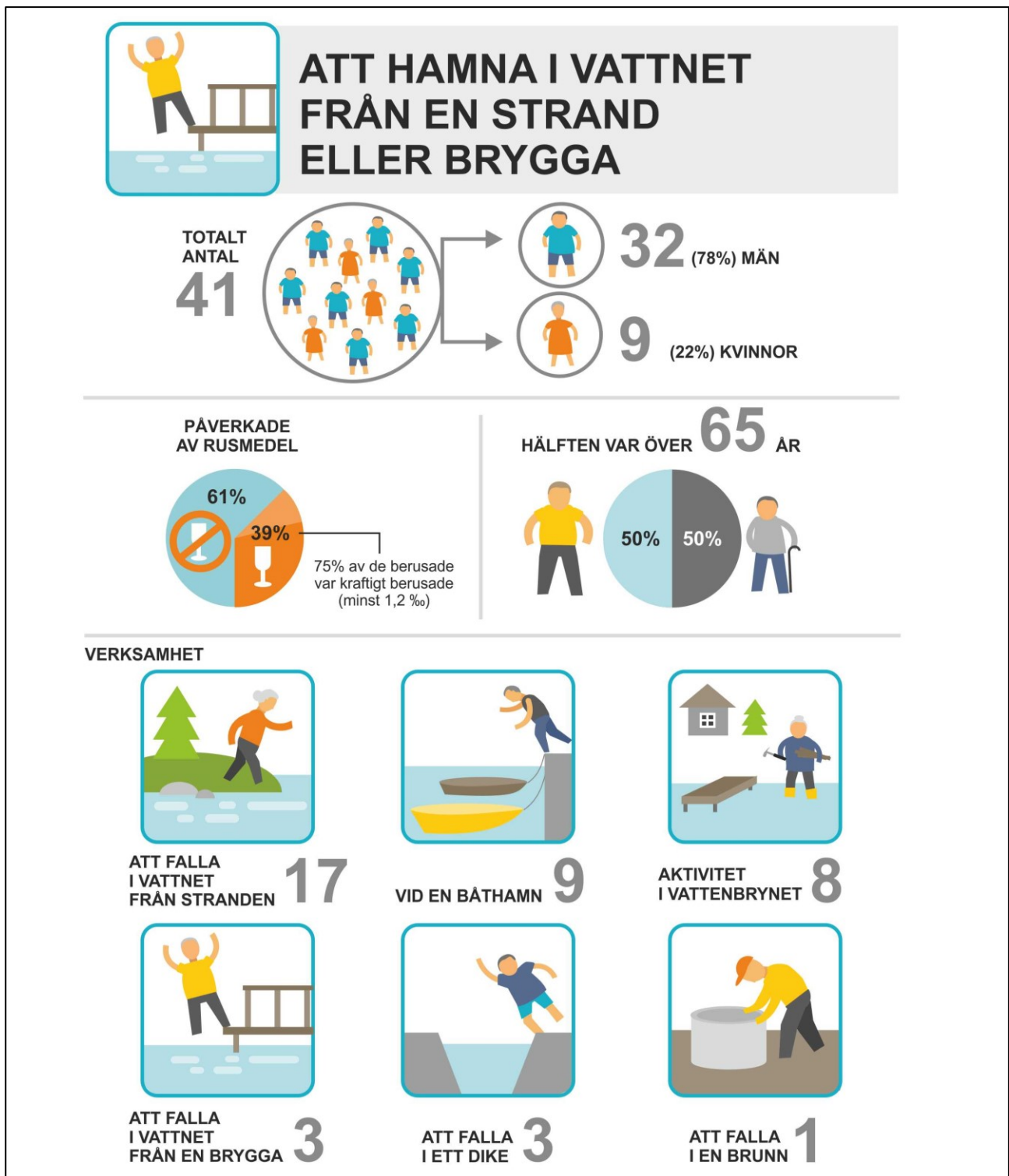

Bild 13. Allmän information om personer som oavsiktligt hamnat i vattnet från en strand eller brygga. (Bild: OTKES)

Sammanlagt 41 personer drunknade efter att ha hamnat i vattnet från en strand eller brygga. I ett av fallen drunknade två personer. Till den här gruppen räknades fall där personerna hade befunnit sig vid en strand, brygga, båthamn eller vid vattnet för att göra något och hamnat i vattnet på ett oplanerat sätt. Över hälften av alla personer som oavsiktligt hamnade i vattnet var äldre än 64 år. Männerna var i majoritet (32/41). Funktionsförmågan var lindrigt eller avsevärt nedsatt i över hälften av fallen (24/41).

I sammanlagt 17 fall hade personen fallit i vattnet från stranden. Berusningsfallen var något färre än i många andra olycksgrupper (7/17). Cirka hälften av offren (9/17) hade nedsatt funktionsförmåga. I denna grupp fanns inga mycket gamla personer, dvs. personer över 80 år. Sex av de drunknade var i åldern 65–79. Elva personer var högst 64 år.

Exempel på händelser där en person fallit i vattnet från stranden:

En medelålders man blev kvar ute på gården vid stugan på kvällen för att lindra sina ryggbesvär genom att promenera. Hans maka gick och lade sig. Hon vaknade tidigt på morgonen och gick ut för att leta efter sin man. Mannen hittades på stranden fullt påklädd och hade drunknat stående på knä med överkroppen i vattnet. Mannen var kraftigt berusad.

En medelålders man väckte sin fru och gick ut till stranden. Hans fru gjorde frukost och åkte iväg för att uträtta ärenden. När hon kom tillbaka märkte hon att mannen inte hade ätit och gick ut för att leta efter honom. Hon hittade mannen på stranden med ansiktet nedåt i vattenbrynet. En grupp förbipasserande båtfarare märkte att kvinnan vinkade på bryggan och tog sig dit för att hjälpa till. De lyfte upp mannen ur vattnet och inledde återupplivning. Fördröjningen var dock alltför stor, uppenbarligen flera timmar. Den avlidna hade på sig jeans, vilket inte tyder på att han hade för avsikt att simma. Mannen var kraftigt berusad.

Några paddlare hittade en medelålders man som drunknat i vattenbrynet i en älv. Mannen var fullt påklädd och med tanke på fiskeutrustningen i hans väska hade han befunnit sig på stranden för att fiska. Mannen hade en dold sjukdom som försämrade funktionsförmågan.

Sammanlagt 12 personer föll i vattnet från en båthamn eller brygga och av dessa fall skedde nio vid en båthamn. I drunkningsfallen som inträffade vid en båthamn var det typiskt att personerna steg i eller ur båten eller till exempel flyttade saker från eller till båten. Ingen av personerna som drunknade vid en båthamn bar flytväst.

Exempel på fall i vattnet vid en båthamn och från en brygga:

Några personer som råkade komma till platsen hittade en medelålders man intill en båt brygga, på cirka två meters djup på botten av sjön. De lyfte upp den avlidna på stranden och täckte över honom med en presenning. Den drunknades båt hade förtöjts i en bänk på bryggan så att båten fanns mellan den avlidne och stranden. Den avlidne hade på sig en långärmad skjorta som var uppknäppt. På benen hade han långbyxor och gummistövlar. Mannen var kraftigt berusad.

En mycket gammal multisjuk kvinna firade midsommar på en stuga med sina närstående. Medan de andra befann sig inomhus en liten stund gick kvinnan till pontonbryggan med hjälp av käppar. Efter några minuter syntes kvinnan inte längre till. Käpparna hittades i vattnet och därefter hittades även kvinnan efter att man dykt på 1-2 meters avstånd från bryggan. De närstående fick inte upp kvinnan ur vattnet och det var inte heller möjligt att inleda återupplivning. En närstående höll kvinnans huvud ovanför vattenytan tills räddningspersonalen anlände. Det är möjligt att pontonbryggan gungade till på grund av vågor från en förbipasserande båt, vilket kan ha orsakat att kvinnan föll i vattnet.

En medelålders man befann sig på stranden vid sin stuga och skulle hämta sina närstående till stugan med båt. När mannen inte började synas till, ringde en närstående stuggrannen. Grannen hittade mannen drunknad mellan båten och bryggan. Båten var fortfarande förtöjd vid bryggan. Mannen var kraftigt berusad. Han bar inte flytväst.

Som sysslor vid vattnet betraktades till exempel reparation av en brygga eller underhåll av en båt. Det fanns åtta sådana fall. Med undantag av två personer var alla av de drunknade över 64 år. En var kvinna. Fem hade avsevärt nedsatt funktionsförmåga.

Exempel på fall med anknytning till sysslor vid vattnet:

En äldre man höll på att reparera bryggan. Bryggan var ostadig och stegen hade dragits upp. Mannen hamnade i vattnet med arbetskläderna på. En närstående kom för att kontrollera varför det inte gick att få kontakt med mannen och hittade då mannen livlös bredvid bryggan. Vattendjupet var 1–1,5 meter. Det var vår och vattnet var ännu kallt. Mannens funktionsförmåga var kraftigt nedsatt på grund av en sjukdom.

En äldre kvinna gick tidigt på morgonen till stranden för att skölja en potta. Hon tappade uppenbarligen balansen på den steniga stranden och föll i vattnet och slog huvudet. En närstående vaknade senare och hittade kvinnan flytande på mage i det grunda vattnet vid stranden. Kvinnans funktionsförmåga var avsevärt nedsatt på grund av sjukdomar.

En maka hittade sin till åren komne man i dammen på egnahemshusets gård. Han var påklädd och hade drunknat. Mannen hade tydligen reparerat vattenpumpens sugslang, som fanns i änden av bryggan. Dammen var liten och 1,5 meter djup på det djupaste stället. Räddningsverket försökte återuppliva mannen utan resultat. Mannen var simkunnig. Han hade sjukdomar.

I gruppen med personer som oavsiktligt föll i vattnet ingick också tre personer som hade ramlat i ett dike under en promenad. Två av dem var kvinnor. Två var nästan 90 år gamla och en var under 40 år. Alla hade sjukdomar. Dessutom drunknade en nästan 90-årig man som föll ned i en brunn.

Bild 14. Bilder av händelseplatser där en person har fallit i vattnet. (Bilder: polisen)

2.3.3 Trafik med vattenfarkost

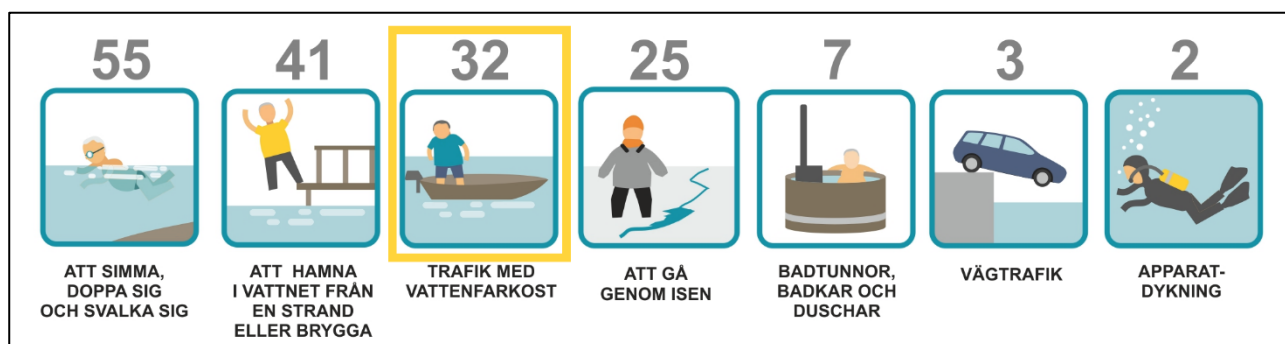

Bild 15. Drunkningarna som inträffade i samband med trafik med vattenfarkoster stod för cirka en femtedel av alla drunkningar. (Bild: OTKES)

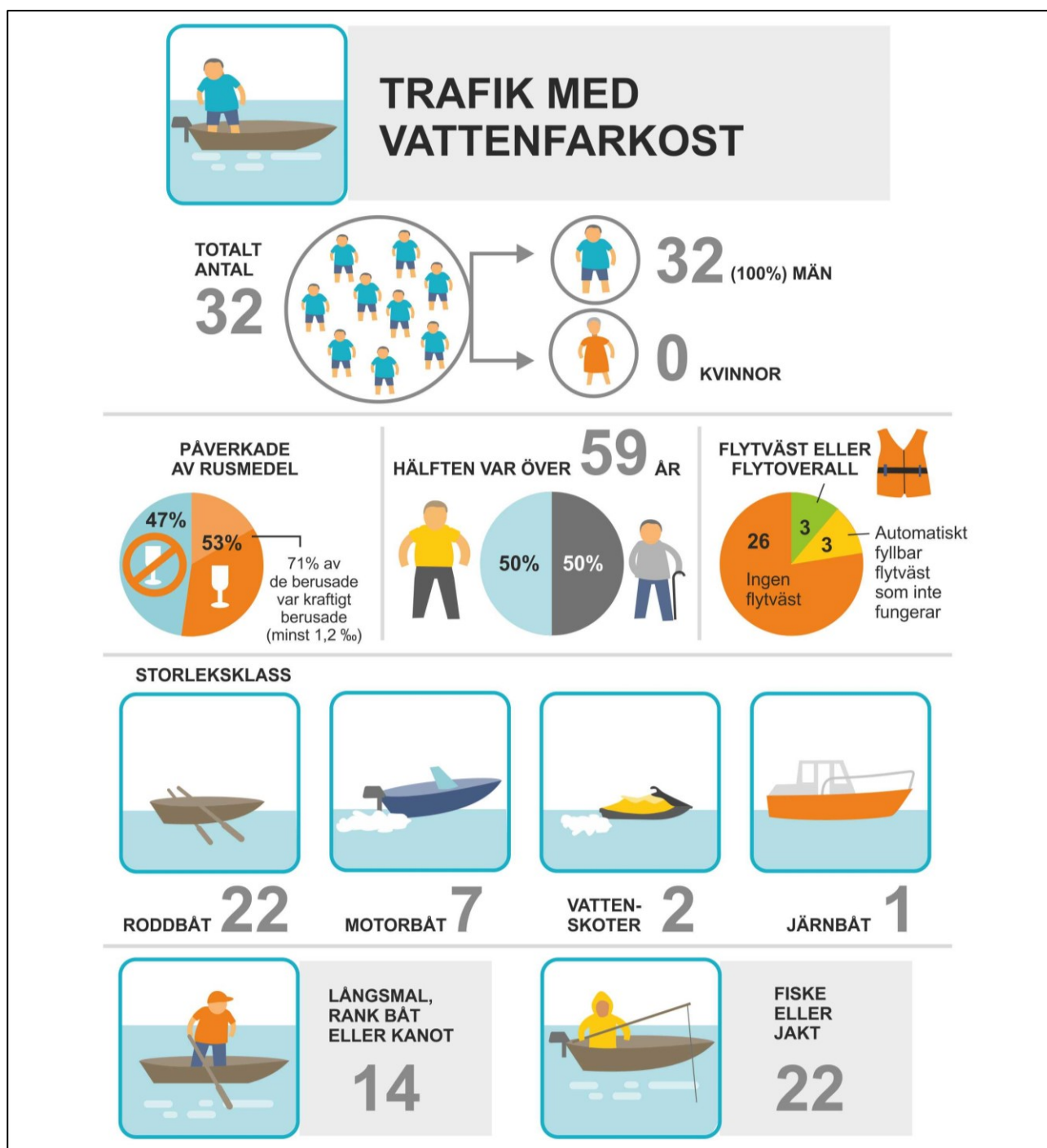

Bild 16. Allmän information om drunkningar som inträffade i samband med trafik med vattenfarkoster. (Bild: OTKES)

I samband med olyckor i anslutning till trafik med vattenfarkoster drunknade 32 personer. I 22 av fallen var personen ensam och i de återstående nio fallen var flera personer på plats. I ett av fallen drunknade två personer.

I största delen av fallen (21) var det fråga om en olycka med en liten båt i roddbåtsklassen. I 14 av dessa fall var det fråga om roddbåtar av spetsig modell, och åtta av båtarna hade utombordsmotor. Två av de återstående roddbåtarna hade rak akter och en av dessa hade utombordsmotor. Skrovtypen för två av båtarna kunde inte klarläggas. De övriga båtarna som grupperats i denna kategori var två kanoter och en kajak. På basis av informationen om fallen

bedömdes den inledande händelsen i 14 av fallen vara att personen föll i vattnet från båten. I de återstående sju fallen hade personen hamnat i vattnet efter att båten hade kantrat eller delvis eller helt sjunkit. I 18 av fallen var verksamhetens syfte att fiska eller jaga med båt. Verksamheten kan i de flesta av fallen beskrivas mer som tidsfördriv än som egentligt fiske. I två av fallen var verksamhetens syfte att jaga fåglar. I de återstående tre fallen var det fråga om trafik med vattenfarkost.

I fallen där motorbåtar var inblandade drunknade sju personer. Motorbåtarna var alla små öppna båtar. När det gäller en del av motorbåtarna var det alltså fråga om en båt med rak akter, som hade motor men även gick att ro. Båtarna var huvudsakligen gjorda av glasfiber eller hårdplast. En var en träbåt med glasfiberyta och en var en gummibåt. I tre av fallen hamnade personen i vattnet efter att ha fallit ur båten och i fyra av fallen kantrade eller sjönk båten. I tre av fallen var syftet med båtfärden att fiska och i de övriga fallen var det själva båtfärden som var syftet.

I de tre övriga drunkningsfallen som inträffade i samband med trafik med vattenfarkoster var farkosten i två av fallen en vattenskoter och i ett av fallen en järnbåt som användes som nöjesbåt. Från vattenskotern hamnade personerna i vattnet efter att ha fallit och när det gäller järnbåten var det fråga om en person som föll från däck när hen kastade en förtöjningstamp upp på bryggan.

Överlag är det gemensamma för olyckorna som inträffade med vattenfarkoster oftast att personen har fallit från en båt och att flytväst inte har använts. Av personerna (32) som drunknade i samband med trafik med vattenfarkoster bedömdes 21 ha haft normal funktionsförmåga. Fyra hade lindrigt nedsatt funktionsförmåga och sju avsevärt nedsatt funktionsförmåga. Nedsatt funktionsförmåga kan påverka både att en person hamnar i vattnet och möjligheterna att rädda personen.

Exempel på drunkningar i samband med trafik med vattenfarkoster:

Två pensionerade män jagade fågel. De hade attrapper i vattnet, vilka hade drivit för långt bort. De åkte iväg för att flytta attrapperna närmare med en långsmal roddbåt som hade en liten utombordsmotor. När de flyttade attrapperna tappade den ena mannen balansen och båtens akter började fyllas med vatten. Männens försökte ta loss utombordsmotorn, men hamnade i vattnet. Den ena försökte hålla den andra ovanför ytan, men orkade inte. Han lyckades rädda sig till ett närliggande grund, från vilket han blev hämtad med båt och fördes till stranden. Ingen av männen hade flytväst. Räddningsverkets dykare hittade den drunknade på botten i närheten av båten.

En medelålders man svirvelfiskade i en sjö från en smal och spetsig roddbåt med en eldriven utombordsmotor. Det var en vacker varm dag. Mannen föll i vattnet och började ropa på hjälp. En person i närheten rodde till platsen, men hann inte fram i tid. Mannen var kraftigt berusad och hade en dold sjukdom. Enligt uppgift kunde han simma bra. Han bar inte flytväst.

Två män åkte ut för att ta uppnät med en fyra meter lång glasfiberbåt med platt akter. Båten hade en fyra hästkrafters utombordsmotor. Båten körde möjligen på en sjunken stock. Då vreds motorn uppenbarligen på tvären, båten fick slagsida och började ta in vatten. Båten hölls dock på rätt köl. Den ena mannen fick tag i båtens kant och kunde stanna motorn som fortsatt att gå. Båten hade dock hamnat långt bort från den andra mannen, som hade fallit i vattnet. Mannen försökte hålla sig ovanför ytan genom att hålla i en flytväst. Mannen som höll sig fast i båtens kant ropade på hjälp och fick en person på stranden att ringa nödcentralen. Räddningsverket hämtade båda männen till stranden. Mannen som hamnat längre bort från båten hade flutit på ytan, men avled trots återupplivning. Flytvästarna hade använts som sittunderlag i båten. Den drunknades funktionsförmåga var avsevärt nedsatt på grund av flera sjukdomar.

En ganska ung man hade varit ensam med sin hund på sin stora båt, där han hade badat bastu. Han skulle kasta förtöjningstampen som fanns i fören upp på bryggan när han halkade och föll från båtens däck över räcket i fören. Han fick tag i räcket, men rullade över, slog käken i bryggan och föll mellan båten och bryggan. Slaget kan ha lett till att han blev medvetlös och förlorade funktionsförmågan. Han var kraftigt berusad.

Förbipasserande upptäckte att båten var lös, blev oroliga och ringde nödcentralen. Räddningsverkets dykare hittade den drunknade under bryggan.

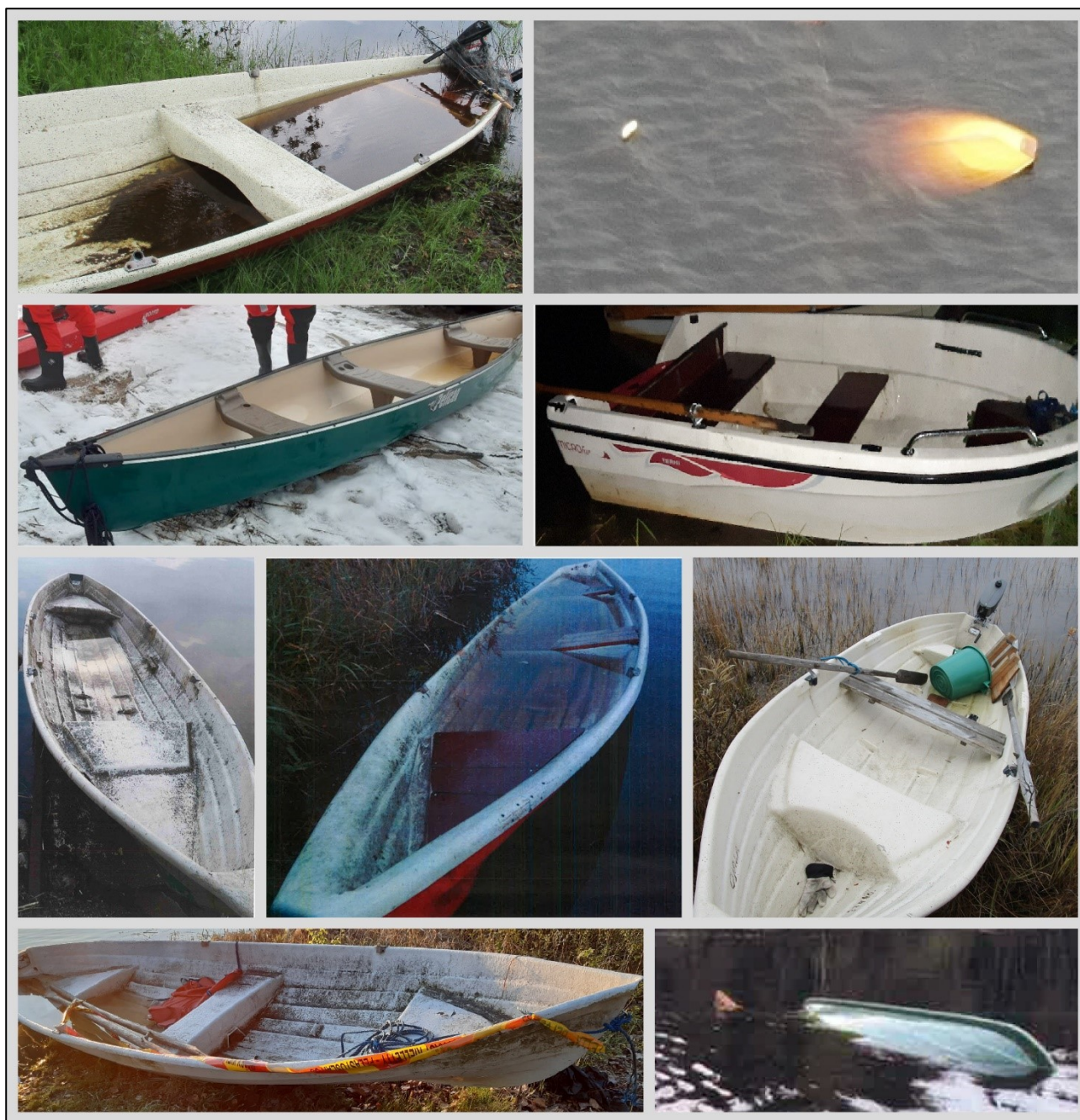

Bild 17. Roddbåtar som varit delaktiga i drunkningsolyckor. Av båtarna i roddbåtsklassen inträffade flest olyckor med båtar av spetsig modell. (Bilder: polisen och räddningsväsendet)

Bild 18. Motorbåtar som varit delaktiga i drunkningsolyckor. Motorbåtarna var små öppna båtar. (Bilder: polisen och Gränsbevakningsväsendet)

De centrala dragen hos drunkningar som inträffade i samband med trafik med vattenfarkoster var goda förhållanden samt bekanta och relativt små vattendrag. Båtarna var i regel roddbåtar, och kan därför anses vara avsedda för de aktuella förhållandena och vattendragen. Dessa faktorer kan orsaka en överdriven känsla av trygghet, som till exempel kan leda till att man inte använder flytväst. Av personerna som drunknade i samband med trafik med vattenfarkoster var 53 procent berusade.

2.3.4 Gå genom isen

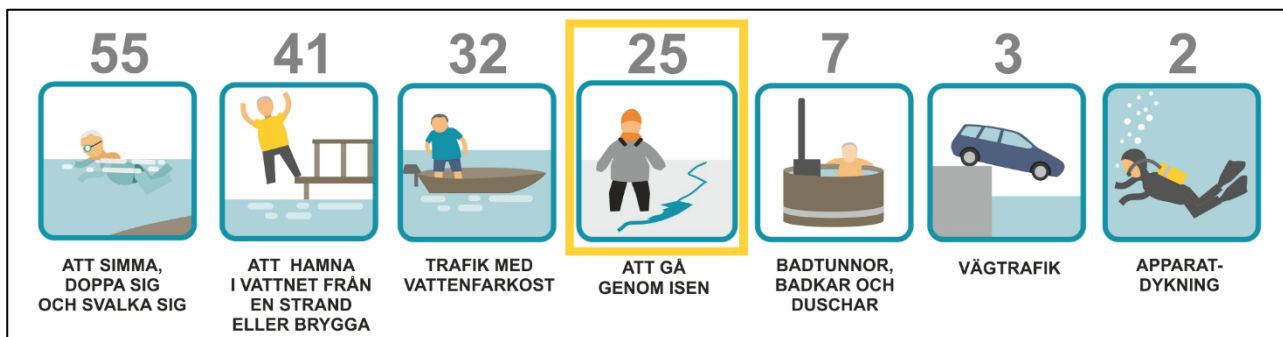

Bild 19. Drunkningarna som inträffade i samband med att en person gick genom isen utgjorde nästan en sjättedel av alla drunkningar. (Bild: OTKES)

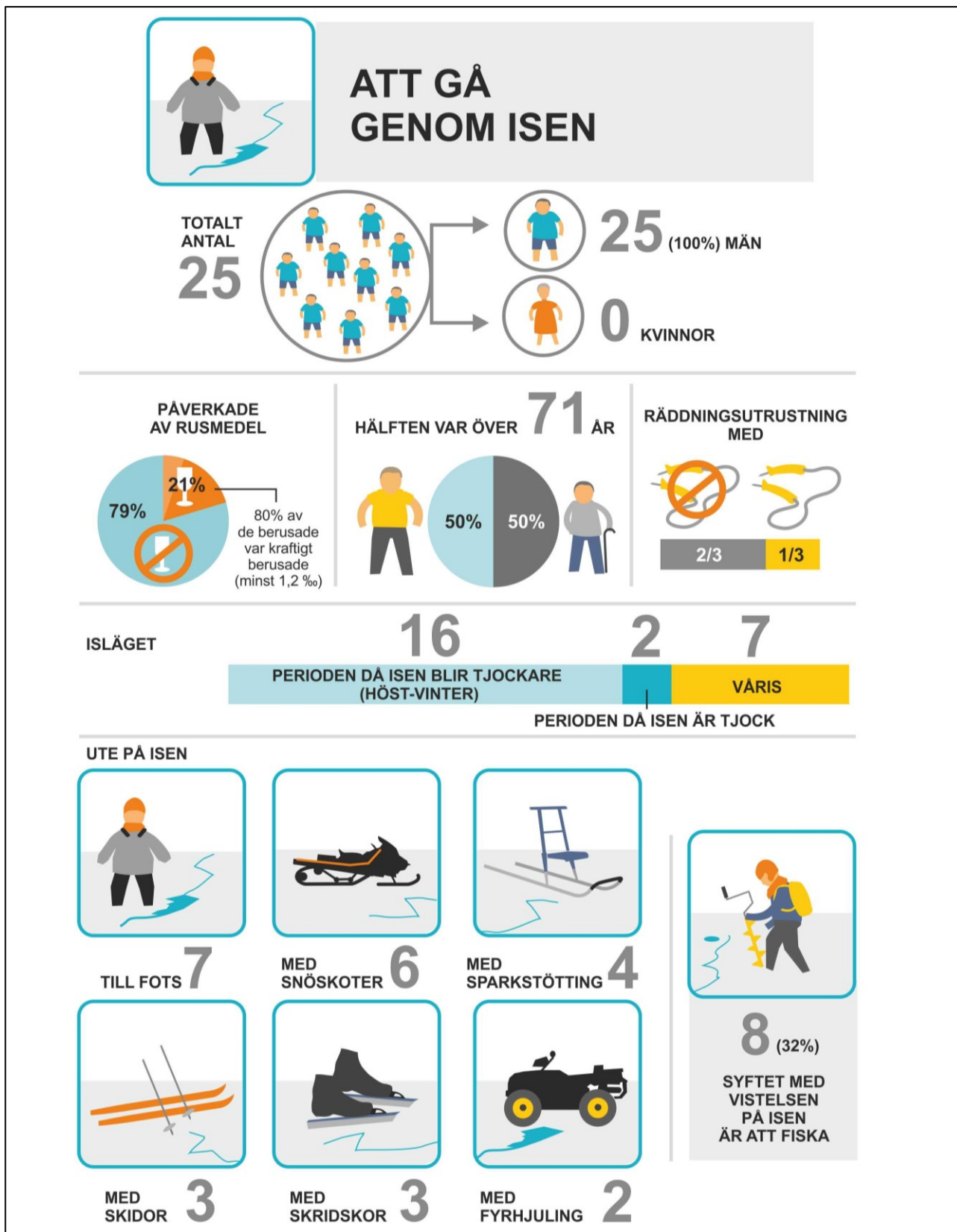

Bild 20. Allmän information om fall där en person gick genom isen. (Bild: OTKES)

Bild 21. Bilder från drunkningsplatser på isen. (Bilder: polisen)

25 personer drunknade när de gick genom isen. Alla av dessa var män. I åtta av fallen var syftet med vistelsen på isen att pimpla eller vittja fångstredskap. Sammanlagt sju personer var ute på isen till fots, sex med snöskoter, fyra med sparkstötting, tre med skidor och tre med långfärdsskridskor. I en fyrhjulingsolycka avled två personer. Två av personerna som åkte snöskoter och båda personerna som åkte fyrhjulning var kraftigt berusade.

Av personerna som drunknade när de gick genom isen var nästan två av tre i farten utan räddningsutrustning. Sex personer hade ispiggar och en av dessa hade dessutom flytväst. Två hade enbart flytjacka. En hade försökt ta sig upp från vattnet med hjälp av en kniv.

Personerna som gick genom isen var oftast äldre (17/25). Tio personer hade lindrigt eller avsevärt nedsatt funktionsförmåga. Att ta sig upp ur en vak är svårt, även om man har ispiggar eller flytkläder. Det är ännu svårare att rädda sig om man har nedsatt funktionsförmåga. Dessutom börjar hypotermi snabbt minska möjligheterna att klara sig om man inte snabbt lyckas ta sig upp på isen igen.

Flest drunkningar inträffade under perioden mellan november och början av januari (16 fall). Under issmältningsperioden i mars-maj drunknade sju personer. Två personer drunknade under perioden då isen var starkast, från slutet av januari till slutet av februari.

Det var typiskt för fallen att personerna rörde sig ofta i området och att förhållandena var bekanta. I nio av fallen bedömdes verksamheten ha varit förknippad med betydande riskfaktorer. Personerna hade till exempel gått ut på isen trots varningar, kört motorfordon i berusat tillstånd eller så hade isförhållandena varit uppenbart dåliga. Tolv av fallen där personer gick genom isen bedömdes ha omfattats av förhöjda riskfaktorer. Som sådana

riskfaktorer betraktades till exempel att röra sig på riskfylld is utan räddningsutrustning. I tre av fallen förekom inga särskilda riskfaktorer.

Exempel på fall där en person gick genom isen:

En äldre man åkte på förmiddagen ut på isen med sparkstötting för att pimpla. Man började sakna mannen efter några dagar. Vid eftersökningarna ledde spåren av sparkstöttingen cirka 100 meter ut från stranden, där det fanns saker på isen. Mannen hittades under isen vid en vak. Han hade på sig pimpeloverall och -stövlar samt ispiggar. En av ispiggarna hittades i mannens ena hand och den andra bredvid den andra handen. Mannen hade sannolikt försökt ta sig upp ur vaken. Mannen hade kroniska sjukdomar.

En äldre man gick på dagen till en vak vid älvstranden för att vittja en ryssja. Iskanten brast eller så gled mannen från kanten ned i vaken. Mannen slog möjligen huvudet i iskanten när han föll. En person som kom till platsen och tittade på grund av att bilen stod kvar längre än vanligt vid stranden hittade mannen i vaken. Mannen hade på sig vinteroverall och värmestövlar. Han hade ingen räddningsutrustning.

En medelålders man åkte ut på isen på en sjö för att skida med skogsskidor. Senare hittades två vakar cirka 50 meter från stranden, där mannen hade gått genom isen. I den första hade mannen lyckats ta av sig skidorna och skorna och kommit upp på isen av egen kraft. Efter att mannen gick genom isen en gång till hade han sjunkit under ytan och drunknat. Mannen hade ingen räddningsutrustning. Natten innan hade det snöat cirka 10 cm på platsen. Isen var cirka 10 cm tjock, men hade en bräcklig struktur och höll inte till exempel räddningsverkets räddningsflotte.

En äldre man åkte på eftermiddagen ut på isen med snöskoter för att dra upp skidspår. Mannen var ivrig och erfaren när det gällde att röra sig på sjön. Före avfärden hade han sagt att han endast kommer att köra nära stranden. Han började dock korsa en vik, vilket ledde till att skotern och föraren sjönk genom isen mitt i viken. När mannen inte började komma tillbaka, ringde hans fru en granne som hittade skoterspår som slutade vid en vak. När räddningsverket kom till platsen var vaken redan täckt av tunn is på grund av den hårda kölden. Den drunknade hittades i vaken. En handske och en mössa låg vid vakens kant. Mannen hade ingen räddningsutrustning och hans funktionsförmåga var nedsatt på grund av flera sjukdomar. Mannen och en granne hade dagen innan satt ut nät och isens tjocklek hade då som mest varit 16 cm, på snöiga platser betydligt mindre. På platsen där mannen gick genom isen var den endast cirka 2 cm tjock. Djupet på olycksplatsen var 2 m.

2.3.5 Badtunnor, badkar och duschar

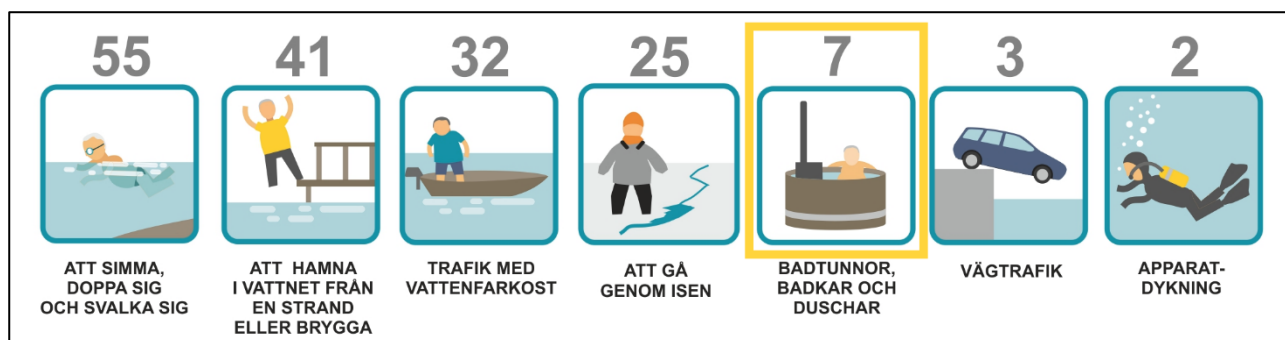

Bild 22. Cirka 4 procent av alla drunkningsolyckor skedde i badtunnor, badkar och duschar. (Bild: OTKES)

Fyra personer drunknade i badtunnor. Deras åldrar var 30, 50, 55 och 70 år. Tre var män och en var kvinna. De hade badat i badtunna i samband med bastubad. I tre av fallen hade de sällskap. I två av dessa fall inträffade drunkningen vid en tidpunkt då personen var ensam i badtunnan. De andra upptäckte vad som hänt när de kom tillbaka till badtunnan. Alkohol hade en andel i alla fyra fallen med anknytning till badtunnor. I två av fallen var dessutom läkemedel och narkotika inblandade.

En ung kvinna drunknade i ett badkar påverkad av narkotika. Dessutom drunknade en ung man i en jacuzzi som en följd av en sjukdomsattack. En man som bodde på ett servicehem fick hälsoproblem i duschen och föll ihop på golvet så att han blockerade golvbrunnen. Ansiktet hamnade under vattnet.

2.3.6 Vägtrafik

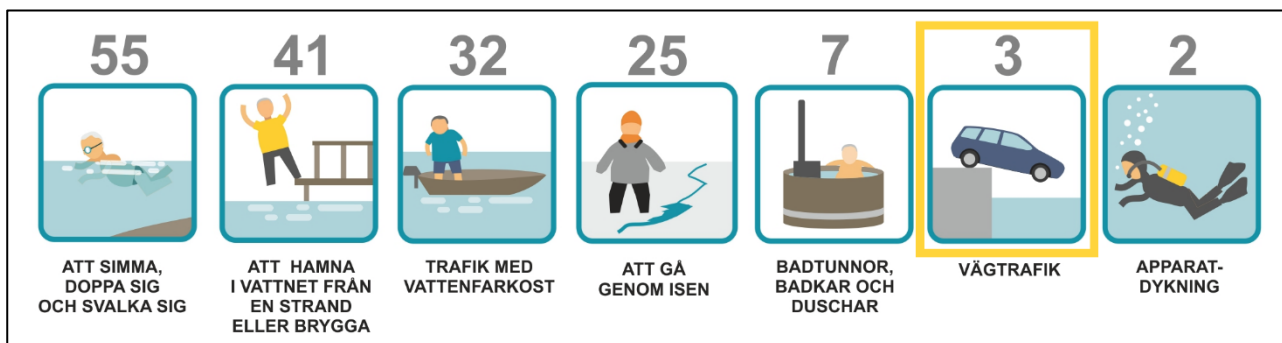

Bild 23. Tre personer avled i samband med vägtrafikolyckor. (Bild: OTKES)

Två olyckor där sammanlagt tre personer drunknade hade anknytning till vägtrafik. I ett av fallen körde två berusade medelålders män i en bil av vägen vid hög hastighet och hamnade i vattnet. De fick också andra allvarliga skador. I ett annat fall fick en mycket gammal man en sjukdomsattack och körde ned i en sjö med sin bil. Trots att han hann ringa ett nödsamtal och berätta om händelsen, kunde han inte ta sig ut ur bilen och lyckades inte rädda sig.

2.3.7 Apparatdykning

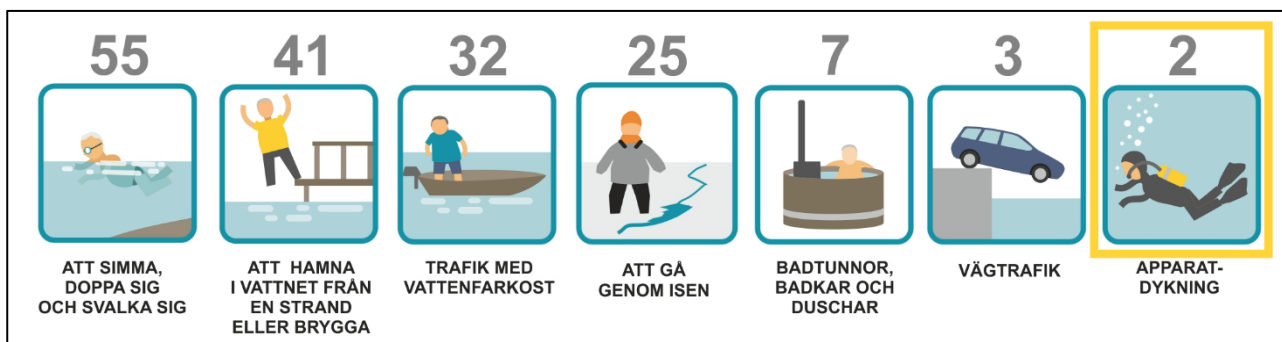

Bild 24. Två personer avled i samband med apparatdykning. (Bild: OTKES)

Två personer avled i samband med apparatdykning. En medelålders man råkade ut för en olycka när han dök i en gruvgrotta. Ett dykpar tog sig fram i ett grottsystem och en av dykarna började få problem väldigt djupt ner. Det uppstod problem med användningen av dykutrustningen med sluten krets, och problemen fortsatte även efter att dykaren hade övergått till flaskor med öppen krets. När mannen hade utfört bytesåtgärderna och dykpartnern hade gett en utrymningssignal, började båda ta sig ut ur grottan med sina undervattensskotrar, mannen som hade fått problem först. Mannen tog sig framåt snabbt och stannade inte på de platser som hade överenskommit. Han fortsatte att ta sig upp längs en rutt där man inte kommer ut ur grottan utan att återvända till en djupare plats. Etappstoppen gjordes inte. Mannen fick ännu värre problem, förlorade sin funktionsförmåga helt och slutade till sist att ta in andningsgas. Stigningen hade skett för snabbt och slutligen tog också gasen slut. Dykpartnern försökte hjälpa och bland annat erbjuda en fungerande

doseringsanordning, men efter att ha konstaterat att situationen var omöjlig lämnade han grottan med påskyndad rytm. Vid granskningen som genomfördes efter händelsen upptäcktes inga brister som kunde ha påverkat olyckan i den avlidnes dykutrustning eller utrustningens funktionsskick.

I samband med den andra apparatdykningsolyckan höll ett dykpar på att städa en älvfåra under en dykförenings talkoevenemang. Avsikten var att lyfta upp saker från älvens botten med hjälp av ett rep. Dykparet bestod av en medelålders man och en äldre man. Den äldre dykarens uppgift var att fästa repet i några stolar på cirka fyra meters djup. Den yngre dykaren förlorade den visuella kontakten med sin partner och steg upp till ytan för att observera de luftbubblor som bildades. På basis av dem kunde han lokalisera och dyka till sin partner. Den yngre dykaren antog att allt är i sin ordning och fortsatte att arbeta, tills han en kort stund senare såg att den äldre dykaren steg upp till ytan med fötterna först och att repet hade trasslat in sig i hans ben. Nära ytan upptäckte den yngre dykaren att hans partner inte hade den doseringsanordning som ingick i utrustningen i munnen. Dykpartnern och personerna på stranden fick mannen till bryggan, där han avled trots återupplivningsåtgärder. Även om den äldre dykarens allmänna funktionsförmåga var normal, hade han sjukdomar.

2.4 Plats och vattenområde

Majoriteten av drunkningarna inträffade i naturliga vattendrag. I sjöar, dammar och älvar drunknade 132 personer (80 %) och i havet 21 personer (13 %). Tolv personer (7 %) drunknade i något annat än ett egentligt vattendrag, till exempel en badtunna, ett dike, en brunn och en dusch. Ingen drunknade i simbassänger.

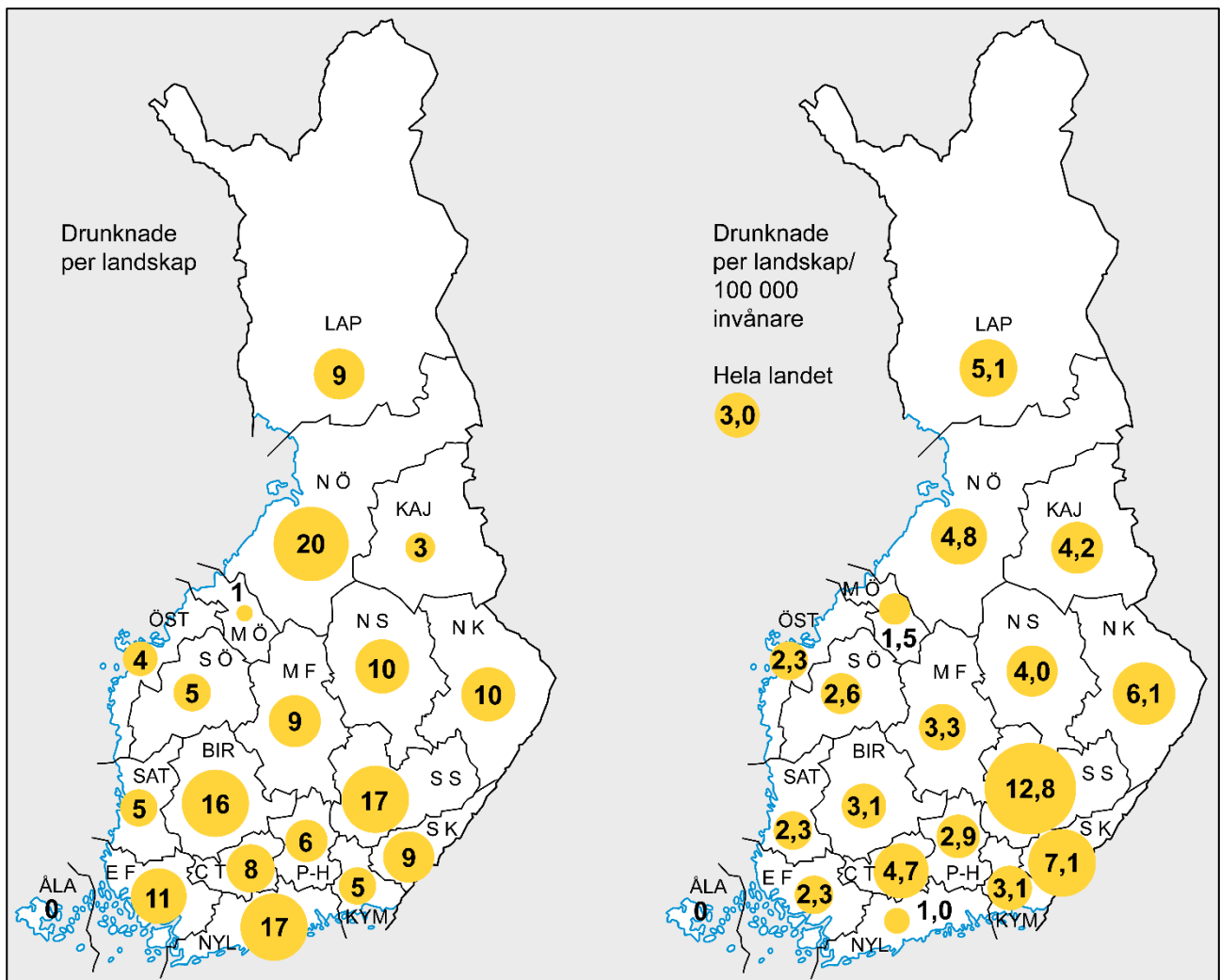

Bild 25. Antal drunknade per landskap. (Bild: OTKES)

Drunkningarna fördelades relativt jämnt mellan landskapen. Antalet varierade från en till fem. Inte ens i de största städerna är antalet större, trots att befolkningen är stor. I några landskap inträffar många drunkningar i proportion till den fast bosatta befolkningen, vilket för sin del har att göra med det stora antalet sommarinvånare.

Drunkningarna skedde oftast på privata stränder. På allmänna badstränder drunknade 10 personer. Två av dem var minderåriga. Tre var medelålders. Av de medelålders hade två avsevärt nedsatt funktionsförmåga och den tredje hade använt narkotika och rikligt med alkohol. De övriga fem var 66–83 år. Av dem var en kraftigt berusad och en multisjuk. Även de återstående tre hade hälsoproblem. Uppenbarligen var ingen av dessa badstränder övervakad åtminstone vid händelsetidpunkten.

Av alla drunkningar inträffade 59 procent 0–10 meter från närmaste strand eller brygga. En femtedel drunknade längre bort, på 11–50 meters avstånd, och 18 procent på över 50 meters avstånd. I 20 av fallen var avståndet från stranden inte känt.

Drunkningarna med anknytning till att svalka sig, doppa sig och simma inträffade i regel i insjöar, dammar och älvar (51/55). De återstående fyra drunkningarna inträffade i havet.

Bild 26. Typiska drunkningsvattendrag. (Bilder: polisen)

Även största delen (24/32) av personerna som rörde sig med vattenfarkoster i olika syfte drunknade i insjövattendrag. Åtta drunknade i havet.

2.5 Rusmedel

Alkoholhalten i blodet klassificerades enligt gränserna som används inom vägtrafiken och indelades i lindrigt berusade (under 0,5 ‰), medelkraftigt berusade (minst 0,5 ‰, men under 1,2 ‰) och kraftigt berusade (minst 1,2 ‰). Alkoholens inverkan är individuell och beror på till exempel hur van personen är vid alkoholens förlamande effekt på det centrala nervsystemet.

Av offren var 90 (56 %) helt nyktra. 53 (33 %) var kraftigt berusade. Nio var medelkraftigt berusade och fem var lindrigt berusade. De flesta av berusningstillstånden bestod av kraftig berusning och i sju av fallen var blodets alkoholhalt minst tre promille. Åtta personer var påverkade av narkotika eller läkemedel. Fem av dem hade endast narkotika eller läkemedel som använts i berusningssyfte i blodet och tre hade dessutom alkohol i blodet. Två av offren var fortfarande försvunna när granskningen gjordes, och därför fanns ingen information om rusmedlen. För en person var informationen om rusmedel inte tillgänglig av andra orsaker.

Medelkraftig eller kraftig alkoholberusning var vanligast i åldersgrupperna 18–75. Över hälften av offren i detta åldersintervall var minst medelkraftigt berusade eller påverkade av läkemedel och narkotika.

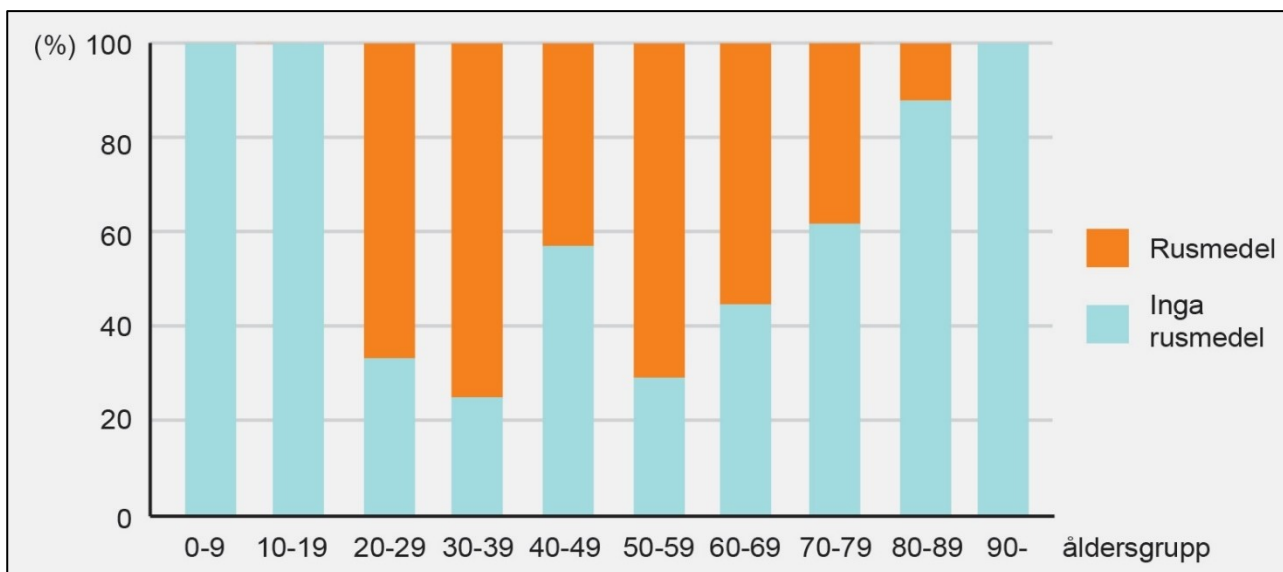

Bild 27. Andel personer som var påverkade av rusmedel per åldersgrupp. (Bild: OTKES)

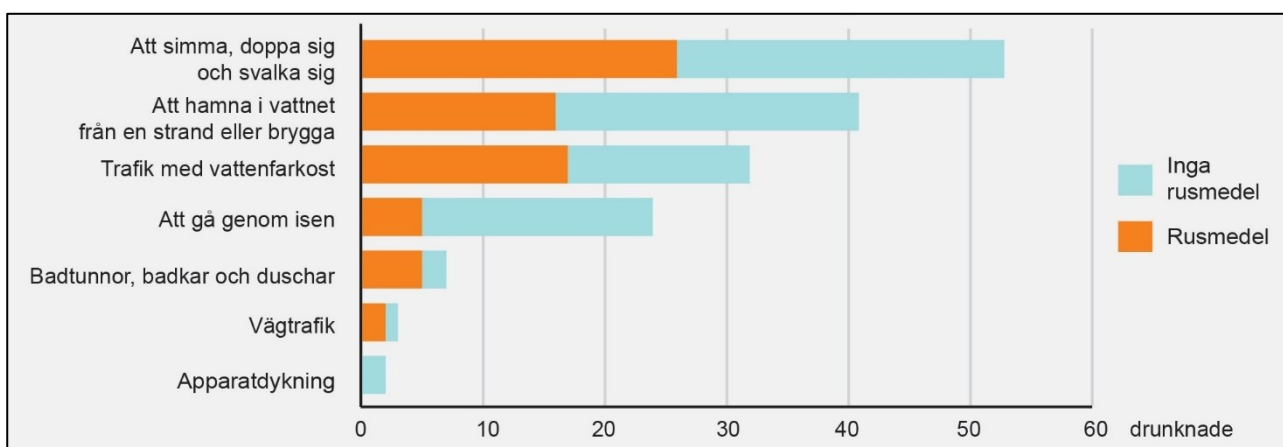

Bild 28. De drunknade klassificerade enligt verksamhetens karaktär och påverkan av rusmedel. (Bild: OTKES)

Andelen personer som var berusade av alkohol var störst bland dem som doppade sig, simmade eller svalkade sig samt dem som rörde sig med vattenfarkost i olika syften. I dessa grupper var hälften åtminstone medelkraftigt berusade. Av de 32 drunknade som rörde sig med vattenfarkoster var 15 helt nyktra och 17 berusade. Av de berusade hade tretton en alkoholhalt i blodet som överskred gränsen för roderfylleri inom vattentrafiken, dvs. 1,0 ‰. Sex av dessa färdades i en båt med motor. Av dem som oavsiktligt föll i vattnet var drygt en tredjedel åtminstone medelkraftigt berusade.

Av personerna som var påverkade av narkotika eller läkemedel (8) drunknade en när hen skrinade på isen, en i en badtunna och en i ett badkar. Tre drunknade efter att ha fallit i vattnet, en av dessa när hen var på väg för att simma. En drunknade medan hen simmade och en när hen skulle dyka efter en mobiltelefon som hamnat i vattnet.

Alkohol har en förlamande inverkan på det centrala nervsystemet. Effekterna kan indelas i psykiska och motoriska. De psykiska effekterna är till exempel minskad försiktighet, försämrat omdöme och förstärkta känsloreaktioner. De psykiska effekterna uppstår redan vid låga alkoholhalter i blodet. De motoriska effekterna blir kraftigare i takt med att alkoholhalten i blodet ökar. Balansen försämras och den motoriska koordinationen i allmänhet blir också

lidande. Mycket höga alkoholhalter i blodet leder till att man förlorar medvetandet, dvs. slocknar. Dessutom är ett berusningstillstånd en belastningsfaktor för kroppen, i synnerhet hjärtat.

Många läkemedel har motsvarande effekter som alkohol. Narkotika har för sin del i synnerhet psykiska effekter. Särskilt amfetamin ökar risktagandet och likgiltigheten.

I fall där båtar var inblandade var det typiskt att personen hade fallit ur båten. Försämrad motorisk koordination och balans på grund av alkohol ökar risken att vackla till i båten. Risken är ännu större i en rank liten båt. När man är påverkad av alkohol kan det till exempel hända att man inte tar på sig flytväst. En annan faktor är berusningstillståndets inverkan på räddningen. När man är berusad fattar man inte nödvändigtvis de bästa möjliga besluten. Dessutom kan den extra belastningen som alkoholen orsakar försämra förmågan att rädda sig i synnerhet för personer som har sjukdomar. Förutom den möjliga risktagningen i samband med att man simmar, doppar sig och svalkar sig kan belastningen som alkoholen innebär för kroppen också vara en orsak till att man drunknar. Av personerna som drunknade i badtunnor eller andra små bassänger berodde fem av sex drunkningar på att personen slocknat på grund av rusmedel.

Exempel på olyckor med anknytning till rusmedel.

En äldre man körde snöskoter på isen på en sjö kraftigt berusad. Det var mörkt och snöstorm. Han förrirrade sig från rutten och körde till ett sund, där skoterns akter började sjunka ned genom isen. Mannen var ännu i detta skede torr och försökte rädda sig genom att krypa. Han tog dock miste på i vilken riktning stranden och den hållbara isen fanns. Han kröp mot den smältande isen och drunknade.

Two medelålders män var ute och fiskade med en roddbåt av långsmal modell. Båda var mycket kraftigt berusade. En av männen föll ur båten i närheten av stranden. Båten kantrade när den andra mannen försökte hjälpa till. Någon hade kastat en livboj från stranden, och den ena mannen kunde hålla sig ovanför ytan med hjälp av den. Han försökte också hålla den andra mannen ovanför ytan. Krafterna räckte inte till och den andra mannen drunknade. Flytvästar fanns i båten, men männen hade inte tagit på sig dem.

2.6 Räddningsutrustning

Av de 32 personer som drunknade när de rörde sig med vattenfarkost hade sex klätt på sig någon typ av räddningsutrustning. Två av dem hade en traditionell flytväst och en hade på sig en flytoverall. Tre hade en automatiskt fyllbar flytväst, som dock inte fungerade som förväntat. En av de fyllbara flytvästarna saknade gaspatron, en utlöstes inte av någon orsak och en hade klätts på felaktigt. I alla av dessa tre fall hade korrekt funktion hos flytvästen ökat räddningsmöjligheterna. I åtminstone tre fall fanns det flytvästar i vattenfarkosten, men personerna hade inte på sig dem.

Endast två av fallen där vattenfarkoster var inblandade var sådana att en flytväst sannolikt inte hade hjälpt. I ett av dessa fall fick personen som föll i vattnet allvarliga skador och i det andra fallet var personens funktionsförmåga avsevärt nedsatt på grund av sjukdomar. Användning av flytväst eller korrekt funktion hos flytvästen hade med ganska stor säkerhet hjälpt 19 personer att rädda sig och möjligen hjälpt ytterligare fem personer att rädda sig. I resten av fallen var personens funktionsförmåga avsevärt nedsatt eller så hade personen fått skador som hindrade räddning.

Användning av räddningsutrustning kunde komma på fråga även när man stiger i eller ur en båt. Nio personer drunknade i samband med sådana fall från båtbyggare och sju av dessa hade möjligen kunnat räddas om de hade haft på sig flytväst. Två personers funktionsförmåga var så pass nedsatt att en flytväst sannolikt inte hade hjälpt.

Nästan två tredjedelar av personerna som drunknade i samband med att de gick genom isen var ute på isen utan någon som helst räddningsutrustning. Sammanlagt sex personer hade ispiggar och två hade flytjacka. En hade flytväst utöver ispiggar. En hade en kniv som han försökte använda för att rädda sig.

I 25 av drunkningsfallen var det svårt att bedöma vilken inverkan avsaknaden av räddningsutrustning hade. Det är svårt att ta sig upp ur en vak, även om man skulle ha med sig till exempel ispiggar. I nio av fallen hade den drunknade tillgång till någon typ av redskap som skulle hjälpa personen att ta sig upp ur vaken eller flyta, men det gick ändå inte att ta sig upp på isen. I tio av fallen hade personen möjligen kunnat rädda sig om hen hade haft och använt räddningsutrustning. I sju av fallen var personens funktionsförmåga så pass nedsatt på grund av sjukdomar att inte ens räddningsutrustning sannolikt hade hjälpt personen att ta sig tillbaka upp på isen.

Bild 29. Bilder av räddningsutrustning. Till vänster en automatiskt fyllbar flytväst, som hade brister i fråga om packningen eller påklädningen och därför inte fungerade som planerat. På den högra bilden ett exempel på en person som gått genom isen och försöker använda ispiggar. (Bilder: polisen)

2.7 Hälsotillstånd och funktionsförmåga

De drunknade personernas funktionsförmåga bedömdes utifrån tillgängliga hälsouppgifter, polisutredningsuppgifter och uppgifter insamlade av utredningskommissionen. Bedömningen gjordes i tre steg: normal, lindrigt nedsatt och avsevärt nedsatt. Personens ålder beaktades inte som en separat faktor i bedömningen, eftersom skillnaderna i funktionsförmåga är stora även vid hög ålder. Det är alltså fråga om den funktionsförmåga som var känd före olyckan. Inte heller inverkan av alkohol eller andra rusmedel beaktades i bedömningen av funktionsförmågan före olyckan. Om långvarigt alkoholbruk var känt, registrerades det som en faktor som försämrade funktionsförmågan om alkoholbruket hade konstaterats orsaka andra hälsoproblem. Målet var att utreda personens faktiska funktionsförmåga utan rusmedel.

På basis av den rättsmedicinska undersökningen kunde man också bedöma om offret till exempel när hen föll i vattnet hade fått skador som skulle ha försämrat offrets funktionsförmåga. Sådana skador konstaterades hos åtta personer. På samma sätt kunde man konstatera faktorer som påverkade funktionsförmågan, till exempel rusmedel och sjukdomar, vilka inte var kända under personens livstid. Dessa registrerades som faktorer som begränsar funktionsförmågan. Funktionsförmågan bedömdes vara normal i åtskilliga fall där det i samband med obduktionen konstaterades att personen hade också allvarliga sjukdomar, vilka emellertid inte var kända och inte heller hade gett upphov till tidigare symtom.

Funktionsförmågan bedömdes vara normal hos 89 personer (54 %), lindrigt nedsatt hos 30 personer (18 %) och avsevärt nedsatt hos 44 personer (27 %). Det bör dock observeras att 39 (44 %) av personerna med normal funktionsförmåga var medelkraftigt eller kraftigt berusade. Av personerna med lindrigt eller avsevärt nedsatt funktionsförmåga var en knapp tredjedel åtminstone medelkraftigt berusade.

29 personer hade inga hälsoproblem alls före olyckan och inga sjukdomar som upptäcktes i samband med obduktionen. Det vanligaste hälsoproblemet som observerades var lindrig eller svår hjärtsjukdom. Detta hälsoproblem uppträdde hos sammanlagt 93 personer (56 %). Många av dem hade samtidigt andra sjukdomar. Det var typiskt att hjärtsjukdomen inte var känd sedan tidigare. Så var fallet för 62 personer.

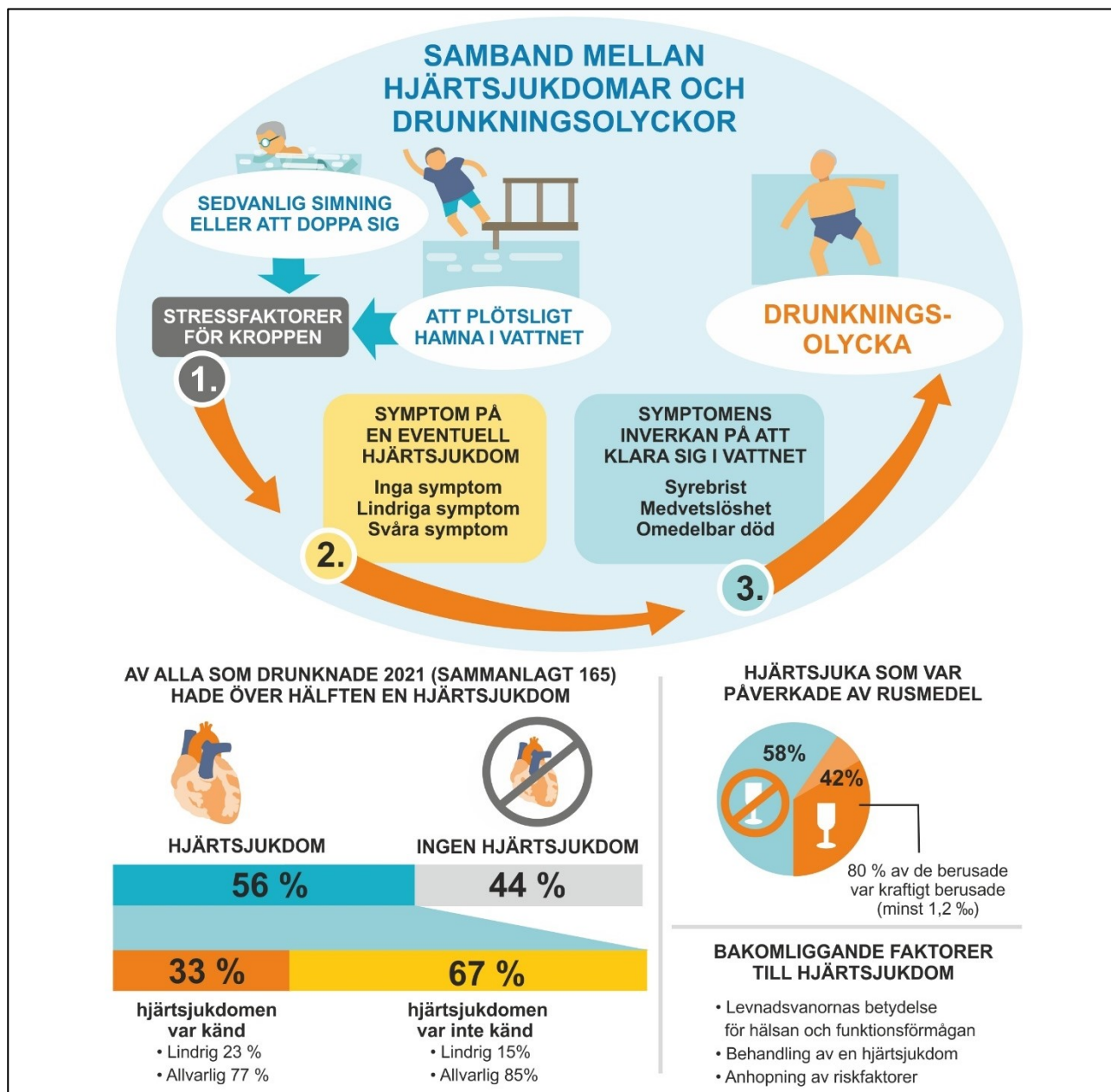

Bild 30. Information om hjärtsjukdomar hos personer som avlidit i drunkningsolyckor. (Bild: OTKES)

Smärtkänslor i bröstområdet är vanliga och beror ofta på andra än hjärtbaserade problem. Även symptomen på kranskärslssjukdom kan sträcka sig från symptomfri syresättningsstörning i hjärtmuskeln till plötslig hjärtdöd. Ibland kan det enda symptomet på kranskärslssjukdom vara en övergående andnöd som känns vid belastning. Belastningen kan bestå av till exempel bastuhetta, rodd, simning eller kallt vatten. Kranskärslssjukdom ger inte nödvändigtvis någon varning i förväg, vilket innebär att plötslig hjärtdöd kan vara det första märkbara symptomet på sjukdomen. I allmänhet är drygt hälften av personerna som fått en hjärtinfarkt över 75 år och över 60 procent är kvinnor.

Det fanns 14 multisjuka personer i materialet. Neurologiska sjukdomar konstaterades hos 15 personer och sjukdomar i stöd- och rörelseorganen hos 11 personer. Långvarigt alkoholbruk kunde konstateras hos 18 personer. Det är förståeligt att många olika sjukdomar förekom, eftersom de drunknades medelålder var hög.

Olycksfall hade registrerats som dödsklass i 156 av fallen. I sex av fallen hade död på grund av sjukdom antecknats som dödsklass vid obduktionen. I sex av fallen var dödsklassen oklar. Fallen blev kvar i materialet, eftersom de ändå hade inträffat i vatten och möjligen var förknippade med inandning av vatten. Sannolikt var dessa fall hjärtinfarkter, vilka inte entydigt var förknippade med förändringar som direkt ledde till döden. Om personen hade fått en motsvarande sjukdomsattack på torra land, är det möjligt att personen hade överlevt. De vanligaste faktorerna som bidrog till dödsfallet var alkoholberusning och olika hjärt- och kärlsjukdomar. I 25 av fallen fanns det inga bidragande faktorer.

2.8 Verksamhetens risknivå

Riskenivån för verksamheten i anslutning till drunkningsfallen definierades på en skala med tre nivåer: normal, förhöjd och betydande. Risknivån granskades via de faktorer som bidrog till händelserna och beskriver inte direkt de drunknades medvetna risktagande. Som verksamhet med förhöjd risk betraktades till exempel

- att medvetet gå ut på mycket svag is
- att åka båt utan flytväst
- att vara ute på isen utan räddningsutrustning
- att ha ett känt hjärtfel och göra något som kräver ansträngning
- en stugstrand eller brygga som är i dåligt skick (farlig omgivning)
- ett rankt färdmedel (båt) som är olämpligt för användaren eller användningsändamålet
- att personen hade varnats för verksamhetens risker
- medelkraftigt berusningstillstånd (0,5–1,2 ‰) i kombination med att åka båt.

Om fallet var förknippat med flera förhöjda riskfaktorer samtidigt, betraktades det som en betydande risk. Till exempel

- kraftig berusning (över 1,2 ‰) i kombination med att åka båt
- att en person som inte kan simma åker båt utan flytväst
- att en person med rörelsebegränsning ska svalka sig i vattnet vid en strand där det är svårt att ta sig fram
- att en person som har en känd hjärtsjukdom badar bastu och doppar sig ensam i kraftigt berusningstillstånd (över 1,2 ‰).

Exempel på fall där verksamheten har normal risknivå

- att en långfärdsskridskoåkare som är utrustad med flytväst och ispiggar går genom isen vid en tidpunkt då isen är tillräckligt tjock för den aktuella aktiviteten
- att fiska från en båt med flytväst på, nära stranden och när vattnet är varmt
- att en person med normal funktionsförmåga badar bastu och simmar i 0,6 promilles berusning
- att promenera nära stranden och halka i vattnet.

Verksamhetens risknivå bedömdes vara normal i 45 (27 %) av fallen. Risknivån bedömdes vara förhöjd i 72 (44 %) av fallen och betydande i 46 (28 %) av fallen. I två av fallen var uppgifterna om händelsen så bristfälliga att verksamhetens risknivå inte kunde bedömas. Allt som allt bedömdes verksamhetens risknivå alltså som förhöjd eller betydande i över 70 procent av fallen.

2.9 Tidpunkt

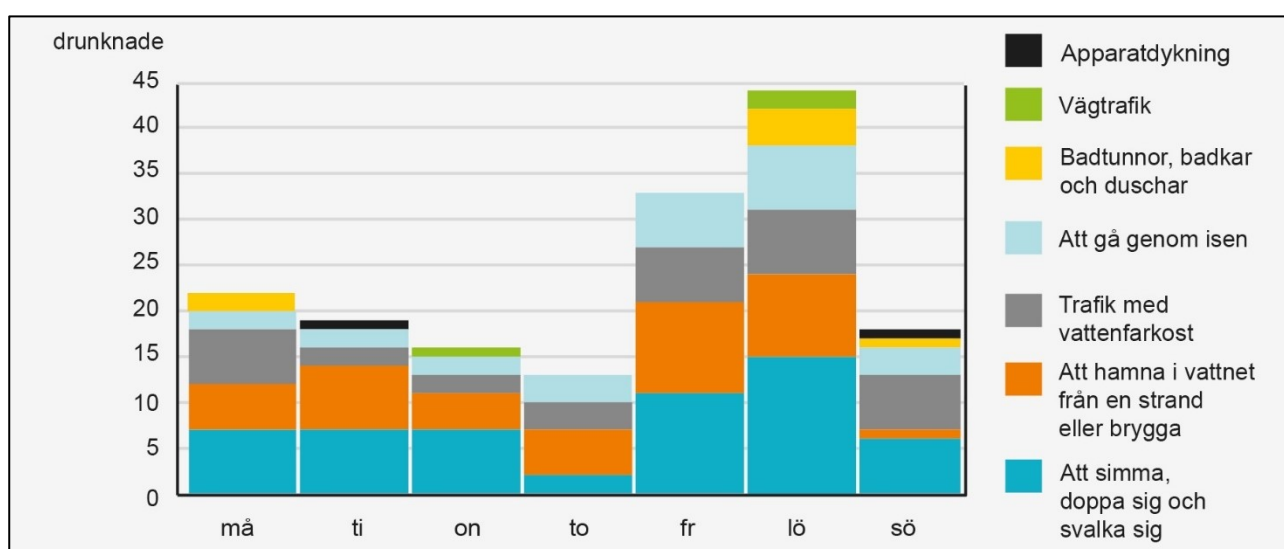

Bild 31. Drukningar per veckodag indelade enligt verksamhetens karaktär. (Bild: OTKES)

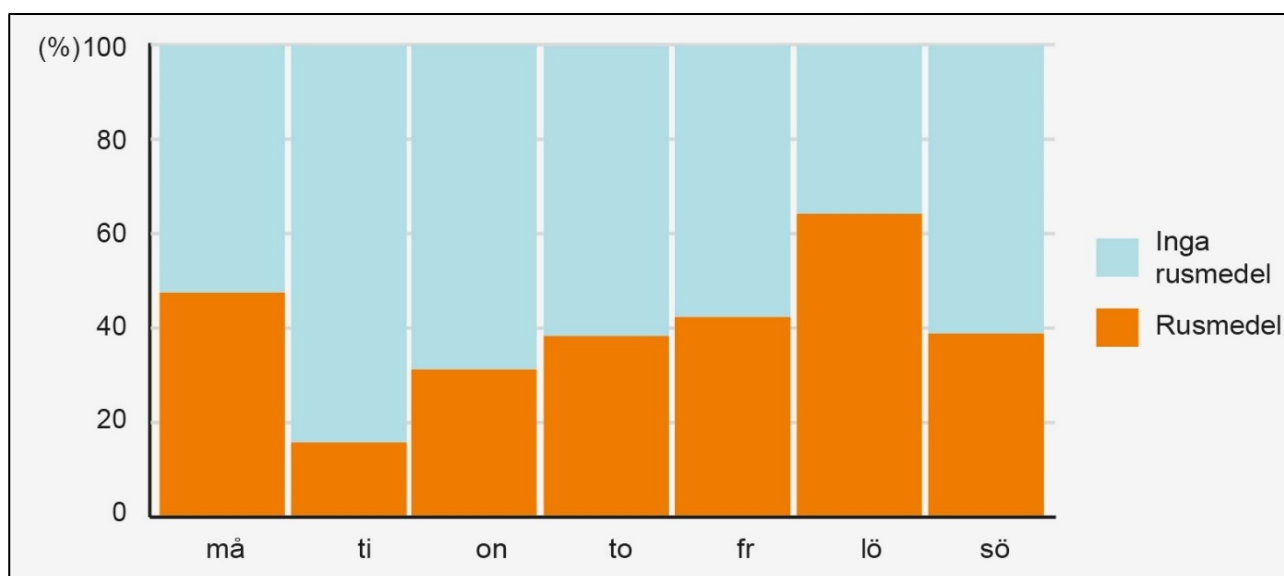

Bild 32. Rusmedlens andel per veckodag. (Bild: OTKES)

Bland veckodagarna framhövdes lördag (44 fall) och fredag (33 fall). Sammanlagt ackumulerades nästan hälften av fallen, dvs. 47 procent, till dessa två veckodagar. Under övriga veckodagar var antalet drunknade 13–22.

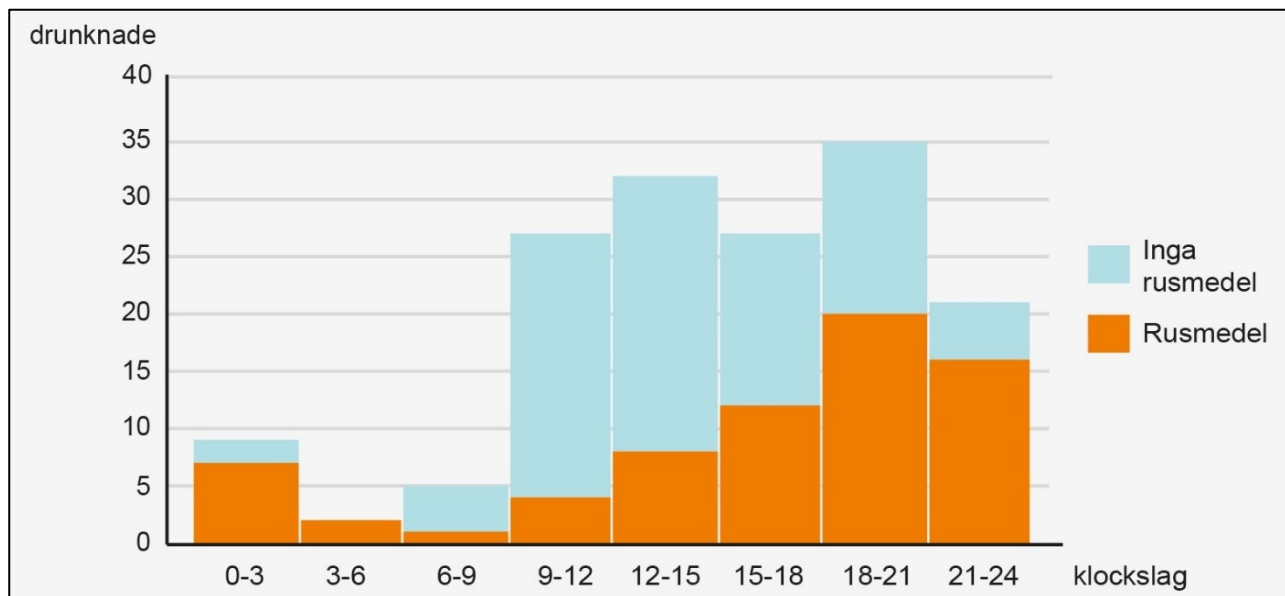

Bild 33. Drunkningar per klockslag indelade enligt rusmedelsanvändning. (Bild: OTKES)

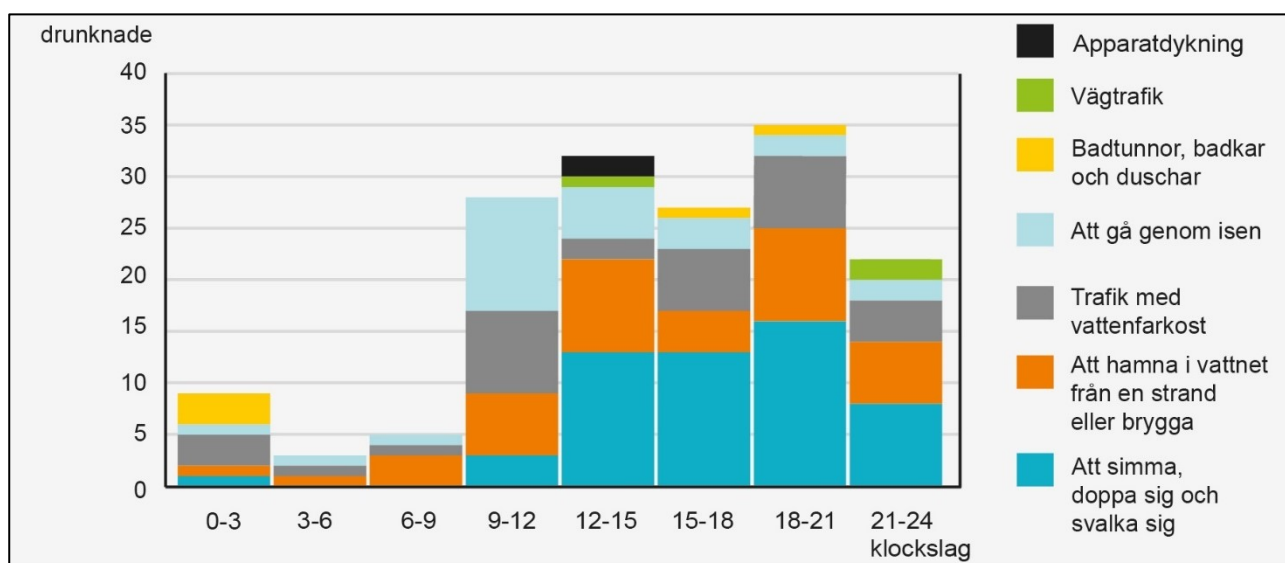

Bild 34. Drunkningar per klockslag indelade enligt verksamhetens karaktär. (Bild: OTKES)

I 26 av fallen var det exakta klockslaget inte känt. I de fall där klockslaget var känt inträffade hälften av drunkningarna på dagen klockan 10–18. En knapp tredjedel inträffade på kvällen klockan 18–22. På natten klockan 22–06 drunknade 17 personer och tio personer drunknade på morgonen klockan 06–10.

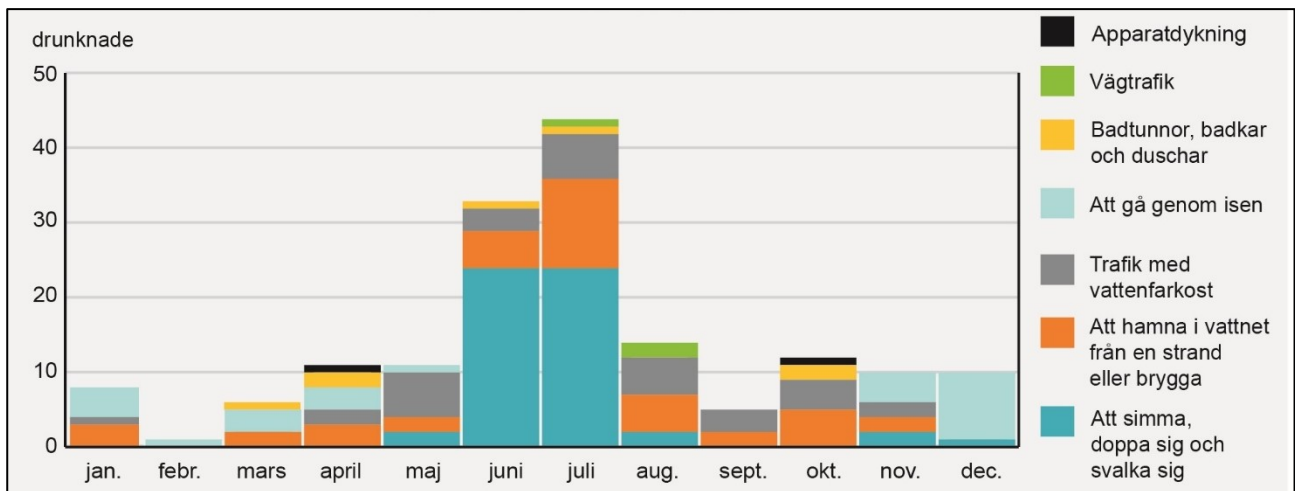

Bild 35. Drunkningar per månad indelade enligt verksamhetens karaktär. (Bild: OTKES)

Under vintermånaderna december–februari drunknade 19 personer, under vårmånaderna mars–maj 28 personer, under sommarmånaderna juni–augusti 91 personer och under höstmånaderna september–november 27 personer.

Sommaren 2021 inföll en exceptionellt lång och het värmebölja. Så gott som varje dag i juni och juli uppmättes temperaturer som innebär värmebölja någonstans i Finland. Det måste antas att detta har ökat vistelsen vid vattnet och behovet att svalka sig. Midsommarveckan var det värmebölja i praktiskt taget hela landet.

Flest personer drunknade under sommarmånaderna och drunkningarna var koncentrerade till veckosluten. De tre första veckosluten i juni drunknade sammanlagt 11 personer. Under midsommaren 24–27.6 drunknade 13 personer. I juli under veckoslutet 2–4.7 drunknade fyra personer, 9–11.7 sju personer, 16–18.7 åtta personer och därefter varierade antalet drunknade avsevärt mellan olika sommarveckoslut. På midsommaren var antalet drunknade något högre än under toppveckosluten i juli, men nästan samma siffror uppnåddes också under de övriga veckosluten i juli. Det största dagliga antalet var sex drunknade. Detta antal uppnåddes två dagar. Förutom bra väder påverkas antalet drunknade sannolikt också av semestersäsongen.

Antalet personer som drunknat under midsommar⁴ kan jämföras i förhållande till temperaturen⁵. Under de senaste tio åren (2011–2020) har i genomsnitt 5,5 personer drunknat under midsommar från torsdag till söndag. Åren 2011–2020 uppmättes värmebölja i Finland under fem midsomrar. Dessa år drunknade i genomsnitt 8,4 personer. På motsvarande sätt uppmättes ingen värmebölja någonstans i Finland under sex midsomrar. Då drunknade i genomsnitt 4,3 personer.

Antalet personer som drunknat under sommarmånaderna⁶ kan också jämföras med antalet dagar med värmebölja i respektive månad. Drunkningarna i juni och augusti har inget tydligt samband med hur varm månaden har varit. Däremot verkar antalet drunkningar i juli ha ett samband med antalet dagar med värmebölja.

⁴ Finlands Simundervisnings- och Livräddningsförbund rf. 11.5.2022.

https://www.suh.fi/tiedotus/hukkumistilastot/juhannuksena_hukkuneet.

⁵ Meteorologiska institutet. 11.5.2022. <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/helletilastot>.

⁶ Finlands Simundervisnings- och Livräddningsförbund rf. 11.5.2022. <https://www.suh.fi/tiedotus/hukkumistilastot>.

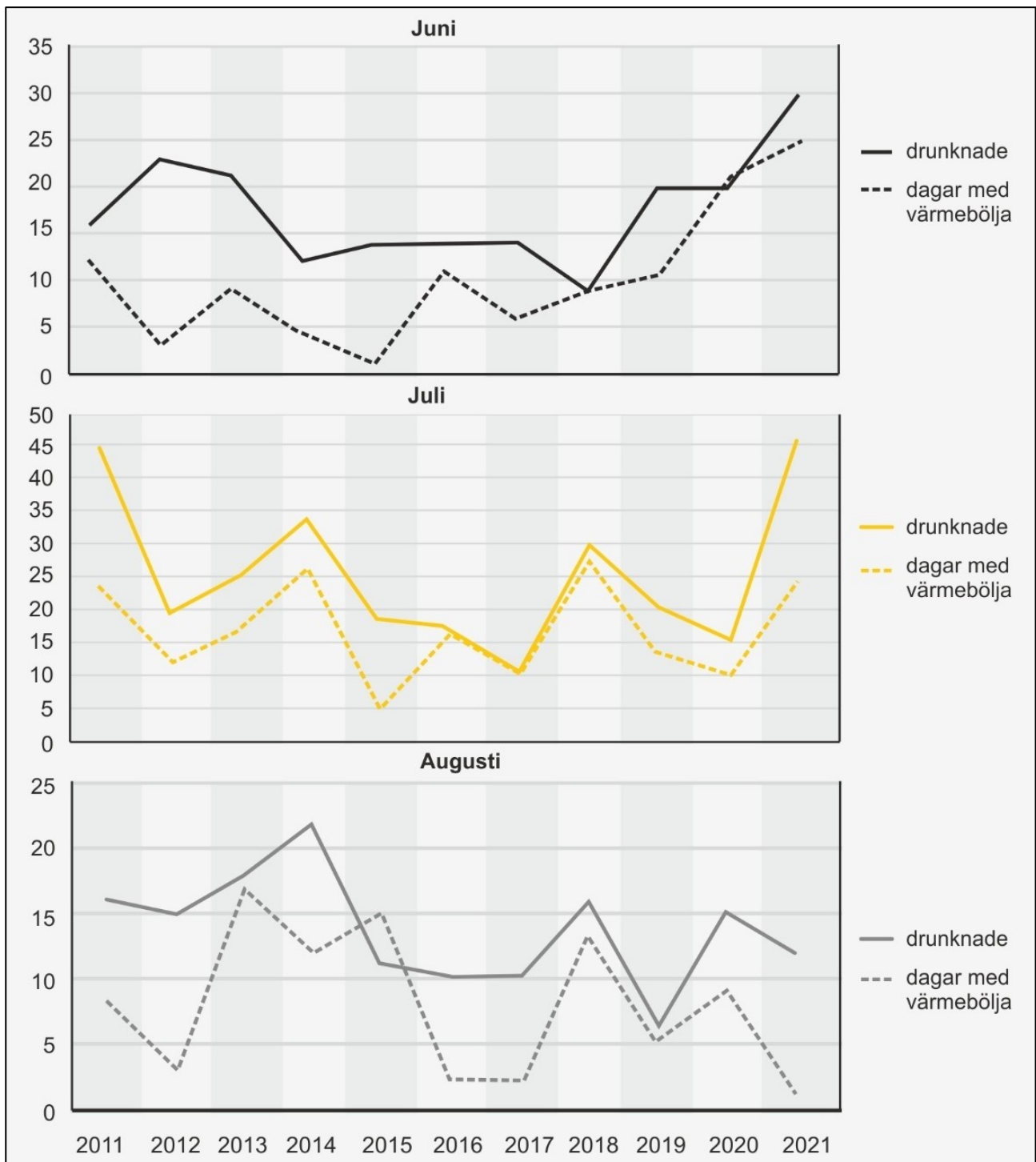

Bild 36. Antal dagar med värmebölja och antal drunknade åren 2011–2021 per sommarmånad. Antalet dagar med värmebölja har ett samband med antalet drunkningar endast i juli. (Bild: OTKES)

I utredningen granskades vilken betydelse luftens temperatur vid den specifika orten och drunkningstidpunkten hade för drunkningarna som inträffade i samband med att personen simmade, doppade sig eller svalkade sig i vattnet (55). I 12 av fallen var luftens temperatur under 20 °C. I två av dessa fall hade personen en funktionsförmåga som i förväg hade bedömts som lindrigt eller avsevärt nedsatt. Vid temperaturerna 20–25 °C drunknade 21 personer, av vilka 13 hade lindrigt eller avsevärt nedsatt funktionsförmåga. Under värmeböljor med

temperaturer på över 25 grader drunknade 22 personer. Av dessa hade 12 lindrigt eller avsevärt nedsatt funktionsförmåga.

Således var luftens temperatur minst 20 °C vid största delen av drunkningarna med anknytning till att simma, doppa sig eller svalka sig. De som drunknade vid varmt väder hade i genomsnitt en sämre funktionsförmåga som kunde bedömas i förväg än personerna som drunknade vid svalt eller kallt väder.

Av personerna som drunknade vid värmebölja med temperaturer på över 25 grader hade 15 en lindrig eller allvarlig hjärtsjukdom som antingen var känd före olyckan eller konstaterades först under obduktionen. För en del av dessa personer hade dock funktionsförmågan bedömts som normal före olyckan. På motsvarande sätt drunknade 14 personer med lindrig eller allvarlig hjärtsjukdom vid temperaturer på 20–25 °C. Av de 12 personer som drunknade vid svalare temperaturer hade tio en lindrig eller allvarlig hjärtsjukdom som antingen var känd före olyckan eller upptäcktes först efteråt. För största delen av dessa personer bedömdes funktionsförmågan dock vara normal före olyckan och de var inte medvetna om sin hjärtsjukdom.

Av personerna som drunknade vid temperaturer över 25°C var 14/22 åtminstone 65 år och av personerna som drunknade vid temperaturer över 20–25 °C var 15/21 åtminstone 65 år. Av personerna som drunknade vid svalare temperaturer under 20 °C var 9/12 åtminstone 65 år.

Antalet medelkraftigt eller kraftigt berusade var vid både temperaturer på 20–25 °C och temperaturer på över 25°C nio personer och vid svalare temperaturer sex personer. De berusades andel var alltså större vid drunkningar i svala temperaturer än vid heta temperaturer.

Värmebölja verkar inte öka andelen drunknade med nedsatt funktionsförmåga jämfört med temperaturer på 20–25 °C. En anmärkningsvärt stor andel av personerna som drunknade vid temperaturer under 20 °C i luften hade hjärtsjukdomar. De var också i genomsnitt äldre än dem som drunknade vid högre temperaturer.

2.10 Simkunnighet

Finländarnas simkunnighet har utretts bland sjätteklassisterna och beväringarna, men det finns ingen heltäckande information om simkunnigheten i olika ålders- och befolkningsgrupper. Enligt den nordiska definitionen är en simkunnig en person som efter att ha hoppat i simdjupt vatten klarar av att simma 200 meter utan avbrott och åtminstone 50 meter av sträckan på rygg. Enligt en enkät som genomfördes 2016⁷ klarade 76 procent av sjätteklassisterna detta. En procent svarade att de inte alls kan simma. Resten, dvs. 23 procent, uppskattade själva sin simkunnighet till 10–200 meter.

I granskningen som gällde åren 2001–2004 kunde 4 procent av beväringarna inte simma. Cirka 13 procent hade svag simkunnighet, dvs. 25–200 meter. Resten, över 80 procent, kunde simma över 200 meter. I en senare granskning som omfattade åren 2012–2020 kunde över 90 procent simma över 200 meter. Sju procent hade nöjaktig simkunnighet, dvs. 50–200 meter.

⁷ Hakamäki, M. (2016) *Kuudesluokkalaisten uimataito Suomessa*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 323. 11.5.2022. <https://docplayer.fi/32173299-Kuudesluokkalaisten-uimataito-suomessa.html>.

Vuxnas simkunnighet varierar avsevärt mellan olika åldersgrupper. Enligt en undersökning från 2011⁸ hade medelålders betydligt svagare simkunnighet än yngre åldersgrupper. Av 15–24-åringarna kunde 86 procent simma, medan 49 procent av 55–64-åringarna var simkunniga. I synnerhet kvinnornas simkunnighet var svag i denna åldersgrupp, mindre än hälften kunde simma.

När den här utredningen gjordes var personerna i den äldre åldersgruppen i undersökningen från 2011 65–74 år. Det måste antas att simkunnigheten åtminstone inte har förbättrats och att simkunnigheten i ännu äldre åldersgrupper knappast är bättre. Antagligen kan senare generationer även som äldre simma bättre än de som är födda kring 1900-talets mitt.

Utredningsmaterialet innehåller ingen heltäckande information om de drunknades simkunnighet. Denna information saknas helt i över hälften av fallen (58 %). Av de drunknade uppgavs 33 procent ha haft åtminstone viss simkunnighet och 9 procent beskrevs som icke simkunniga.

Av de 55 som drunknade i samband med att de simmade, svalkade sig eller doppade sig hade 32 åtminstone någon form av simkunnighet. Fem kunde inte simma alls. Information saknades för 18 personer. Man kan alltså säga att det i en stor del av fallen var något annat än brist på simkunnighet som var problemet. Dessutom inträffade många drunkningar nära stranden och i grunt vatten. I de olika fall där någon hade fallit i vattnet uppgavs fem personer vara simkunniga och tio icke simkunniga. I majoriteten av dessa fall fanns det ingen information om simkunnigheten. I fallen med anknytning till trafik med vattenfarkost var cirka 5/32 som drunknade icke simkunniga och likaså 5/32 uppgavs ha varit simkunniga. I 22 av fallen fanns det ingen information om simkunnigheten.

Av personerna som gick genom isen uppgavs sju ha varit simkunniga. För resten fanns det ingen information om simkunnigheten. När det gäller personer som går genom isen är det osäkert vilken betydelse simkunnigheten har. En simkunnig person kan effektivare sparka sig upp ur en vak, men många andra faktorer såsom fysisk kondition är också viktiga. På basis av materialet är det inte säkert att man kan rädda sig ens med räddningsutrustning.

I utredningen bedömdes simkunnighetens potentiella betydelse i situationen utgående från beskrivningen av olyckan. Med stöd av beskrivningen av olyckan bedömdes nästan alla fall med anknytning till att simma, svalka sig och doppa sig vara sådana att simkunnighet skulle ha betydelse i en motsvarande situation. Simkunnighetens betydelse är inte lika tydlig i de fall där personer har fallit i vattnet. Endast i några fall var det tydligt att simkunnigheten hade betydelse, i två tredjedelar av fallen kunde simkunnigheten ha haft betydelse och i en tredjedel av fallen skulle inte simkunnigheten ha haft någon betydelse på basis av beskrivningen av situationen. Enligt en motsvarande bedömning skulle simkunnigheten ha haft betydelse i alla fall med anknytning till trafik med vattenfarkoster, med undantag för två fall.

År 2021 drunknade två minderåriga med invandrarbakgrund. Bristerna i invandrarnas simkunnighet har lyfts fram i olika sammanhang. Under de senaste åren har åtskilliga invandrarbarn och -ungdomar drunknat. Den bakomliggande orsaken har uppenbarligen varit dålig simkunnighet och ovanhet med vatten, vilket har framkommit som överskattande av de egna förmågorna och underskattande av vattnets faror. Det har funnits indikationer om att när man har sett andra vistas i vattnet så har man gått med, trots att man inte kunnat simma.

⁸ Rajala, K. ja Kankaanpää, A. (2012) *Kuudesluokkalaisten ja aikuisten uimataito Suomessa vuonna 2011*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 259. Katajamäki Print & Media/Painohäme. 11.5.2022.
https://www.suh.fi/files/200/uimataitoraportti_fin.pdf.

Klädseln i simhallarna och kraven på nakenhet har orsakat konflikter, vilket antagligen har minskat deltagandet i simundervisningen och användningen av simhallarna. Visserligen förekommer samma hinder sannolikt också hos andra än invandrare. Det finns tecken på att invandrare är motiverade att de själva och deras barn ska lära sig simma.

2.11 Fall med flera offer

Det fanns fem fall med flera offer. I det första fallet tillbringade ett mycket till åren kommet par tid på en stuga. De hade gått och simma före bastun. Båda hittades drunknade i vattenbrynet. I det andra fallet fiskade två män i en sjö med en liten roddbåt som hade en eldriven utombordsmotor. Båten kantrade och männen hamnade i vattnet. Båten sjönk, eftersom flyttankarnas proppar var öppna. Ingen av männen hade flytväst. I det tredje fallet höll ett kraftigt berusat medelålders par på att återvända till sin husbåt för att övernatta efter att de hade varit ute på kvällen. Mannen hade fallit i vattnet och även frun hade hamnat i vattnet. Båda drunknade. I det fjärde fallet där två drunknade sjönk en fyrhjulning med två säten genom isen och båda som befann sig i hytten drunknade. Det femte fallet var en trafikolycka där en bil körde ut från vägen vid hög hastighet och hamnade i en sjö. Två medelålders män drunknade i samband med olyckan.

Materialet innehåller sex olyckor där även andra personer än den drunknade har hamnat i vattnet, men räddats. I samband med den första olyckan körde ett berusat par vattenskoter. Vattenskotern kantrade och båda hamnade i vattnet. Mannen drunknade men kvinnan klarade sig. Hon hade på sig flytväst. I det andra fallet tog en liten motorbåt in vatten i vågsvallet och de tre männen som befann sig i båten hamnade i vattnet. En räddade sig genom att simma till stranden och en annan genom att hålla sig fast i den kantrade båten som fortfarande flöt. Alla, även den drunknade, bar flytväst. I det tredje fallet var två män ute i en roddbåt med spetsig akter, som hade en liten utombordsmotor. Båten fick slagsida och båda hamnade i vattnet. Den ena kunde inte simma och den andra klarade inte av att hålla honom ovanför vattenytan. Den simkunniga mannen räddade sig till ett grund i närheten. Ingen av dem bar flytväst.

I samband med den fjärde olyckan kantrade en liten motorbåt efter att enligt uppgift ha kört på en sjunken stock, och de två männen i båten hamnade i vattnet. En av männen klarade sig genom att hålla tag i båten som fortfarande flöt. Flytvästarna hade legat i båten och den drunknade hade en flytväst i händerna. I samband med den femte olyckan körde två berusade män ut på svag is med en snöskoter. En av dem lyckades ta sig upp på isen och klarade sig, men den andra drunknade. I den sjätte olyckan hamnade tre personer i vattnet när en kanot kantrade. Två av dem räddade sig genom att simma till stranden. Alla hade flytväst, men den drunknades automatiskt fyllbara väst hade klätts på felaktigt.

2.12 Räddnings- och hjälpmöjligheter

En central faktor i många drunkningsfall var att personen var ensam i situationen. I 68 procent av fallen befann sig personen till exempel på en stuga eller i en båt ensam, eller hade gått ut i vattnet på ett sådant sätt att andra inte såg det just då. Också i de fall där en utomstående hade sett händelsen, hade det inte funnits så stora möjligheter att hjälpa till exempel på grund av svag is eller ett stort avstånd mellan hjälparen och den nödställde. När det var fråga om äldre personer var det också ofta så att även de andra på plats var äldre och således för svaga att hjälpa. På motsvarande sätt var också det övriga sällskapet berusat när det var fråga om en berusad person. Även om personen var tillsammans med andra, var det ofta ingen som upptäckte att personen hade hamnat under vattenytan.

I största delen av fallen försökte man inte återuppliva personen. Detta berodde på en alltför stor fördröjning, som innebar att offret var livlöst redan innan hjälpen anlände. 74 procent av fallen var sådana. Den drunknade personen hade till exempel kunnat lega i vattnet i flera dagar innan hen hittades. Lekmannåterupplivning påbörjades i 40 fall.

Myndigheterna utförde återupplivning på den drunknade i 42 fall. Av dessa fall var 31 sådana att den prehospitla akutsjukvården fortsatte med återupplivning som inlets av lekmän. I nio av fallen hade lekmän påbörjat återupplivning, men den prehospitla akutsjukvården konstaterade att återupplivningen var meningslös och därför fortsatte den inte. Den prehospitla akutsjukvården var först med att inleda återupplivning i 11 av fallen.

I räddningsväsendets Pronto-databas⁹ fanns det år 2021 sammanlagt 451 vattenräddningsuppdrag, där 91 personer drunknade. Utredningskommissionen bedömde på basis av händelsebeskrivningen om situationen orsakade allvarlig livsfara. I största delen av fallen orsakade situationen inte allvarlig livsfara. Sådana fall var till exempel maskinhaverier och drivande båtar.

I nästan alla fall hade nödanmälan gjorts av en utomstående person. Endast i några av fallen som var allvarligt livshotande kunde en delaktig själv ringa efter hjälp. Hjälp från utomstående personer som upptäckt situationen och i vissa fall en annan delaktig var viktig i synnerhet i de fall där det var fråga om allvarlig livsfara. Man hade lyckats förhindra att situationen förvärras tills myndighetshjälpen anlände.

I de nödsituationer som orsakade allvarlig livsfara lyckades den drabbade rädda sig på egen hand i 23 av fallen. En utomstående person hjälpte en person som hamnat i allvarlig livsfara i 35 av fallen, tills en myndighet slutförde situationen. I 18 av fallen kunde personen räddas från allvarlig livsfara på egen hand och med myndighetshjälp. Till exempel hade en räddad själv kunnat ta sig upp ur en vak men inte vågat röra sig på isen eller så hade en räddad lyckats ta sig upp på en kantrad båt. 54 personer räddades från allvarlig livsfara enbart med myndighetshjälp. I dessa fall var tog det i genomsnitt 15 minuter och 41 sekunder tills den effektiva räddningsverksamheten inleddes, dvs. myndighetshjälpen kom till platsen ganska snabbt. I största delen av fallen var räddningsmetoden yträddning¹⁰.

I Pronto-materialet framkommer det att räddningsutrustningen hade en betydande inverkan på räddningen av i synnerhet personer som hamnat i en situation med allvarlig livsfara. Flytväst, flythjälpmedel och till exempel ispiggar bidrar till att ge den nödställda mer tid att få hjälp. Dessutom hade de nödställda till exempel klarat av att hålla sig fast i båtkanten, klättra upp på en kantrad båt eller hänga i en badstege tills hjälpen anlände, även om krafterna inte räckte till för att ta sig upp ur vattnet. Om den som behöver hjälp inte själv har kapacitet att hålla sig vid vattenytan, är räddningsmyndigheternas möjligheter att hjälpa begränsade. I en akut nödsituation finns det ofta endast lite tid för räddning. När man är ensam försämras möjligheterna att få hjälp.

⁹ Räddningsväsendets resurs- och olycksstatistik (PRONTO) är ett system för räddningsväsendets resurs- och olycksstatistik som upprätthålls av inrikesministeriet.

¹⁰ Med yträddning avses räddning av en människa, ett djur eller egendom samt skadebekämpning vid eller omedelbart under vattenytan utan dykutrustning.

3 ANALYS

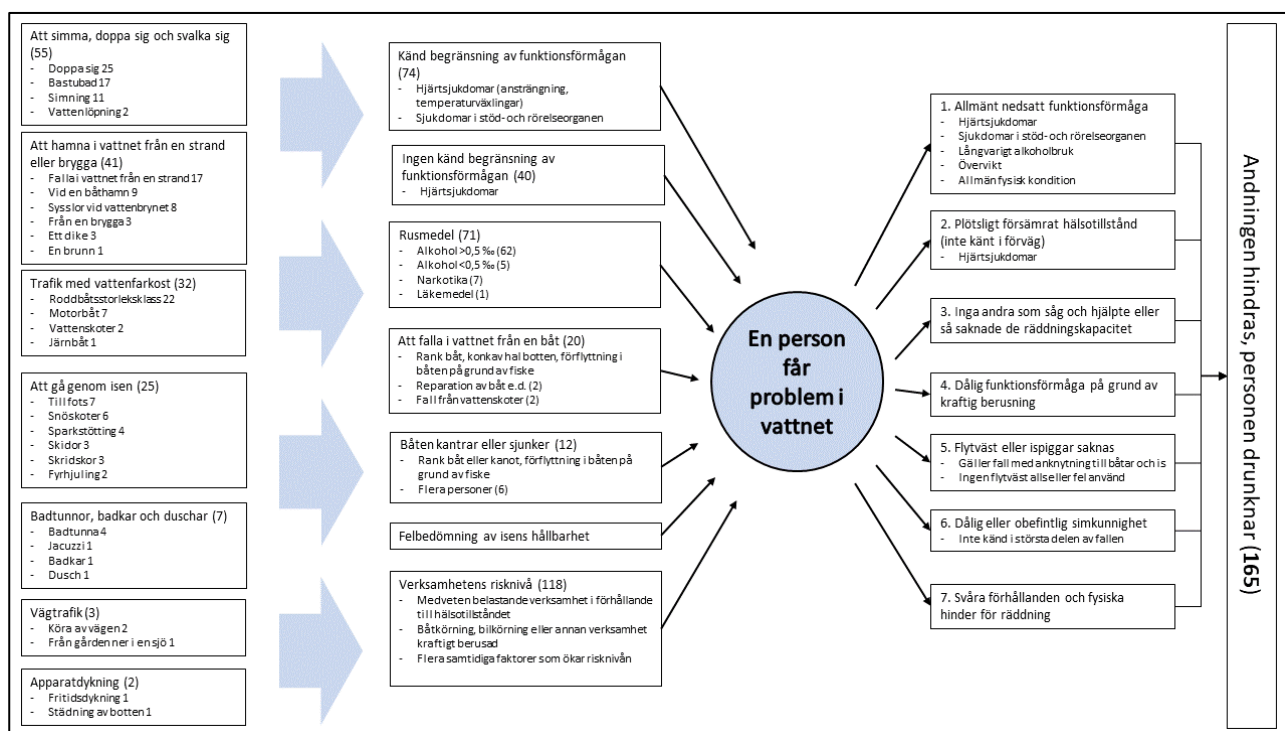

Bild 37. BOW TIE-analyschema. (Bild: OTKES)

3.1 Centrala riskfaktorer och -situationer

Nästan två tredjedelar av de drunknade hade sjukdomar som **begränsade funktionsförmågan**, vilka var kända i förväg eller oupptäckta. Det var typiskt att det var fråga om hjärtsjukdomar, men också neurologiska sjukdomar, sjukdomar i stöd- och rörelseorganen samt långvarigt alkoholbruk var ganska vanligt. Risken för problem orsakade av hjärtsjukdomar ökar vid temperaturväxlingar och ansträngning.

Rusmedel påverkar också funktionsförmågan förutom sjukdomar. Av de drunknade hade 71 (44 %) olika rusmedel i blodet, oftast alkohol. I största delen av fallen var alkoholberusningen kraftig.

I samband med drunkningarna med anknytning till båtar var det typiskt att personen föll ur båten. Båtarna var i regel små roddbåtar, ofta med spetsig akter och gamla. Om båten är rank och har konkav och hal botten ökar risken att falla när man flyttar på sig till exempel i samband med fiske eller motorreparationer. Risken att båten ska kantra ökar också om den är rank, i synnerhet när flera personer befinner sig i båten.

När det gäller drunkningsolyckor på isen är ett centralt problem att bedöma isens hållbarhet. Variationerna i isens hållbarhet kan vara stora också på ett kort avstånd till exempel på grund av strömmar, bottenens former och snödjupet. De som drunknade när de gick genom isen var i typiska fall i ett bekant område, men ändå misslyckades de med att bedöma isens hållbarhet.

Verksamhetens risknivå bedömdes i tre steg i utredningen: normal, förhöjd och avsevärd. Risknivån ökar vid verksamhet som är belastande eller svår i förhållande till hälsotillståndet eller funktionsförmågan. Sådan verksamhet är till exempel att en hjärtsjuk person badar bastu och simmar ensam eller att en person med problem i stöd- och rörelseorganen vistas på en

instabil brygga. Även att åka båt kraftigt berusad betraktades som riskfylld verksamhet. Risknivån ansågs vara avsevärd när verksamheten var förknippad med flera samtidiga riskfaktorer, till exempel att en kraftigt berusad person med hjärtsjukdom badade bastu ensam.

Verksamhetens risknivå bedömdes vara förhöjd eller avsevärd i över 70 procent av fallen. Detta beskriver situationen och visar att det är möjligt att påverka de riskfaktorer som bidrar till drunkningsolyckor. En enskild riskfaktor ledde sällan till drunkning, utan det var typiskt för de flesta av fallen att flera faktorer som ökade risken hade en inverkan. En del av faktorerna var tillfälliga och uppstod i samband med den aktuella verksamheten, och en del bestod av begräsningar, vanor eller antaganden som formats under en lång tid. Tillfälliga faktorer är till exempel berusning vid händelsetidpunkten och långvariga faktorer till exempel en allmänt nedsatt funktionsförmåga.

Samma verksamhet med samma redskap eller på samma plats har inte nödvändigtvis varit det minsta riskfylld för personen tidigare, men till exempel sjukdomar och begräsningar som kommer med åldern har kunnat förändra situationen. Uppfattningen om den egna funktionsförmågan överensstämmer inte längre med verkligheten. Då kan risknivån i många fall ha ökat avsevärt, men personen upptäcker inte förändringen ur sitt eget perspektiv. Det är alltså inte alltid fråga om medvetet eller identifierat risktagande, utan om en helhet som uppstått småningom.

Faktorerna som ökat risken för att drunkna har i en del av fallen påverkat även personens övriga verksamhet och också ökat risken för andra typer av olyckor. Till exempel kanske en person har kört till stranden kraftigt berusad med ett fordon, och därefter åkt ut på vattnet med en båt. Många riskfaktorer som ökar risken för en olycka inom andra områden av livet är särskilt farliga i en vattenmiljö.

3.2 Nedsatt funktionsförmåga

Nedsatt funktionsförmåga har en central roll vid drunkningar, eftersom den ökar risken att till exempel falla i vattnet från stranden eller en båt. Å andra sidan kan nedsatt funktionsförmåga också försvåra räddningen till exempel när man går genom isen eller faller i vattnet från en båt. Att ta sig upp på isen ur en vak eller upp i en båt från vattnet kräver styrka och god kondition.

I många fall har en person plötsligt fått problem till exempel när hen har svalkat sig i vattnet eller simmat. Det är sannolikt att hälsotillståndet har påverkat situationen som ledde till drunkningen. Materialet var kraftigt inriktat på personer över 60 år. Med åldern blir olika sjukdomar vanligare. Den största sjukdomsgruppen i materialet var hjärt- och kärlsjukdomar. Dessutom har sjukdomar i stöd- och rörelseorganen, långvarigt alkoholbruk och i vissa fall övervikt haft en inverkan i olyckssituationerna. Även mentala problem finns med i materialet, men det är inte klart vilken inverkan mentala problem har haft på händelserna. Inga tydliga självmord ingår i materialet.

På basis av materialet ser det ut som att fullständigt friska personer med god funktionsförmåga drunknar endast sällan. De drunknade hade ofta olika sedan tidigare kända faktorer som påverkade funktionsförmågan, vilka ökade risken för att drunkna och sannolikt också risken för andra olyckor. Risker som är kända i förväg kan emellertid kompenseras genom att undvika att gå ned i eller vistas vid vattnet ensam. Dessutom minskar risken att ramla eller falla i vattnet om till exempel stränderna och bryggorna vid stugorna är i gott skick och lättframkomliga. När man väljer båt bör man också fästa särskild vikt vid att båten är stabil.

Många aktiviteter och sysslor som har lett till drunkningar är sådana att personen har utfört dem redan i flera årtionden och kanske också klarat av farliga situationer. När funktionsförmågan har försämrats har dessa aktiviteter och sysslor dock blivit riskfyllda utan att personen själv har märkt det.

3.3 Plötsligt försämrat hälsotillstånd (inte känt i förväg)

Hos en synnerligen stor del av personerna som drunknat konstaterades hjärt- och kärlsjukdom först vid den rättsmedicinska undersökningen. Med åldern ökar också sannolikheten för dolda hjärtsjukdomar. Symptomen på en hjärtsjukdom kan vara väldigt lindriga innan man får ett anfall som avsevärt försämrar funktionsförmågan. Också en kortvarig förlust av funktionsförmågan i en belastningssituation är farlig när personen är i vattnet. Att rädda sig när man till exempel faller i vattnet från en båt eller går genom isen kräver kraftig ansträngning, vilket för sin del ökar risken att förlora funktionsförmågan trots att personen inte har lidit av några tydliga hjärtsymptom. I synnerhet äldre borde sträva efter att någon person som kan hjälpa finns på plats när man vistas vid eller i närheten av vatten.

3.4 Inga andra som ser eller hjälper eller ingen räddningskapacitet

I två tredjedelar av fallen inleddes inte ens lekmanåterupplivning på grund av den långa fördröjningen. När man ska rädda en person som hamnat under vattenytan är det fråga om minutrar, och därför är det väsentligt att snabbt få hjälp. Personen var ensam eller tillfälligt ensam i 68 procent av fallen. I många av fallen var den drunknade tillsammans med ett sällskap eller en annan person till exempel för att bada bastu, men befann sig i vattnet ensam en liten stund och fick då problem.

Dessutom är det svårt att hjälpa andra när flera personer samtidigt faller i vattnet från en båt. Det är inte heller säkert att ögonvittnen kan hjälpa till exempel på grund av ett långt avstånd eller svag is. Att rädda en annan person kräver god kondition och funktionsförmåga. Förutsättningarna att hjälpa är dåliga och också den som hjälper är äldre eller i dåligt skick. Det är också lätt hänt att ett berusat sällskap inte märker att någon är i nöd och förmågan att hjälpa är också sämre än vanligt.

3.5 Dålig funktionsförmåga på grund av kraftig berusning

Berusning har en inverkan i många drunkningsfall. Av de drunknade var 44 procent berusade av alkohol eller påverkade av narkotika eller läkemedel. I synnerhet andelen kraftigt alkoholberusade var stor, 53 fall. Försämringen av balansen och den motoriska koordinationen som en kraftig berusning orsakar gör personen utsatt för fallolyckor, vilket syns som fall från båtar och stränder eller bryggor. Hälften av dem som drunknade i samband med att de simmade, svalkade sig eller doppade sig var berusade. Ett berusningstillstånd belastar kroppen, vilket ökar risken att förlora funktionsförmågan. Alkohol försämrar också riskbedömningen. När man är berusad märker man inte att det man gör är farligt. I många fall har också andra personer på plats bedömt att berusningen är mindre än den i själva verket var.

3.6 Ingen flytväst eller inga ispiggar

I fall som har att göra med båtar och fall där personer gått genom isen är användning av räddningsutrustning en viktig faktor i bedömningen. I största delen av fallen med anknytning till båtar var flytvästen inte med i båten eller så var den inte på. Av de 41 personerna som drunknade i vattentrafiken eller vid båtbyggor hade endast sex på sig flytväst eller flytoverall, men också dessa sex personer hade problem.

Nästan alla olyckor inträffade på insjöar och i goda förhållanden. Endast i ett fall påverkades olyckan av tilltagande vind. Roddbåtar, i synnerhet med smal akter, är instabila och lätta att falla ur. I goda förhållanden och i bekanta vattenområden upplever man dock nästan inte alls att det finns en risk och det känns inte nödvändigt att använda flytväst. I samband med olyckorna med anknytning till båtar eller båtbyggare hade en lämplig eller fungerande flytväst med ganska stor säkerhet hjälpt till att rädda 24 personer och möjligen också tio till.

Av personerna som drunknade när de gick genom isen var nästan två av tre i farten utan räddningsutrustning. I nio av fallen hade den drunknade tillgång till någon typ av redskap som skulle hjälpa personen att ta sig upp ur vaken eller flyta, men det gick ändå inte att ta sig upp på isen. Det går inte att med säkerhet säga att räddningsutrustning hade hjälpt i fall där en person gick genom isen. I sju av fallen var personens funktionsförmåga så pass nedsatt att inte heller räddningsutrustning sannolikt hade hjälpt. I tio av fallen hade det kanske varit möjligt att personen hade kunnat räddas med hjälp av räddningsutrustning, men osäkert. Kallt vatten förhindrar effektiva räddningsförsök om de inte snabbt lyckas.

3.7 Dålig eller obefintlig simkunnighet

I Finland är äldre åldersgrupper sämre på att simma än yngre åldersgrupper. Största delen av personerna som drunknade 2021 var äldre, och bland dem var också andelen icke simkunniga större än bland befolkningen i genomsnitt. I den här utredningen var ingen heltäckande information om de drunknades simkunnighet tillgänglig. Man kan dock säga att majoriteten av fallen är sådana att simkunnighet hade varit till nytta när personen hade god funktionsförmåga, i synnerhet i fallen som hade anknytning till att åka båt, simma, svalka sig och doppa sig. Det var dock en betydande del av de drunknade som var bra på att simma, vilket innebär att drunkningen berodde på något problem som uppstod i vattnet och inte så mycket på avsaknaden av simkunnighet. Dessutom inträffade fallen oftast nära stranden, och därför hade offret klarat sig också med dålig simkunnighet om inga problem hade uppstått. Simkunnighetens betydelse är inte lika tydlig när en person fallit i vattnet. Dessa fall inträffade nära stranden och i grunt vatten. Dessutom finns det uppenbarligen många olika faktorer som påverkar funktionsförmågan.

För en tredjedel av personerna som rörde sig med vattenfarkost var det känt att de inte kunde simma, men för de flesta fanns ingen information om simkunnigheten. Nästan alla fall där båtar var inblandade var sådana att simkunnighetskunskaper skulle ha varit till nytta. Vid trafik med vattenfarkoster är användning av räddningsutrustning en central säkerhetsfaktor, vare sig man kan simma eller inte.

När det gäller personer som gått genom isen är det svårt att bedöma simkunnighetens betydelse. Det centrala är att snabbt komma upp på isen igen, och då framhävs betydelsen av god fysisk kondition och räddningsutrustning. Många personer i materialet hade visserligen haft ispiggar med sig, men de hade inte heller hjälpt.

Barn och unga med invandrarbakgrund har drunknat under de senaste åren, trots att drunkningsolyckor bland barn och unga är sällsynta i Finland i en internationell jämförelse. År 2021 drunknade två minderåriga med invandrarbakgrund som inte kunde simma, ett barn och en ung person. Även om finländska barn i regel kan simma ganska bra, finns det brister i simkunnigheten bland barn och unga med invandrarbakgrund.

3.8 Svåra förhållanden och fysiska hinder för räddning

I många av fallen var räddningsmöjligheterna begränsade. När man går genom isen måste räddningen ske snabbt. Det är svårt att ta sig upp på isen, även om man använder ispiggar. Att ta sig upp ur en vak kräver dessutom god fysisk kondition. En dräkt som håller en torr

förbättrar räddningsmöjligheterna på ett avgörande sätt. Att ta sig upp i en båt ur vattnet kräver också god fysisk kondition. Räddningen försvåras ytterligare av branta stränder och om man faller i vattnet på en trång plats, till exempel mellan båten och bryggan eller i en brunn, blir det ännu svårare att ta sig upp ur vattnet. Allt som allt fick åtta personer skador som försvårade räddningen i samband med att de föll i vattnet. Å andra sidan skulle personen i en del av fallen ha haft möjlighet att rädda sig enbart genom att ställa sig upp och stå, men detta förhindrades av brister i funktionsförmågan.

4 SLUTSATSER

Slutsatserna innehåller orsakerna till drunkningsfenomenet. Med orsak avses olika slags faktorer bakom händelserna och direkta och indirekta omständigheter som har påverkat dem.

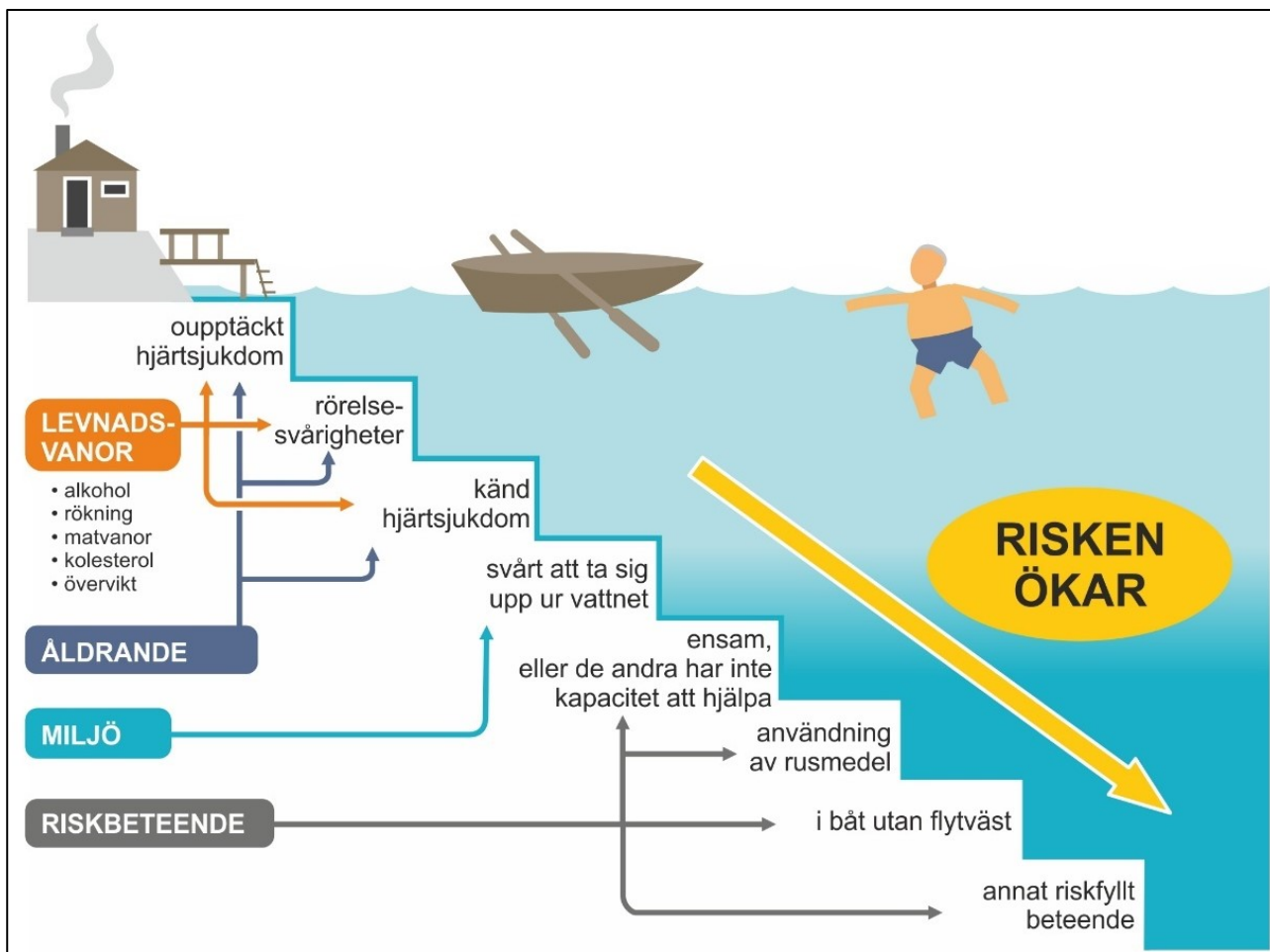

Bild 38. Benägenheten att drunkna byggs upp med tiden. Väsentliga faktorer är hälsan, att ta hand om den, samt vanor med anknytning till vattnet. (Bild: OTKES)

1. Utredningsmaterialet från 2021 innehåller **165** drunkningsolyckor.

Slutsats: I Finland inträffar betydligt fler drunkningar än dödsfall i bränder, men färre drunkningar än dödsfall i vägtrafiken. Trenden är nedåtgående. Antalet är större i jämförelse med folkmängden än i till exempel Sverige och Norge.

2. De oftast förekommande händelsetyperna var: 1. att simma, doppa sig eller svalka sig (55), 2. att oavsiktligt hamna i vattnet (41), 3. trafik med vattenfarkost (32) och 4. jäihin putoaminen (25). Dessa händelser utgör 93 procent av materialet.

Slutsats: Drunkningar inträffar till största delen i människors privatliv, och samhället kan påverka främst genom kommunikation.

3. Drunkningarna är koncentrerade till äldre personer, vilka i regel har kända eller ännu inte upptäckta sjukdomar. Den vanligaste sjukdomen är hjärtsjukdom. Också yngre som drunknar har ofta hälso- eller rusmedelsrelaterade problem.

Slutsats: *Hälsotillståndet och konditionen visade sig vara betydelsefulla bakomliggande faktorer vid drunkningar. De påverkas av arvet och slumpen, men i väsentlig grad även av de egna valen i livet.*

4. Drunkningar inträffar i regel i samband med situationer och aktiviteter som är bekanta för personerna sedan årtionden tillbaka. Man har fortsatt att göra på samma sätt, till exempel utan flytväst, trots att funktionsförmågan har försämrats. En person som drunknar är ofta ensam i situationen.

Slutsats: *Uppfattningen om sina egna möjligheter att klara sig verkar i många fall vara överskattade och personer som kan hjälpa saknas. Rusmedel försämrar situationen ytterligare.*

5. En besvärlig eller dålig verksamhetsmiljö i anslutning till vatten orsakar ofta svårigheter. Problem kan uppstå på grund av en dålig brygga, svårframkomlig strand, rank båt eller svag is. Dessa faktorer leder till att personer oväntat hamnar i vattnet och försvårar räddningen.

Slutsats: *En trygg verksamhetsmiljö och undvikande av rusmedel ökar säkerheten i synnerhet när funktionsförmågan och hälsan försämras med åren. På basis av utredningen är en stadig CE-märkt båt ett bra val. Bryggorna och stränderna bör byggas så att de är trygga och underhållas.*

6. Hjärtsjukdomar har väsentlig anknytning till drunkningsfenomenet, eftersom 56 procent av de drunknade hade en känd eller oupptäckt hjärtsjukdom. Om en person får symptom i vattnet, kan de leda till en drunkningsolycka.

Slutsats: *Drunkningar kan påverkas genom långsiktiga hälsosamma levnadsvanor såsom kostvanor, motion, rökfrihet och måttlig rusmedelsanvändning. Det finns också skäl att minska risktagandet med åldern.*

7. I Finland utförs arbete med anknytning till vattensäkerhet av flera olika aktörer. Arbetet har sannolikt haft effekt, även om det är svårt att påverka just målgruppen drunknande.

Slutsats: *Faktorerna som påverkar drunkningsfenomenet är många och åtskilliga av dem har ett samband med olika skeden i livet. Samhället behöver ordna heltäckande simundervisning för barn samt vattensäkerhets- och hälsokommunikation som sträcker sig över hela livscykeln. Det går inte snabbt att förändra vanor.*

5 SÄKERHETSREKOMMENDATIONER

Drunkningsolyckorna 2021 indelades i sju händelsetyper. Dessa var

- Att simma, doppa sig och svalka sig (55)
- Att oavsiktligt hamna i vattnet från en strand eller brygga (41)
- Trafik med vattenfarkoster (32)
- Att gå genom isen (25)
- Badtunnor, badkar och duschar (7)
- Vägtrafik (3)
- Apparatdykning (2).

Syftet med temautredningen var att hitta sätt att undvika drunkningsolyckor. Det kan uppnås genom att ingen hamnar i vattnet oavsiktligt eller får problem i vattnet och å andra sidan genom att räddningen från vattnet lyckas.

5.1 Vattensäkerhetsarbetets innehåll och arbetsfördelningen

I fallen som ingår i utredningsmaterialet har benägenheten att drunkna i regel utvecklats under årens lopp. Benägenheten har anknytning till personliga faktorer såsom hälsa, rusmedelsanvändning och inlärd verksamhetsmönster. Verksamhetsmiljön är också ofta privat, till exempel en strand vid sommarstugan eller hemmet. Det är svårt att påverka dessa faktorer med styrande åtgärder som vidtas av samhället. Den tillgängliga metoden är främst att kommunicera om rätt saker.

De viktigaste kommunikationstemaerna finns i bild 39. Där beskrivs de viktigaste faktorerna som påverkar olika händelsetyper, dvs. genom vilka individrelaterade metoder drunkningarna kunde undvikas.

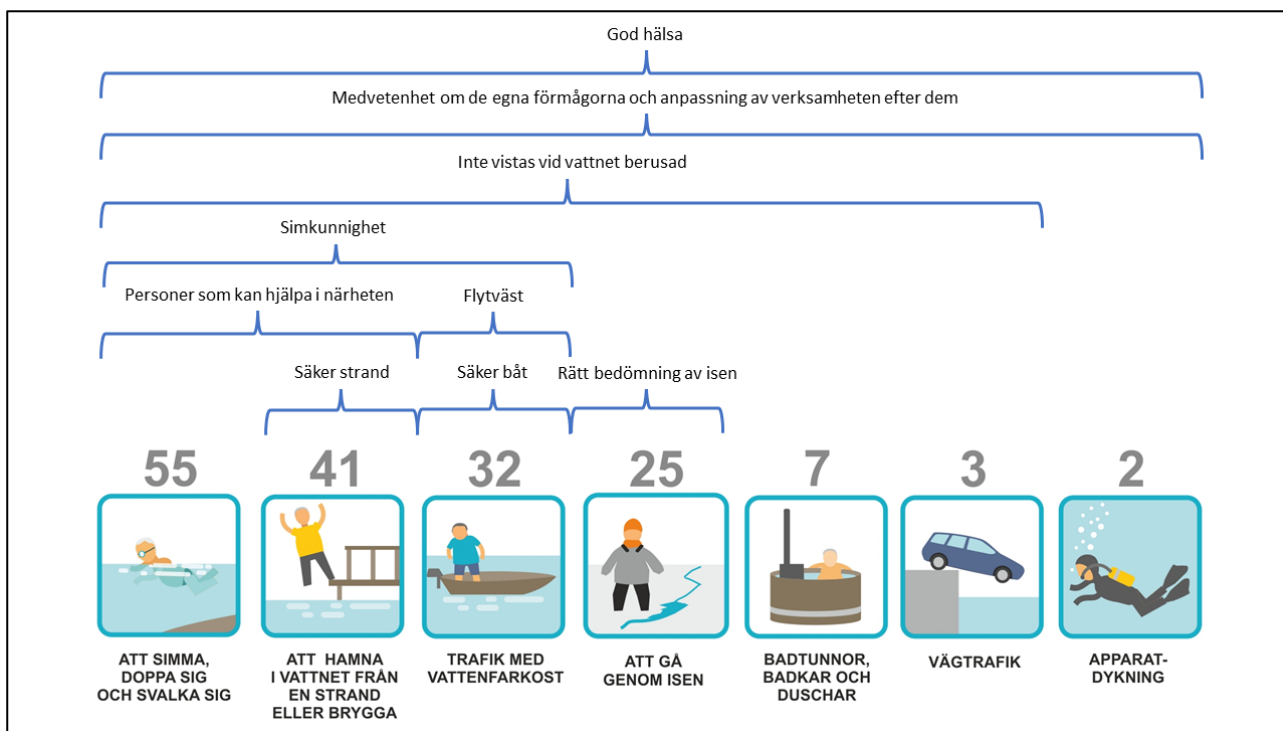

Bild 39. De väsentligaste faktorerna som förhindrar olika typer av drunkningar. (Bild: OTKES)

Olycksutredningscentralen rekommenderar att

Aktörerna som påverkar vattensäkerheten (SHM, THL, Traficom, Gränsbevakningsväsendet, polisen, Tukes, FSL, Finnboat och Sjöräddningssällskapet) kontrollerar att inriktningen av och innehållet i deras arbete svarar på de problem som lyfts fram i denna temautredning Y2021-S1. [2022-S18]

Olycksutredningscentralen rekommenderar att

SHM och THL utreder tyngdpunkten, arbetsfördelningen, finansieringen och kontinuiteten för vattensäkerhetsaktörernas arbete samt säkerställer att helheten svarar på de problem som lyfts fram i denna temautredning Y2021-S1. Aktörerna är åtminstone SHM, KM, THL, Traficom, Gränsbevakningsväsendet, polisen, Tukes, FSL, Finnboat och Sjöräddningssällskapet. [2022-S19]

Det gemensamma målet bör vara att den nedåtgående trenden beträffande antalet drunkningsolyckor ska bibehållas och stärkas.

5.2 Rekommendationer i temautredningen 2010–2011

Dessutom upprepar Olycksutredningscentralen de sju rekommendationer som gavs i den tidigare temautredningen S1/2010Y, vilka fortsättningsvis kan stöda en god säkerhetsutveckling:

Inrikesministeriet borde framlägga, till exempel i programmet för den inre säkerheten, konkreta mål för minskningen av drunkningsolyckor och en modell över en organisation som ger möjlighet att bedriva ett effektivt och brett säkerhetsarbete i syfte att förhindra drunkningsolyckor. [S1/10Y/S1]

Social- och hälsovårdsministeriet borde utveckla ett förfarande för insamling av den information som behövs vid förebyggandet av drunkningsolyckor och för publicering av denna information när den är aktuell. Informationen kunde till exempel samlas in av Institutet för hälsa och välfärd i samarbete med polisen. [S1/10Y/S2]

Justitieministeriet borde bereda ett lagförslag med syfte att kommunicera till båt användarna att vistelse på sjön under alkoholpåverkan inte är acceptabelt. Promillegränserna vid vistelse på sjön borde stramas åt och promillegränserna borde även gälla roddbåtar. [S1/10Y/S3]

Inrikesministeriet borde inrikta övervakningen av vistelse på sjön, särskilt övervakningen av alkoholanvändningen, i ännu större utsträckning till insjöar och småsjöar så att allt fler finska vattenområden blir åtminstone periodvis övervakade. Även små övervakningstillslag inom områden som tidigare har saknat övervakning skulle signalera att det finns risk att man blir gripen och att onödig risktagning på sjön sjöss inte accepteras. [S1/10Y/S4]

Kommunikationsministeriet tillsammans med Trafiksäkerhetsverket (nuvarande Traficom) borde utveckla metoder för att åstadkomma en väsentlig ökning av användningen av flytkläder särskilt vid färder på sjön i mindre båtar. Enligt undersökningskommissionens åsikt krävs normstyrning för att driva detta effektivt. [S1/10Y/S5]

Utbildningsstyrelsen borde ställa som mål att alla skolelever som har förutsättningar att lära sig simma ska lära sig simma i lågstadiet. De orter som saknar simhallar bör ordna till exempel transporter, lägerundervisning eller besök vid naturliga sjöar. Försvarsmakten borde delta i samarbetet med uppgift att kontrollera att alla som har avtjänat beväringstjänsten kan simma. [S1/10Y/S6]

Rundradion borde införa förmedling av säkerhetsinformation och aktiv produktion av olika översikter som en permanent uppgift för den offentliga tjänsten. Teman, till exempel sjösäkerhet, borde väljas utifrån storleksklassen på problemet, den uppskattade effektiviteten och aktualiteten. [S1/10Y/S7]

Olycksutredningscentralen har i sin rekommendationsuppföljning konstaterat att genomförandet av de två första rekommendationerna inte har slutförts. Det har meddelats att den tredje och fjärde rekommendationen inte kommer att genomföras. De tre sista rekommendationerna har registrerats som genomförda. Det bör i fråga om samtliga rekommendationer kontrolleras om det finns behov av att intensifiera åtgärderna och om kontinuiteten har säkerställts.

KÄLLFÖRTECKNING

Skriftliga källor

Olycksutredningscentralen (2011) *Drunkningsolyckor i Finland 1.4.2010-31.3.2011*. Utredningsrapport S1/2010Y.

Hakamäki, M. (2016) *Kuudesluokkalaisten uimataito Suomessa*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 323. 11.5.2022. <https://docplayer.fi/32173299-Kuudesluokkalaisten-uimataito-suomessa.html>.

Rajala, K. och Kankaanpää, A. (2012) *Kuudesluokkalaisten ja aikuisten uimataito Suomessa vuonna 2011*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 259. Katajamäki Print & Media/Painohäme. 11.5.2022. https://www.suh.fi/files/200/uimataitoraportti_fin.pdf.

Utredningsmaterial

- 1) Information om de utredda fallen:
 - Polisens utredningsanmälningar och fotografier
 - Räddningsväsendets larm- och olycksredogörelser från Pronto-systemet samt fotografier
 - Gränsbevakningsväsendets bilder och videor
 - Inspelningar från övervakningskameror eller andra kamerainspelningar
 - Uppgifter från rättsmedicinska undersökningar
- 2) Information om vädret och isvintern 2021
- 3) Information om drunkningar och andra olyckstyper
- 4) Drunkningsstatistik från Finlands Simundervisnings- och Livräddningsförbund rf
- 5) Statistik om befolkningsstrukturen
- 6) Uppgifter om roddbåtar sålda i Finland
- 7) Information om kampanjer genomförda i Finland
- 8) Uppgifter om vattenräddningsuppdrag 2021 som registrerats i räddningsväsendets Pronto-system
- 9) Drunkningsinformation från övriga Norden
- 10) Information om finländarnas simkunnighet
- 11) Duodecims God Medicinsk Praxis-rekommendation
- 12) Meteorologiska Institutets statistik om värmeböljor
- 13) Infografik: Sole Lähti och Shutterstock.

SAMMANFATTNING AV UTLÅTANDEN OM UTKASTET TILL UTREDNINGSRAPPORTEN

Utkastet till utredningsrapport har varit på remiss hos social- och hälsovårdsministeriet, inrikesministeriet, justitieministeriet, kommunikationsministeriet, Transport- och kommunikationsverket (Traficom), Säkerhets- och kemikalieverket (Tukes), Institutet för hälsa och välfärd (THL), Gränsbevakningsväsendet, Polisstyrelsen, Utbildningsstyrelsen, Rundradion, Finlands Simundervisnings- och Livräddningsförbund FSL rf, Finnboat rf och Finlands sjöräddningssällskap rf.

Kommunikationsministeriet kommenterade i sitt utlåtande de rekommendationer som upprepas i utkastet till utredningsrapport, vilka ursprungligen gavs i temautredningen S1/2010Y. Den femte av dessa gäller en väsentlig ökning av användningen av flytvästar och flytkläder, i synnerhet vid trafik med små båtar. Denna fråga har enligt ministeriet beaktats på ett omfattande sätt i åtgärderna 57 och 101 i trafiksäkerhetsstrategin. Åtgärderna gäller säkerhetskommunikation med anknytning till flytkläder samt en förutredning om hur användningen av flytväst kunde främjas i lagstiftningen.

Säkerheten inom vattentrafiken har främjats också i den nya sjötrafiklagen som trädde i kraft 2020. I lagen fastställs inget tvång att använda flytväst och flytkläder och lagen innehåller inte heller några bestämmelser om att flytvästar och flytkläder ska vara tillgängliga i alla vattenfarkoster. Kommunikationsutskottet behandlade regeringens proposition. I utfrågningarna av sakkunniga föreslogs det att användning av flytväst ska göras obligatoriskt i alla vattenfarkoster. De sakkunniga ansåg att drunkningsdödsfallen skulle minska om det blir vanligare att använda flytväst. En betydande del av dessa drunkningar inträffar i insjöar, ofta nära stranden och i samband med användning av små båtar. Utskottet konstaterade att regleringen av användningen av flytväst bör övervägas noggrant i fortsättningen. Dessutom underströk utskottet att en korrekt inriktad och genuint genomslagskraftig säkerhetskommunikation och attitydfostran är av avgörande betydelse när det gäller att minska drunkningsdödsfallen.

En Trafiksäkerhetsstrategi har utfärdats för åren 2022–2026 och myndigheterna och övriga aktörer har börjat genomföra åtgärderna i strategin. För uppföljningen av genomförandet av åtgärderna inrättas en uppföljninggrupp som inleder sitt arbete hösten 2022.

Justitieministeriet meddelade att ministeriet inte har några kommentarer om utkastet till utredningsrapport.

Transport- och kommunikationsverket (Traficom) kommenterade rekommendationen som gäller inriktningen av och innehållet i arbetet för att förebygga drunkningar. Som det konstateras i trafiksäkerhetsstrategins åtgärdsprogram ska samarbetet med anknytning till säkerhetsarbetet inom vattentrafiken effektivieras genom att i juni 2022 inrätta en underarbetsgrupp i anslutning till Båtlivsnätverket, vilken har till uppgift att samordna och styra säkerhetskampanjerna för vattentrafiken. Med hjälp av underarbetsgruppen kan man säkerställa att kommunikationssamarbetet fungerar och att säkerhetskampanjerna riktas på ett effektivt sätt. Traficom konstaterar att verksamheten i underarbetsgruppen för säkerhetskommunikation ska bestå av kontinuerlig och långsiktig säkerhetsverksamhet som stöder säkerhetsutvecklingen inom vattentrafiken.

Dessutom kommenterade Traficom rekommendationen om användning av flytvästar som gavs i den tidigare temautredningen S1/2010Y. Traficom lyfter fram en revidering av sjötrafiklagen, som innebär att flytvästar eller andra flythjälpmiddel ska vara påklädda eller

lättillgängliga. Traficom fortsätter med kampanjen Visa vattenmärket, som uppmanar alla att ta på sig flytvästen.

Traficom anser att det är viktigt att den nedåtgående trenden i fråga om antalet drunkningsolyckor bibehålls och stärks. När det gäller drunkningarna som inträffade i samband med trafik med vattenfarkoster har trenden varit nedåtgående, vilket kan konstateras bland annat genom att granska den tidigare temautredningen. Enligt Traficom kan man också dra denna slutsats på basis av att antalet drunkningar har minskat trots att antalet båtar i trafik- och transportregistret har ökat. Fortsättningsvis är det gemensamma för olyckor som inträffar med vattenfarkoster oftast att personerna faller ur en båt och att flytväst sällan används.

Man kan konstatera att den allmänna vattensäkerhetsupplysningen har haft effekt och att säkerhetsupplysningen bör fortsätta. Traficom anser att det är viktigt att temautredningen av drunkningsolyckor fortsätter även i framtiden.

Säkerhets- och kemikalieverket (Tukes) uttrycker i sitt utlåtande att utredningsrapporten är väl utarbetad och att infografiken åskådliggör utredningens resultat på ett utmärkt sätt.

Enligt Tukes innehåller utkastet till utredningsrapport information med hjälp av vilken Tukes för sin del kan genomföra rekommendationerna och vilken Tukes kan utnyttja i övervakningen av konsumentprodukter och -tjänster. Tukes kommer i sin tillsyn och i synnerhet i sin kommunikation riktad till konsumenter att ta hänsyn till observationerna med anknytning till personlig skyddsutrustning såsom flytvästar och ispiggar. Till denna del betonas samarbetet med bl.a. Traficom.

År 2022 kommer Tukes att genomföra ett tillsynsprojekt som gäller flytvästar. Även i detta projekt kommer kommunikation att vara ett viktigt inslag. Dessutom deltog Tukes i att främja användningen av flytväst som en del av Flytvästdagen som ordnades den 28 maj 2022. Personlig skyddsutrustning som används i vattnet (till exempel flytväst) är ett prioriterat område i Tukes riskbaserade tillsyn inom övervakningen av personlig skyddsutrustning. Trots att ett anmält organ (en s.k. tredje part) deltar i att introducera dessa produkter på marknaden, har Tukes hittat produkter som strider mot kraven på marknaden.

Via EU:s Safety Gate-system underrättar Tukes övriga EU-medlemsstater och -myndigheter om sina tillsynsåtgärder med anknytning till farliga produkter. Systemet gör det möjligt att i betydande grad påverka att endast produkter som överensstämmer med kraven finns ute på marknaden. På grund av testmetoderna är det dyrt att testa flytvästar och det är svårt att testa enskilda produkter. Det är viktigt att Tukes även i fortsättningen har tillräckliga resurser för testning.

Allmänna badstränder är mätt i antalet dödsfall en konsumenttjänst med hög risk inom Tukes tillsyn. Övervakningen av allmänna badstränder har således en central roll i tillsynen av konsumenttjänster, även om de allmänna badstränderna endast utgör en liten del av alla händelseplatser för drunkningsolyckor. Tukes kommer även i fortsättningen att ge serviceproducenterna anvisningar om säkerheten vid allmänna badstränder. Tukes ger hjälp och råd när det gäller identifiering av faror, informering om faror, bedömning av behovet att ordna övervakning på stränder samt utredning av olyckor som inträffat på stränder och hur man drar lärdom av dem. Dessutom använder Tukes vid behov tillsynsmetoder för att genomföra de ovan nämnda faktorerna i praktiken.

Institutet för hälsa och välfärd lyfter fram att personer som lider av kranskärllssjukdom, cirkulationsstörningar i hjärnan och neurologiska sjukdomar bör vara försiktiga och använda säkerhetsutrustning när de simmar och vistas vid vattnet, och om det är möjligt undvika att

simma och vara ute på vattnet ensamma. Upplysningen av och informationen till hjärtpatienter och yrkesverksamma som arbetar med hjärtpatienter borde utökas och hjärtorganisationerna borde bjudas in för att delta i det drunkningsförebyggande arbetet.

För att förebygga drunkningar är det väsentligt att användningen av både alkohol och andra rusmedel minskas överlag samt att man i synnerhet förebygger att berusade personer vistas i vattnet och åker båt. Detta kan påverkas genom långsiktigt förebyggande rusmedelsarbete och allokering av resurser till sådant arbete. Som en del av förebyggandet av olyckor borde man rikta arbetet till riskgrupper och riskfaktorer för drunkningsdödsfall, till exempel via metoder enligt åtgärdsprogram som främjar samtal om rusmedelsanvändning och övriga program för förebyggande rusmedelsarbete.

THL begär komplettering av vissa uppgifter med anknytning till drunkningar bland barn samt lyfter fram WHO:s rekommendation som understryker undervisning i räddningsfärdigheter för barn och unga. I synnerhet i drunkningssituationer som gäller barn i skolåldern och äldre barn samt unga kan det hända att de övriga på plats är andra barn och unga, vilket innebär att deras förmåga att agera snabbt för att rädda offret får framhävd betydelse.

Organisationerna som är verksamma inom gerontologifältet har en betydande roll, och därför är det viktigt att samarbetet mellan THL och organisationerna blir ännu tätare. Det saknas forskning i metoder för att förebygga drunkningar bland äldre, och det behövs forskning på universitetsnivå.

Enligt THL går rekommendationerna i rätt riktning. Arbetet i enlighet med THL:s uppgifter påverkar i sig själv faktorerna som ligger bakom drunkningar. THL samordnar också verkställandet av programmet för förebyggande av olycksfall i hemmet och på fritiden. Enligt programmets mål ska olycksfallen minska med 25 procent före 2030. Samma mål kan också tillämpas på drunkningsdödsfallen. Det långsiktiga målet är en nollvision.

THL föreslår att det på grund av säkerhetsarbetets fortlöpande natur vore bra att i utredningsrapporten nämna de program och strategier som har genomförts efter den förra temautredningen samt utvecklingen av grunderna för läroplanen när det gäller barns simkunnighet och till exempel det värdefulla utvecklingsarbetet som har gjorts i organisationerna.

Slutligen påpekar THL att utredningsmaterialet består av drunkningsolyckorna under endast ett år. Materialet hade varit starkare om det hade samlat drunkningsdödsfall från flera år. Å andra sidan skulle de huvudsakliga fynden troligtvis ha varit väldigt likartade även i ett större material.

Gränsbevakningsväsendet anser att utredningsrapporten har utarbetats på ett berömvärd sätt och konstaterar att rapporten ger myndigheterna värdefull faktabaserad information om de bakomliggande faktorerna till drunkningsdödsfall.

Det framgår tydligt av utredningsrapporten att det gemensamma för alla olyckor som inträffat med vattenfarkoster oftast är att personerna har fallit i vattnet från en båt och att flytväst sällan används. Av de 32 som drunknade i samband med trafik med vattenfarkost hade endast tre på sig fungerande räddningsutrustning. Således anser Gränsbevakningsväsendet att det är motiverat att kravet på användning av räddningsutrustning beaktas på vederbörligt sätt i utredningsrapportens rekommendationer och i det kommande lagstiftningsarbetet.

När det gäller trafik med vattenfarkoster inträffade största delen (24/32) av drunkningsfallen i insjöar. På havet drunknade åtta personer av samma orsak. Skillnaden kan betraktas som betydande. Detta faktum som framkommit i utredningen borde beaktas i upplysnings- och

tillsynsarbetet samt i inriktningen av de rekommendationer som ges på basis av utredningsrapporten.

Utbildningsstyrelsen beskriver i sitt utlåtande de allmänna principerna i lagen om grundläggande utbildning och i synnerhet syftet med gymnastiken och simundervisningen.

Målet med simundervisningen när det gäller eleverna i klass 1–2 inom den grundläggande utbildningen är att göra eleven bekant med vattenmotion och säkerställa en grundläggande simkunnighet. I årskurserna 3–6 är målet att lära ut simkunnighet, så att eleven kan vistas i vattnet och rädda sig från vattnet. När det gäller 7–9-klassisterna är målet med simundervisningen för sin del att stärka sim- och vattenräddningsfärdigheterna, så att eleven kan både simma och rädda sig själv och andra ur vattnet.

Mängden simundervisning i skolorna har ett samband med barns simkunnighet. I kommuner där simundervisning enligt läroplanen inte ordnas alls är barnens simkunnighet klart svagare (63 %) än i kommuner där simning ordnas i varje klass (79 %). Även om barns simkunnighet förutom av simundervisningen i skolorna påverkas av i synnerhet närheten till en simhall och besök i simhallen på fritiden, kan inte simning på fritiden ersätta avsaknaden av simundervisning i skolan, utan färdigheterna förblir lätt bristfälliga.

Utbildningsstyrelsen kommenterade den rekommendation från temautredningen S1/2010Y som upprepades och gäller simundervisningen i grundskolan. Utbildningsstyrelsen har fastställt som mål att undervisning i sim- och vattenräddningsfärdigheter borde ordnas i varje finländsk grundskola i någon form. Den som ordnar undervisningen bör se till att de nationella målen som ställts upp för undervisningen kan uppnås under den grundläggande undervisningens gång.

Simning och vattenräddning är de enda motionsformerna och -grenarna som nämns separat i målen för gymnastikundervisningen i grunderna för läroplanen för den grundläggande undervisningen 2014. Enligt Utbildningsstyrelsen kan avsaknad av en simhall eller orimligt långt avstånd till en simhall vara en grund för att ordna någon annan inlärningsmiljö och motionsform i stället för simundervisning. Brist på pengar hos den som ordnar undervisningen borde dock inte vara en orsak till försummelse av undervisningen i simning och vattenräddning.

I grunderna för läroplanen för den grundläggande undervisningen 2014 förutsätts det att en ung person lär sig simning och vattenräddning i grundskolan och skolan ansvarar i egenskap av utbildningsanordnare för att detta mål uppnås. Grunden för undervisningen i simning och vattenräddning i grundskolorna är att simkunnighet är en samhällskunskap för finländarna och att undervisningen i simning och vattenräddning som ges i skolorna har stor betydelse för främjandet av säkerheten vid vistelse i vattnet i vårt land.

Rundradion tar ställning till rekommendationen i den tidigare temautredningen som riktas till Rundradion, vilken gäller kommunikation om olika säkerhetsfrågor som en del av public service-uppdraget. I utlåtandet redogörs det för lagstiftningen, som inte innehåller några bestämmelser om detaljerna i public service-programutbudet. Således omfattas ämnesutbudet och detaljerna av det journalistiska beslutsfattandet. Det är varken lagstiftaren eller någon annan aktör utanför den journalistiska organisationen som bestämmer om valet av nyhetsämnen.

Ämnen som gäller säkerhet har varit en etablerad del av i synnerhet Rundradions nyhets- och aktualitetsutbud. Teman med anknytning till vattensäkerhet är regelbundna nyhetsämnen till exempel när isen är svag på vintern eller när semestersäsongen börjar. Rundradion sänder också informationsinslag producerade av utomstående aktörer om åtskilliga

vattensäkerhetsteman. Rundradion väljer de informationsinslag som ska sändas bland annat på basis av den allmännyttiga betydelsen och aktualiteten. Till exempel sände Rundradion år 2022 åtskilliga olika informationsinslag om vattensäkerhet.

Således har Rundradions utbud, som valts ut på journalistiska grunder, inkluderat även förmedling av information som är betydelsefull med tanke på medborgarnas säkerhet. Bolaget har kontinuerligt förmedlat sådan information som en bestående del av sitt public service-utbud redan i flera decennier.

Finlands simundervisnings- och livräddningsförbund (FSL) anser att utredningen är ytterst viktig och nödvändig, eftersom det endast finns lite undersökt information om orsakerna och de mänskliga bakgrundsfaktorerna till drunkningar.

Drunkningstrenden har varit nedåtgående, även om det fortfarande drunknar fler personer i förhållande till folkmängden i Finland än i övriga Norden. Drunkningarna bland äldre verkar dock ha ökat, till och med snabbare än befolkningens åldrande ger skäl att anta. Å andra sidan är drunkningar fortfarande en av de vanligaste olycksrelaterade dödsorsakerna bland små barn, trots att inget barn under skolåldern lyckligtvis drunknade i temautredningen 2021.

FSL lyfter fram att också verksamhet som tillhör människors privatliv kan påverkas genom normstyrning. FSL föreslog i samband med revideringen av sjötrafiklagen att skyldigheten att använda flytväst ska åtstramas och utvidgas till alla vattenfarkoster, även mindre farkoster än idag. Befälhavarens lagenliga ansvar för att räddningskläder används om förhållandena kräver det är inte tillräckligt. Utredningen visar flytvästarnas betydelse som en säkerhetsfrämjande faktor för dem som rör sig på vattnet, även i insjöar och i goda förhållanden. FSL stöder fortsättningsvis rekommendationen om åtstramning av promillegränsen för vattentrafik i temautredningen 2010–2011.

I utredningsrapporten konstateras det att det ofta är svårt att tillägna sig nya vanor och färdigheter, i synnerhet vid högre ålder. I den sjunde slutsatsen vore det bra att inkludera inte bara vattensäkerhets- och hälsokommunikation under hela livscykeln, utan också att samhället ska erbjuda barn och unga möjlighet att lära sig sim- och räddningsfärdigheter i skolan. Denna tanke stöds av WHO:s anvisning (2022), som baserar sig på färsk forskningsinformation. Enligt FSL:s utredning (2022) har barn en ojämlig ställning i olika kommuner när det gäller skolornas simundervisning, och läroplanen för grundskolan förverkligas inte i närapå alla skolor. Coronapandemin har försvårat situationen ytterligare.

I utredningsrapporten presenteras två nya rekommendationer som båda kan understödjas. Gällande den ena konstaterar FSL att vattensäkerhetskommunikationen och många åtgärder i hög grad är organisationernas ansvar och att resurserna för förebyggande av drunkningar är mycket begränsade jämfört med till exempel resurserna för förebyggande av många andra olyckor i hemmet och på fritiden. Den andra rekommendationen borde på grund av ansvarsområdena med anknytning till trafiksäkerhetsstrategin riktas även till KM.

Båtbranschens centralförbund Finnboat anser att utredningen är viktig och tar ställning till fall med anknytning till vattenfarkoster. Vid valet av båt borde särskild vikt fästas vid båtens stabilitet. I många fall har försämrade funktionsförmåga gjort sådant man är van vid att syssla med till en riskfylld aktivitet. En rank båt med konkav och hal botten har anknytning till detta. I Finland finns över 400 000 roddbåtar. De säljs dock i endast några tusen exemplar i Finland varje år, vilket innebär att den överlägset största delen av de båtar som används har tillverkats före införandet av direktivet om fritidsbåtar och således är betydligt mindre säkra än nya CE-märkta båtar. Av bilderna i utredningsrapporten framgår det att båtar som varit inblandade i olyckorna inte överensstämmer med de nuvarande bestämmelserna.

När båtens storlek ökar, ökar också momentet som motverkar gungningar. Därför kan man omvänt konstatera att ju mindre och lättare båten är, desto rankare är den också. En lätt båt värdesätts ofta på grund av att man ska ro den, men samtidigt försämrar lättheten roddbåtens säkerhet för andra användningsändamål såsom fiske.

I största delen av fallen med anknytning till båtar var flytvästen inte med i båten eller så var den inte på. Nästan alla olyckor inträffade på insjöar och i goda förhållanden. Endast i ett fall påverkades olyckan av tilltagande vind. I goda förhållanden och i bekanta vattenområden upplever man dock nästan inte alls att det finns en risk och det känns inte nödvändigt att använda flytväst. Man borde lyckas öka användningen av flytvästar och flytkläder i synnerhet vid trafik med roddbåtar.

Finnboat rekommenderar att gamla roddbåtar som nått slutet av sin användningsålder och saknar CE-märkning styrs till återvinning eller blir energiavfall och inte längre används. Dessutom rekommenderar Finnboat att promillegränserna för vattentrafik och reglerna för användning av flytväst borde gälla även roddbåtar. Finansieringen av säkerhetskommunikationen och upplysningen bör korrigeras omedelbart och kommunikationen bör inriktas på vistelse vid sommarstugor, eftersom nästan alla dödsfall som rapporterats inom vattentrafiken har anknytning till sommarstugor.

Finlands Sjöräddningssällskap anser att utredningen är nödvändig och konstaterar att den kan bidra till att öka genomslagskraften hos åtgärderna som syftar till att förebygga drunkningsdödsfall och förbättra säkerheten inom vattentrafiken. Antalet drunkningar i Finland är orimligt stort i jämförelse med de inhemska dödsfallen i bränder och drunkningsdödsfallen i övriga Norden. Antalet dödsfall med anknytning till vattentrafik är stort i proportion till trafikmängden även i en jämförelse med dödsfallen inom vägtrafiken.

Utredningsresultaten stöder Sjöräddningssällskapets uppfattning om att användning av flytväst är av största vikt när det gäller förebyggandet av drunkningar inom vattentrafiken. Sjöräddningssällskapet hoppades att skyldigheten att använda flytväst skulle börja omfatta alla vattenfarkoster i samband med revideringen av sjötrafiklagen. Även i den tidigare temautredningen S1/2010Y konstateras det i en rekommendation att ett effektivt främjande av detta förutsätter normstyrning. Ingen skyldighet att använda flytväst infördes dock i sjötrafiklagen, vilket innebär att normstyrningen fortfarande är bristfällig. Rekommendationen har ändå registrerats som genomförd i Olycksutredningscentralens rekommendationsuppföljning, vilket borde observeras. Användning av flytväst borde göras obligatoriskt i alla vattenfarkoster.

Enligt utkastet till utredningsrapport var det typiskt att drunkningsdödsfallen med anknytning till vattentrafik inträffade i goda förhållanden. I sjötrafiklagen förutsätts användning av flytväst om förhållandena kräver det, men observationen i utredningsrapporten stöder Sjöräddningssällskapets uppfattning att det är nödvändigt att använda flytväst i alla förhållanden.

I fråga om slutsatserna konstaterar Sjöräddningssällskapet att det i kommunikationen är ytterst viktigt att identifiera målgrupperna samt planera och rikta kommunikationen med beaktande av målgruppen. Detta borde stödas även via lagstiftningen, till exempel genom att utvidga skyldigheten att använda flytväst. Sjöräddningssällskapet betraktar slutsatsen enligt vilken det behövs vattensäkerhetskommunikation under hela livscykeln som väsentlig. Tillräcklig genomslagskraft kan inte uppnås utan att koncentrera vattensäkerhetsarbetet och trygga resurser för arbetet. För närvarande är vattensäkerhetsarbetet splittrat och i stor utsträckning beroende av organisationernas egna resurser.

Angående rekommendationerna konstaterar Sjöräddningssällskapet att de kan användas för att förbättra vattensäkerhetsarbetets genomslagskraft. Sjöräddningssällskapet önskar, med hänvisning till trafiksäkerhetsstrategin, att rekommendationen som gäller säkerhetsarbetets tyngdpunkter, arbetsfördelning, finansiering och kontinuitet ska riktas även till KM. I åtgärdsprogrammet för trafiksäkerhetsstrategin ingår en modell för stärkande av säkerhetskommunikationens finansieringsbas, men finansieringen är ändå otillräcklig och möjliggör inte ett fortsatt arbete.